

XXIV. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske

Smjernice za rad školskog knjižničara

ISSN 1847-6074

Agencija za odgoj i obrazovanje

NAKLADNIK

Agencija za odgoj i obrazovanje
Donje Svetice 38, 10000 Zagreb
www.azoo.hr

ZA NAKLADNIKA

Vinko Filipović, prof.
© Agencija za odgoj i obrazovanje

UREDNIK

Miroslav Mićanović

ZBORNİK PRIREDILA

Tamara Zadravec, prof.

LEKTURA

Nikolina Azenić-Krstić, prof.

OBLIKOVANJE I SLOG

KaramanDesign
www.karaman-design.com

TISAK

Teovizija d.o.o.

ISSN 1847-6074

Pripremljeno u Agenciji za odgoj i obrazovanje
Zbornik izlazi jedanput godišnje
Tiskano u Hrvatskoj 2012.

XXIV. Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske

Zbornik radova

Tema: Smjernice za rad školskog knjižničara
Dubrovnik, 21. – 24. ožujka 2012.

Agencija za odgoj i obrazovanje

Zagreb, 2012.

Sadržaj

<i>Jadranka Lasić Lazić, Mihaela Banek Zorica, Sonja Špiranec</i> Obrazovanje školskih knjižničara temeljeno na ishodima učenja.	7
<i>Jadranka Lasić Lazić, Marija Laszlo</i> Učenje kao obrada informacija	17
<i>Zvezdana Dukić</i> Školska knjižnica u virtualnom prostoru: od mrežne stranice do virtualne zajednice učenja	23
<i>Mira Zovko, Veronika Čelić Tica</i> Putokazi za izradu smjernica za rad školskih knjižnica, analiza stanja školskih knjižnica 2010/2011.	33
<i>Jasmina Milovčić</i> Školska knjižnica u elektroničkom okruženju	43
<i>Korina Udina</i> Samovrednovanje do vrednovanja – mi znamo kako!	49
<i>Ivana Vladilo</i> Samovrednovanjem do vrednovanja – zašto i kako?	61
<i>Ruža Jozić</i> Smjernice za kvalitetan rad školske knjižnice	67
<i>Helena Barić Karajković</i> Smjernice za rad školskog knjižničara u knjižnici osnovne škole u teoriji i praksi	77
<i>Marta Lončarević</i> Školska knjižnica – instrument za učenje.	85
<i>Robert Posavec</i> Status školskih knjižnica unutar organizacije u kojima djeluje	91
<i>Senija Zadrvec-Kermek</i> Razredne knjižnice.	95

Obrazovanje školskih knjižničara temeljeno na ishodima učenja

Jadranka Lasić-Lazić, Mihaela Banek Zorica, Sonja Špiranec

Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet,

Odsjek za informacijske znanosti

1. Uvod

Smjer kojim su krenule obrazovne politike europskih država nakon lisabonskog sastanka Europskog vijeća 2000. godine obilježen je usmjerenošću na ishode učenja odnosno kompetencije koje se kroz obrazovni proces usvajaju. Naša glavna zamisao u određivanju ishoda učenja i kompetencija bila je odrediti svrhu i ulogu akademske zajednice te ulogu knjižnica i knjižničara u novom informacijskom prostoru u kojemu žive i rade studenti, posebno studenti informacijskih znanosti. Svrhu smo označile kroz četiri temeljne odrednice:

1. Jedinstvo istraživanja i nastave
2. Knjižnica kao potpora učenju u e-okruženju
3. Sloboda podučavanja
4. Akademska samouprava (djelatnost znanstvene zajednice treba biti neovisna o nadzoru i uplitanju vlasti).

2. Kako se prema projektu »Tuning« pristupilo određivanju ishoda učenja

Jedan od najpotpunijih i najčešće navođenih pristupa razradi ishoda učenja i kompetencija osmišljen je u europskom projektu *Tuning Educational Structures in Europe* te ukratko iznosimo sukus razumijevanja ishoda učenja u navedenom projektu, prema kojem opće i specifične kompetencije odnosno ishodi učenja trebaju biti središnji pojam u izradi obrazovnih programa.

Središnji pojam našega interesa koji je trebalo istražiti bila je knjižnica i njezina uloga nekada i danas. Postavljeno je pitanje koliko je ona danas spremna, u promijenjenim uvjetima, podupirati obrazovanje i kvalitetan ishod. Nema učenja, a time ni kvalitetnih ishoda, bez literature na kojoj se temelji nastava.

Pojmovi »ishodi učenja« i »kompetencije« katkad se upotrebljavaju zamjenski jer se ishodi učenja odnose na postignuća učenja iz perspektive

studijskih programa, a kompetencije se odnose na postignuća učenja iz perspektive studenata, koje se razvijaju tijekom procesa učenja (Verhesschen, 2008). Kompetencije obuhvaćaju znanja, primjenu znanja, stavove i odgovornosti, a dijele se na generičke/opće (zajedničke za sve studije) i stručne/specifične kompetencije. Ishodi učenja na preddiplomskom studiju trebali bi, prema studijama projekta, biti više vezani uz opće/generičke kompetencije, a ishodi učenja na diplomskom studiju više uz stručne kompetencije.

Prema projektu *Tuning*, i mi smo određivanje ishoda učenja/kompetencija smjestili u odgovornost nastavnika, a općenitije ishode učenja za svaku disciplinu prepustile osmišljavanju na nadnacionalnoj razini, kako bi se razvijali europski referentni okviri te kako bi se ishode učenja i kompetencije preddiplomskih i diplomskih studija istih vrsta studijskih programa učinilo usporedivima širom Europe. Koliko znamo iz istraživanja potreba formuliranja ishoda učenja po disciplinama u projektu najavljena je još 2003. godine, no za mnoge struke nije izvjesno koliko su daleko odmakle u tom zadatku. Za studijsko područje u kojemu se nalazi i modul bibliotekarstva još se vode rasprave oko zajedničke jezgre, raznolikosti u smislu različitih putova prema usporedivim ishodima učenja te dinamizam (stalna dogradnja).

2.2. Pristup određivanju ishoda učenja u projektu »Tuning«

OPĆE KOMPETENCIJE	
Instrumentalne:	spособnost analize i sinteze, organizacijske sposobnosti, komunikacijske sposobnosti, računalne vještine, odlučivanje i dr.
Interpersonalne:	kritičnost, timski rad, interkulturalne vještine i dr.
Sustavske:	spособnost primjene znanja, istraživačke vještine, sposobnost učenja, prilagodljivost, kreativnost, vodstvo, poduzetništvo, ambicioznost, upravljanje i dr.

Tablica 1. Opće kompetencije

STRUČNE KOMPETENCIJE
činjenično znanje pojedinih disciplina, pristup problemima, povijest predmeta, suvremena kretanja unutar discipline i dr.

Tablica 2. Stručne kompetencije

2.3. Pristup određivanju ishoda učenja Lige europskih istraživačkih sveučilišta

Liga europskih istraživačkih sveučilišta ima drugačiji pristup. Ona usmjerava pozornost na temeljne ili primarne kompetencije i derivirane ili sekundarne kompetencije studenata. Temeljne su propitivanje, analitičnost, uzdizanje do pojma odnosno apstraktno mišljenje, traganje za istinom, razlučivanje istine od privida, provjeravanje stabilnosti stečenih znanja, i dr.

Temeljne kompetencije:

propitivanje, analitičnost, apstraktno mišljenje, traganje za istinom, razlučivanje istinitoga od prividnoga, provjeravanje stabilnosti stečenih znanja, politička odvažnost i aktivna uloga u oblikovanju javnih politika i dr.

Derivirane kompetencije:

poduzetništvo, menadžerske sposobnosti, vodstvo, vizija, timski rad, prilagodljivost, učinkovita primjena specifičnih tehničkih vještina i dr.

Istraživanje navedenih primjera poslužilo nam je za usporedbu s istraživanjima provedenim na Filozofskom fakultetu u Zagrebu.

3. Pristup određivanju ishoda učenja u programima studija informacijskih znanosti

U nastavku donosimo sažeti prikaz rezultata istraživanja potaknutih pristupom temeljenim na ishodima učenja koja je proveo istraživački tim profesora Borasa 2007. i 2008. godine te rezultatima tima okupljenog oko znanstvenog projekta *Organizacija informacija i znanja u elektroničkom obrazovnom okruženju* (OIZEOO). U istraživanju Božić, Boras, Srblić, (2007) glavni interes istraživačkoga tima bio je istražiti sadržavaju li nastavni programi fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (u prigodnom uzorku kao pozitivne uzore odabrali su Pravni i Prirodoslovno-matematički fakultet) informacije o obrazovnim kompetencijama kojima se očekuje da će studenti ovladati: a) po svršetku nastavnog programa; b) po svršetku pojedinih predmeta. Izvori podataka bili su službeni dokumenti na web-stranicama fakultetâ.

Opći zaključak toga istraživanja 2007.godine bio je da se ishodi učenja i kompetencije smatralo »mekim« instrumentima koji su u to vrijeme, kad je bolonjska reforma u Hrvatskoj bila još u povojima, imali tek relativnu važnost u kontekstu mnoštva novih studijskih programa koji su se na fakultetima tada provodili u eksperimentalnoj fazi. Tim okup-

ljen oko projekta *Organizacija informacija i znanja u elektroničkom obrazovnom okruženju* (Lasić-Lazić, Banek Zorica, Špiranec, Slavić, Stančić) zanimali su sadržaji nastavnih programa te ljudski i materijalni resursi (literatura, baze podataka), pitanja koja su 2007. godine bila akutna. Taj opći zaključak zasnivamo na nalazima koje smo zamijetili u oba projekta:

- a) generičke kompetencije u studijskim programima uglavnom nisu bile određene (prevladavale su stručne kompetencije)
- b) unutar istih programa predmeti su često bili opisani u različitim obrascima, od kojih su neki sadržavali informacije o kompetencijama, a neki nisu
- c) ondje gdje su se kompetencije navodile, postojale su znatne razlike među određenjima (u programima ili predmetima koji su bili posebno opisani, najčešće su bile posebno opisane i kompetencije)
- d) kognitivna sastavnica (opća i specifična znanja) kompetencija često je bila jedina dimenzija koja se spominjala
- e) razina vladanja kompetencijom rijetko je bila određena.

Stoga smo u daljnjem istraživanju krenuli u detaljniju analizu sadržaja predmeta u programima i literaturi na kojoj se bazira poučavanje i rezultati ishoda poučavanja i kompetencija, kao čvrstog uvjeta za vrednovanje novih studijskih programa. Zadaća projekta bila je istražiti i mogućnost stvaranja repozitorija nastavnog materijala i digitalne zbirke tekstova za nastavu proizašlih iz projekata koje financira Ministarstvo, koji prema tome nisu zaštićeni autorskim pravom.

Godine 2009. proveli smo anketno istraživanje (Lasić-Lazić, Banek Zorica, Bubaš, 2009) na 250 studenata Filozofskog fakulteta, usmjereno na samoprocjenu studenata o razini vladanja informacijsko-komunikacijskim kompetencijama i njihovoj korelaciji s korištenjem e-sustavima za učenje i e-izvorima. Istraživanje je uključivalo i niz pitanja o knjižnici i njenim zbirkama i ulozi knjižničara u pripremi materijala za učenje. Napominjemo da se nalazi odnose na samoprocjenu ispitanika, dok bi za točne rezultate trebalo provesti testove znanja i vještina. Između ostalog, utvrdili smo pozitivnu korelaciju slabog intenziteta između samoprocijenjene sklonosti studenata prema suradnji i njihove samoprocjene razine vladanja informacijsko-komunikacijskim vještinama te pozitivnu korelaciju slabog intenziteta između samoprocijenjene sklonosti studenata prema korištenju e-sustavima za učenje i e-građom te njihove samoprocijenjene razine vladanja informacijsko-komunikacijskim vještinama. Podrobnije informacije o navedenim istraživanjima nalaze se u izvorima koje navodimo u referencama. Iako se i ovo istraživanje, kao i ono prethodno iz 2008. godine, odnosi na razinu ko-

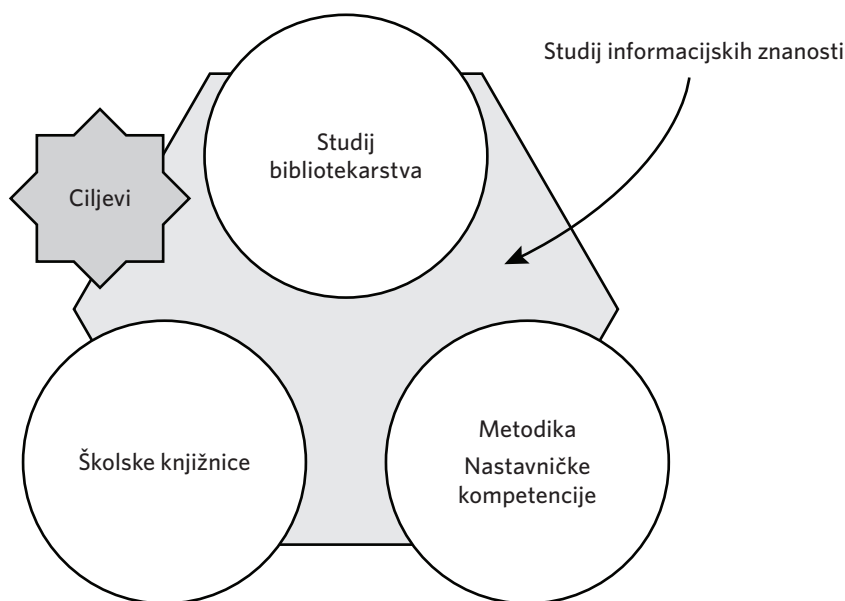
ju smatramo provedbenom (pojašnjenje slijedi u daljnjem tekstu), ovo istraživanje smatramo iskorakom u usporedbi s prethodnim jer razmatra koliko razina vladanja izvjesnim vrlo tehničkim kompetencijama, kao što su računalne i informacijske kompetencije, tj. ono što bi Liga europskih istraživačkih sveučilišta smjestila u derivirane ili sekundarne vještine, korelira sa sklonošću primjene e-sustava za učenje, koja je bliža temeljnim kompetencijama.

Glavnim prednostima pristupa temeljenog na ishodima učenja vidimo odgovornost prema studentima. Ishodi učenja studenata informacijskih znanosti (usmjerenost na zapošljavanje) osmišljeni su na način da se studentima olakša zapošljavanje, odnosno učini ih se konkurentnima na tržištu rada. Ujedno, ovaj pristup time pridonosi i održanju i ugledu struke. Analizirali smo i zahtjeve zajednice prakse i unapređivali nastavne programe u kontekstu bolonjske reforme. No ono što se posebno pokazalo kao problematično u sustavu unapređenja ishoda učenja jesu knjižnice koje sporo ulaze u promjene, što zbog materijalne situacije, što zbog nedovoljne kompetentnosti za obavljanje novih zadaća u promijenjenim uvjetima.

Zbog svega toga okrenuli smo se i detaljnoj analizi obrazovanja bibliotekara, a ovdje iznosimo rezultate implementirane u obrazovanje školskih knjižničara i njihovoj pripremi za nove zadaće u obrazovnom sustavu.

Obrazovanje studenata za školskog knjižničara

Program diplomskog studija baziran je na kombinaciji različitih modula koji studentima omogućuju stjecanje kompetencija prema području interesa odnosno budućeg zaposlenja. S obzirom na posebnost zadaća i aktivnosti školskog knjižničara te njegove nužnosti posjedovanja pedagoških kompetencija, krenulo se u oblikovanje modula školske knjižnice.

Slika 1. Kompetencije budućih školskih knjižničara

Modul školskog knjižničarstva sastavni je dio cjelovitog studija informacijskih znanosti (slika 1) upotpunjen s dodatna dva modula: bibliotekarstvo i pedagoški modul. Na taj način studenti stječu dvije skupine stručnih kompetencija prijeko potrebnih za budući rad u školskoj knjižnici. Sam modul školske knjižnice obuhvaća kolegije specifične za njihov budući rad kao što su: Osnove informacijske pismenosti, Digitalne obrazovne knjižnice, Školske knjižnice, Metodika rada školskog knjižničara, Elektronička obrazovna okruženja i Metodička praksa. Sam modul predstavlja kombinaciju stručnih i pedagoških kompetencija budućeg školskog knjižničara.

Kao dopunu ovih dvaju modula moguće je odabrati iz cjelokupnog područja informacijskih znanosti što studentima ostavlja mogućnost upotpunjavanja stručnih kompetencija biranjem modula koji pokrivaju područja medija i komunikologije, informatike, muzejske pedagogije i sl. Na taj način studenti dobivaju kompetitivnu prednost za uspješno funkcioniranje u obrazovnom okruženju.

Zaključak

Naši teorijski uvidi i empirijska istraživanja posvećena obrazovnom pristupu zasnovanom na ishodima učenja i kompetencijama posebno na literaturi koju imaju naše knjižnice za ostvarenje tih kompetencija, potvrđuju važnost i prednosti toga pristupa, koji u suvremenom obrazovnom sustavu zrcali odgovornost, kako prema studentima, tako i prema struci. Te prednosti mogu doći do izražaja ako se ishode određuje analitičkim i istraživačkim (kvantitativnim i kvalitativnim) metodama, a ne pukom primjenom gotovih popisa ishoda i kompetencija koje je izradila neka institucija ili projekt, iz kojih se samo izabiru »primjereni« ishodi. Tek tada to postaje »naš proces«, osigurava se šire prihvaćanje ishoda učenja koji ne bi trebali ostati puki popisi na papiru, za pukim popisom literature, nego bi ih nastavnici i studenti trebali realizirati tijekom nastavnih procesa. Naglašavamo da prema *Tuning* projektu upravo nastavnici, kao stručnjaci pojedinih disciplina, određuju ishode učenja, i u tome imaju široku slobodu, što je u suglasju s Humboldtovim načelima slobode podučavanja i autonomije sveučilišta. Držimo da nastavnici pritom trebaju polaziti ne od provedbene nego od metarazine, odnosno od definiranja svrhe obrazovnih programa u kontekstu razvoja obrazovne politike i anticipiranja širih društvenih posljedica odlučivanja o ishodima.

Sažetak

U radu se analiziraju programi studija informacijskih znanosti Filozofskoga fakulteta (posebno modul bibliotekarstva) i prikazuje razvoji koncept pristupa ishoda učenja i kompetencija u programima. Polazišta su uzeta iz postavki koje je postavilo Europsko vijeće u Lisabonu 2000. godine, čije su temelje stručnjaci Europske komisije i projekta *Tuning Educational Structures in Europe* (2003. godine) predložili kao okvir kompetencija. Na osnovi razvoja koncepta u europskim dokumentima i rezultata istraživanja na Filozofskom fakultetu (Božić, Boras, Srbljinović, 2007) iznesene su prednosti pristupa ishoda učenja i nužnost da ishode učenja i kompetencije određuju sveučilišni nastavnici na provedbenoj i konceptualnoj razini. S tog aspekta promotrena je i uloga knjižnice i knjižničara u promijenjenom informacijskom prostoru te pristupu i potpori učenju te rezultatima učenja. Istražili smo koliko su naše knjižnice spremne za potporu učenju u tim promijenjenim uvjetima.

Literatura

- Banek Zorica, Mihaela; Špiranec, Sonja; Lazić, Nikolaj. School librarian – marketing specialist?! // *Marketing of Information Services* / Papik, Richard. Simon, Ingeborg. (ur.). Prague : Charles University in Prague, 2007. 249-257
- Bleiklie, I. (2005) Organizing higher education in a knowledge society; *Higher Education*, Vol. 49, 31 – 59.
- Božić, J.; Bakić-Tomić, Lj.; Boras, D. (2008) *Mastery of Information and Communication Competences among Croatian University Students in Social Sciences*, Pre-Conference Proceedings of the Special Focus Symposium on 6th CIESKS: Communication, Information and Economic Sciences in the Knowledge Society, Šimović, V.; Bakić-Tomić, Lj. i Hubinková, Z. (ur.); Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, 144 – 152.
- Božić, J., Boras, D. i Sribljinić, A. *Educational Competences in Croatian Higher Education towards a Knowledge Society*, Pre-conference proceedings of the 1st Special Focus Symposium on Information and Communication Sciences in the Knowledge Society, Šimović, V., Bakić-Tomić, Lj., Hubinková, Z. (ur.); Zagreb: Učiteljski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zadar, 25. – 26. listopada, 2007., 59 – 65.
- Ennals, R. (2004) Europe as a Knowledge Society: Integrating Universities, Corporations, and Government; *Systemic Practice and Action Research*, Vol. 17, No. 4, 237 – 248.
- European Commission, Directorate-General for Education and Culture (2004) Implementation of »Education and Training 2010« Work Programme, Working Group B, »Key Competences«, Key Competences for Lifelong Learning: A European Reference Framework.
- González, J. & Wagenaar, R. (ur.), (2003) Tuning Educational Structures in Europe: Final Report; University of Deusto & University of Groningen.
- Lasić-Lazić, Jadranka; Banek Zorica, Mihaela; Bubaš, Goran. Potential Uses of Web 2.0 Tools for Library Client Communication and Relationship Development // QQML2009: Qualitative and Quantitative Methods in Libraries / Skiadas, C. H. (ur.). Chania, Crete : Technical University of Crete, 2009.
- Lasic-Lazic, Jadranka; Banek Zorica, Mihaela; Špiranec, Sonja. Libraries in changed information space. // *Library management*. 32 (2011) , 6/7; 469-474

- Lasić-Lazić, Jadranka; Slavić, Aida. Obrazovanje: Kako unaprijediti djelotvornost i kvalitetu. // *Informatologia*. 35 (2002), 3; 198-202
- Lasić-Lazić, Jadranka; Afrić, Vjekoslav; Banek Zorica, Mihaela; Divjak, Blaženka. Improving Efficiency and Standards of the Academic Libraries According to Educational Innovations // Proceedings of the 11. International conference »Crimea 2004«. Sudak, Krim: 2004
- Program studija informacijskih znanosti, 2009.
- Tuning Educational Structures in Europe. <http://www.unideusto.org/tuningeu/>
- Verhesschen, P., De Wit, K. (2008). The implementation of the Bologna objectives at the K.U.Leuven: Challenges, objectives and outcomes. In: Froment E., et al. (Eds.), *EUA Bologna Handbook*, Chapt. C 3.7-1 (pp. 1-15). Stuttgart:. Raabe.
- Žiljak, T. (2005) Politike cjeloživotnog učenja u Europskoj uniji i Hrvatskoj; *Političko obrazovanje*, Vol. 1, No.1, 67 – 95.

Učenje kao obrada informacija (informacijsko učenje)

Marija László, Jadranka Lasić Lazić

Uvod

Načela su informacijske znanosti primjenljiva su u mnogim područjima, ne samo u knjižnicama, muzejima i pismohranama (arhivima). Svaka od ovih ustanova posluje sa zbirkama predmeta koji se opisuju, sređuju i označuju. Predmeti su u tim zbirkama ujedno i predmeti znanja. Do sadržaja se toga znanja dolazi posredno – čitajući, promatrajući, slušajući i povezujući ih sa informacijskim potrebama, tj. razloga u koju svrhu ih tražimo.

Informacijske se potrebe u knjižničarstvu shvaćaju kao potrebe korisnika za građom u svrhu obrazovnih, istraživačkih, osobnih, poslovnih i dr. djelatnosti. Razlikuje se od zahtjeva korisnika pod kojima se podrazumijevaju zahtjevi za građom koju knjižnica gdjekad ne može isporučiti. Informacijska potreba postoji, zahtjev se, zavisno od informacijske ustanove, može ili ne može ispuniti. Kako se nositi s informacijskim potrebama razmatra područje informacijskih znanosti zvano *informacijsko ponašanje*. Ono je u informacijskim znanostima postalo potpodručje i bavi se istraživanjem različitih vrsta ljudskoga ponašanja u odnosu prema obavijestima. Informacijsko se ponašanje u užem smislu bavi pitanjima kako se ljudi zanimaju za obavijesti, kako ih traže i kako ih primjenjuju da bi zadovoljili informacijske svoje potrebe.

Razvidno je nekoliko smjerova istraživanja informacijskoga ponašanja: knjižničari nastoje bolje razumjeti korisnike, obrazovne i vladine ustanove traže načine za podizanje opće razine pismenosti i učenosti, znanstvene ustanove zanima kako se ponašati pri promicanju proizvoda informacijsko-komunikacijske tehnologije. Ta su pitanja zanimljiva i istraživačima iz društvenih i humanističkih znanosti, prije svega sociolozima. Istražuje se utjecaj tehnologije na društvo na svim razinama – poslovanju, školstvu, zdravlju, zabavi, medijima. Svako istraživanje započinje skupljanjem i obradom podataka, dobivanjem obavijesti koje onda daljnjom obradom postaju znanje. To je spona kojom se informacijska znanost veže s drugim područjima i znanostima.

Informacijska znanost postaje sve više multidisciplinarnom. Povećava se broj znanstvenih područja kojima je nužna suradnja i oslanjanje na

tekovine informacijske znanosti. One same, kao i informacijska znanost, skupljaju podatke, obrađuju ih radi dobivanja obavijesti. Skup se obrađenih i usustavljenih obavijesti smatra znanjem. Skupljeno se znanje pohranjuje i namijenjeno je daljnjemu usvajanju radi daljnjih istraživanja i primjene. Usvajanje je znanja poznato pod nazivom učenje.

Učenjem se kao predmetom izravno zanimaju obrazovne znanosti, spoznajna znanost, pedagogija, psihologija, neurologija, a posredno je prisutno u svim ljudskim djelatnostim – od umjetnosti do proizvodnje. Zapravo nema područja u kojemu nema učenja. U ovome se članku o učenju raspravlja pristupom informacijske znanosti.

Kako se i kada uči?

Učiti smo počeli prije no što smo se rodili. Rođenjem se učenje ubrza i traje cijeli život. U ranome djetinjstvu i predškolskoj počinje otkrivanje okoline i učenje o njoj. Tada je brzina učenja najveća jer se ovladavaju vještine hodanja, gledanja, slušanja, govorenja i vježbaju se i sva osjetila – vid, sluh, njuh, okus, opip. Učenje se nastavlja u svima životnima razdobljima i zapravo smo rođeni za učenje cijeloga života. Međutim, uspješni se postupnici (algoritmi) učenja u djetinjstvu tijekom života pretvaraju u sve neuspješniji učenje nam ide sve sporije i slabije. Posljedica je toga da mnogi ljudi napuštaju školu zbog neuspjeha u učenju. Istraživanja učenja u obrazovnim znanostima pokazuju i dokazuju da je to posljedica pristupa učenju koje ne vodi računa da se u učenje uključe sva osjetila. Najbolje to dokazuju uspjesi u učenju djece i ljudi s posebnim potrebama, osobito onih koji ne uče vidnim ili slušnim načinom. Većina se školskoga učenja oslanja samo na slušanje i čitanje, a ostali se načini učenja svode na najmanju mjeru. Ti su načini učenja još izraženiji u srednjoškolskomu i visokoškolskomu obrazovanju. Slušanje predavanja i čitanje literature postaju najvažnija pomagala učenja.

O učenju s više osjetila (engl. multi-sensory learning) ima mnogo izvora u znanstvenim, stručnim i popularno pisanim člancima. Također se održavaju mnoge mrežne stranice posvećene višeosjetilnim sadržajima učenja. Učenje je povezano s pamćenjem, pa je provjera naučenoga ujedno i provjera pamćenja. Općenito se smatra da se zapamti 20% onoga što se čitalo, 30% onoga što se čulo, 40 % onoga što se vidjelo, 60% onoga što se napravilo, a 90% onoga što se vidjelo, čulo, izreklo i napravilo.¹

¹ Navod prema by Rose, C., Accelerated learning systems Ltd., Nightingale Conant, Niles, IL, cop.1995. Str. 5.

Učenje kao obrada obavijesti potpomognuta informacijsko-komunikacijskom tehnologijom

Informacijska je tehnologija počela potpomagati učenje u 1980-im godinama. Tadašnja se primjena svodila na zadatke ponavljanja i vježbanja i nije bila izazov ni učiteljima, ni učenicama. Previše je sličila uobičajenim školskim postupcima: sjedi, slušaj, ponovi. Sadašnje je stanje drugačije: primjena informacijske tehnologije može podupirati višeosjetilno učenje – učenik vidi, čuje, isprobava i sam stvara sadržaje učenja. Internet nudi vrijedne izvore znanja koji se mogu dohvaćati svima osjetilima. Učiteljeva se uloga stoga bitno mijenja: on je taj koji mora poznavati vrijedne izvore učenja, voditi učenika u svijet znanja, preporučiti i poticati učenika na samostalno učenje i razgovor o naučenome.

Tri danas najpoznatije teorije učenja nazvane su radnji kojom se opisuje način učenja, pojednostavljeno rečeno, vrijedi: 1. behaviorizam (engl. *behavior*, ponašanje) učenje smatra promjenom ponašanja, 2. kognitivizam (engl. *cognition*, spoznaja), učenje svodi na postupak pohrane obavijesti u mozgu, a 3. konstruktivizam (engl. *construction*, gradnja, izvedba) učenje svodi na gradnju novih zamisli utemeljenih na iskustvu i stečenome znanju.²

U svakoj se od ovih teorija mogu prepoznati spoznaje informacijske znanosti: podaci, obrada, pohrana, pretraživanje. To je pojednostavljen opis postupaka koje vrijedi za svako računalo, a u učenju se prepoznaje kao gradivo koje se uči i pamti da bi se kasnije moglo ponoviti. Ponavljanju prethodi pretraživanje zapamćenoga. Pitanje je podražaj na koji se dobiva odgovor. Tako na učenje gleda behaviorizam.

Viša je razina ustroj podataka, izgradnja baza i mogućnost pretraživanja pomoću upita. Podsjeća to na učenje u kojem se gradivo uzajamno povezuje i gradi nove spoznaje na stečenome znanju i iskustvu. Tako nastaje učenje koje se oslanja na ono što se znalo i što se povezuje s onim što se treba učiti. Poznato je još pod nazivom kontekstualno učenje.

Spoznajno se ili kognitivno učenje oslanja na najzamršenije postupke kojima je uzor obrada i pohrana znanja u ljudskome mozgu. U informacijskoj se znanosti to prepoznaje kao mreža. Riječ je o društvenoj mreži u kojoj je tehnologija sredstvo za povezivanje ljudi. Učenje je društveni postupak. Svaki pojedinac uči oponašajući druge. Oponašanje je najmoćniji način učenja. Tako se jedino i nauči najvažnije sredstvo učenja

² Navedeno prema What is learning, <http://www.infed.org/biblio/b-learn.htm>, 22.02.2012.

i komunikacije s drugima – jezik. Izvori na Internetu vrela su nepresušnoga gradiva za promicanje učenja oponašanjem.

Internet postaje neizostavan dio svake suvremene nastave na svim razinama obrazovanja. Potaknuo je novo razmatranje pitanja kako djeca uče i kako se učitelji mogu nositi s novim mogućnostima. Učitelji imaju velik izbor – od posebno oblikovanih mrežnih stranica namijenjenih školskome učenju do stranica koje su po njihovu sudu dobar izvor obavijesti i znanja. Najvažnije je da se sami upute u načine učenja i primijene ih u razredu. Pri tome ne smiju zaboraviti ishode učenja koje su zamislili i držati se unaprijed pripremljenoga nacрта. Dobro se prisjetiti svih teorija učenja – od ponašanja do gradnje. Informacijskim se ponašanjem bira gradivo za učenje i pamćenje, a ustrojem se naučenoga gradiva (organizacijom znanja) potiče razmišljanje i suradnja s članovima učeće zajednice, razreda. U pripremi informacijskoga učenja može se računati na pomoć školskoga knjižničara zbog njihovih informacijskih vještina.

Preporuke za informacijsko učenje³

- Oblikovati vlastiti obavijesni prostor na mreži namijenjen učećoj skupini. To može biti primjena za e-učenje (kao Moodle) ili besplatni software (kao Google Docs).
- Razraditi nastavni sadržaj, smisleno ga imenovati i okupiti u cjeline. Zavisno o gradivu birati način prikaza – prezentacija, video, bilješke ili cjeloviti članak.
- Birati provjereno gradivo, voditi računa o intelektualnome vlasništvu i navoditi izore. Pratiti kako učenici prihvaćaju e-izvore. Dobro je ustanoviti jesu li se njima služili ispitima i pismenim provjerama. Inače nema povratne sprege učitelj-gradivo-učenik i obrnuto. Učitelj time ujedno provjera i svoj način učenja i poučavanja.
- Razgovarati o e-izvorima, poticati učenika na prosudbu o njima i zamjenu ili dopunu novima koji su našli sami učenici uz navod izvora.
- Maknuti se povremeno iz mrežne okoline i pregledavati knjižnične izvore – kataloge. Vježbati nalaženje izvora u drugim mediji-

³ Okosnica preporuka prema Pritchard, A., *Effective teaching with Internet technologies: pedagogy and practice*, Paul Chapman, London, 2007. Dopunjeno primjenom na predmetu *Komunikacijske vještine* ak. god. 2008/9. do 2011/12.

ma (papirna, AV građa). Učiti razlikovati oblike tiskanih izvora – rječnike, priručnike, enciklopedije, udžbenike, časopise itd.

- Primjenjivati načela informacijske pismenosti u smislu da se učenici ne izgube u bespuću svakovrsnih mrežnih izvora obavijesti. Valja ih uputiti kako što jasnije izreći svoje obavijesne potrebe radi pretraživanja izvora. Vještina se pretraživanja uči, ona nije urođena. Mlađoj djeci valja namjerno pokazivati mrežne stranice i uputiti ih na čitanje sadržaja. Traženje nije samo sebi svrha, traži se radi sadržaja koji se pamti i uči. To je srž informacijske pismenosti. Školski je knjižničar nadležan (kompetentan) za obavljanje toga zadatka.
- Ne dopustiti da tehnologija postane nadređena učenju. Nabrajati imena kao Twitter, web 2.0, Facebook, iPhone, iPad, Android bez upućivanja komu su doista neophodna i čemu služe, dodatno zbunjuje učenike jer sami ne mogu o tome prosuditi. Čini im se da je najvažnije imati tehnološku napravu. Tehnološka je naprava samo sredstvo za stjecanje znanja kao što je to stoljećima bila knjiga. Ona se može zamijeniti vještinama informacijske pismenosti. Ista se obavijest može dobiti i bez posjedovanja skupe tehnološke naprave.

Sažetak

U članku se kratko naznačuje povezanost informacijske znanosti i vještine učenja. Informacijsko-komunikacijska tehnologija nudi sredstva koja podupiru višeosjetilno učenje pomoću vida, sluha i dodira, u skoroj budućnosti vjerojatno i njuha i okusa. Sva su ta osjetila provodnici podataka do središnjega sustava za obradu – mozga. U njemu se odvija glavni posao učenja: pamćenje i povezivanje gradiva. Svatko je sposoban za učenje cijeloga života, tvrde suvremena neurološka istraživanja. Bitno je naći kroz koje komunikacijske kanale i u kojemu obliku obavijesti najbrže prolaze i kako ih je najučinkovitije preobličiti u trajno pohranjeno znanje.

Napomena: sudionike radionice upoznajemo kako mogu odrediti svoj način učenja i prilagoditi ga učenicima. Pokazujemo oblikovanje e-izvora i dajemo osnovna načela informacijskoga učenja.

Literatura

- Bates, Marcia J., Information Behavior In Encyclopedia of Library and Information Sciences, 3. izd., CRC Press, New York, 2010, vol. 3, str. 2381-2391.
- Pritchard, A., Effective teaching with Internet technologies: pedagogy and practice, Paul Chapman, London, 2007.
- Rose, C., Accelerated learning systems Ltd., Nightingale Conant, Niles, IL, cop.1995. How do I learn best, <http://vark-learn.com/english/page.asp?p=questionnaire>, (30. 12. 2010.).
- The basic of effective learning, <http://faculty.bucks.edu/specpop/knowning.htm>, (10. 12. 2011.).
- What is learning, [http:// http://www.infed.org/biblio/b-learn.htm](http://http://www.infed.org/biblio/b-learn.htm), (22. 1. 2012.).
- Wilson, T. D., Evolution in Information behavior modeling. Wilson's model, u: Theories of information behavior, Medford, NJ: Information Today, 2005, 31-36.

Školske knjižnice u virtualnom prostoru: od mrežne stranice do virtualne zajednice učenja

Zvezdana Dukić

The University of Hong Kong

Nagli razvoj mrežnih tehnologija, osobito onih vezanih za ideju usluga i aplikacija Web 2.0, povoljno je utjecao na razvoj mrežnih stranica školskih knjižnica. Mnoge školske knjižnice iskoristile su prednosti koncepcije mreže kao prostora za interakciju i suradnju te su ponudile korisnicima novu kvalitetu knjižničnih usluga u okvirima knjižničnih mrežnih stranica. Ugrađivanjem različitih aplikacija tehnologija Web 2.0 školske knjižnice omogućile su korisnicima; učenicima, nastavnicima, članovima školske uprave i roditeljima, aktivno sudjelovanje u radu i programima školske knjižnice.

Tradicionalne mrežne stranice školskih knjižnica postupno se transformiraju u virtualni prostor u kojem sudionici uče i stječu nova znanja, izmjenjuju iskustva, zajednički kreiraju sadržaje i na taj način izgrađuju zajednicu učenja.

1. Što je virtualna zajednica učenja?

Ideja o transformaciji tradicionalne, statične mrežne stranice školske knjižnice u virtualnu zajednicu učenja (VZU) relativno je nova u području školskoga knjižničarstva.

Premda je svijest o ulozi digitalnih zbirki u učenju i školskoj nastavi već duže vrijeme prisutna u istraživanjima (K. Kuhlthau, 1997), ideja o školskoj knjižnici kao digitalnoj zajednici učenja eksplicitno je artikulirana tek prije nekoliko godina. Werle (2004) govori o digitalnoj zajednici učenja koju opisuje kao portal za osnovne i srednje škole koji sadržava bogatu zbirku digitalnih izvora informacija, materijala za učenje i tehnoloških pomagala.

D. Loertscher (2008) dalje je razradio ideju virtualne školske knjižnice i nazvao je virtualnom zajednicom učenja. Prema njegovoj kratkoj i sažetoj definiciji virtualna zajednica učenja jest »istovremeno, masivni i trajni proces komunikacije« i »golemo skladište digitalnih materijala; od e-knjiga, on line-baza podataka do sadržaja koje su kreirali učenici – sve to dostupno 24/7 tijekom cijele godine«.

Loercher nadalje konstatira da »zahvaljujući programima društvenog umrežavanja, informacije teku ne samo od nastavnika do učenika nego one istovremeno teku u više smjerova: od učenika do učenika, od učenika do nastavnika te od školskog knjižničara do nastavnika i opet do učenika«.

U skladu s definicijom D. Loertschera, virtualna zajednica učenja ima mnogostruku ulogu u školskom okruženju. Kao prvo, to je prostor koji omogućuje učenicima, nastavnicima i ostalim korisnicima unutar škole pristup različitim izvorima informacija; kao što su razne digitalne zbirke, pretplatničke baze podataka, e-knjige, referentni izvori informacija s interneta, učenički radovi te razni nastavnički materijali. Nadalje, to je virtualni prostor u kojem se događaju procesi učenja i nastave uz primjenu programa društvenog umrežavanja koji podupiru interakciju i suradnju. Učenici međusobno razmjenjuju ideje i znanja te sudjeluju u diskusiji s nastavnicima koji ih vode kroz procese učenja. Napokon, virtualna zajednica učenja ima i ulogu elektroničkog školskog arhiva u kojem se pohranjuju i čuvaju recenzirani kvalitetni nastavnički materijali kao što su nastavne pripreme, aktivnosti za učenike, bilješke, radni listovi itd.

2. Poticajni motivi razvoja ideje o virtualnoj zajednici učenja

Ideja o školskoj knjižnici kao virtualnoj zajednici učenja uvelike je potaknuta promjenama u obrazovnom sustavu u školama. Nastavna kultura u školama radikalno se mijenja u smislu da su procesi učenja i nastave više fokusirani na učenike. Školska nastava sve se više održava u obliku tzv. projektne nastave u kojoj učenici uče i stječu znanje u suradnji s ostalim učenicima i pod vodstvom nastavnika.

Drugi vrlo značajan poticaj transformacije školske knjižnice u smjeru virtualne zajednice učenja jest razvoj tehnologija Web 2.0. Te nove tehnologije otvorile su mogućnost školskim knjižničarima da kreiraju virtualni prostor u kojem korisnici dobivaju priliku za interaktivni pristup sadržajima na mreži, za komunikaciju i suradnju na različitim obrazovnim projektima te za zajedničko učenje i stvaranje novog znanja.

Uz promjene u načinu učenja i nastave u školama te dostupnost informacija i znanja preko tehnologija Web 2.0 sve su više vidljive nove, drugačije navike i potrebe korisnika knjižnica, učenika i nastavnika. S jedne strane, to su potrebe nove generacije učenika koji su odrasli u svijetu digitalnih sustava, a s druge strane, potrebe nastavnika i obrazov-

nih stručnjaka koji se novim tehnologijama koriste za prilagođavanje nastave novim trendovima.

Svi ti razlozi naveli su školske knjižničare da na nov način definiraju ulogu školske knjižnice u procesu obrazovanja i da prilagode svoje zbirke, usluge i programe knjižnica toj novoj ulozi. Školske knjižnice sve više vide svoju ulogu u aktivnom sudjelovanju u procesima učenja, u sklopu školskog kurikulumu, a i mnogo šire. Zbirke školskih knjižnica također se mijenjaju u smjeru većeg fokusa na pribavljanje izvora informacija u digitalnom obliku.

U formiranju virtualne zajednice učenja aktivno sudjeluju svi sudionici obrazovnog procesa u školi: učenici, nastavnici, školski knjižničar, roditelji te članovi školske uprave.

3. Od tradicionalne mrežne stranice do virtualne zajednice učenja

S razvojem interneta i komunikacijskih tehnologija školski knjižničari postali su svjesni da prisutnost školskih knjižnica u virtualnom prostoru značajno pridonosi njihovoj vidljivosti i dostupnosti. Prve mrežne stranice školskih knjižnica pojavile su se u razvijenim zemljama već 1994. godine. Od 1995. do 1996., broj mrežnih stranica školskih knjižnica rapidno se povećavao. U početku skromni sadržaji mrežnih stranica školskih knjižnica s vremenom su postajali sve bogatiji i raznolikiji. Međutim, osnovna karakteristika tih mrežnih stranica bila je statičnost. Komunikacija je uglavnom tekla u jednom smjeru – od mrežne stranice do korisnika. Tek s razvojem tehnologija Web 2.0 otvorila se mogućnost korisnicima internet, a s time i školskim knjižničarima, da bez mnogo tehnološkog predznanja kreiraju interaktivne mrežne stranice. Školski knjižničari brzo su se uključili u te nove trendove u komunikacijskoj tehnologiji i počeli istraživati mogućnosti uključivanja korisnika školskih knjižnica u kreiranje digitalnih sadržaja koji će poticati učenje i stjecanje znanja u suradnji s ostalim sudionicima obrazovnog procesa.

Tranzicija od tradicionalne knjižnične mrežne stranice do virtualne zajednice učenja može se promatrati preko empirijskih istraživanja koja su metodom analize sadržaja pratila razvoj mrežnih stranica školskih knjižnica posljednjih 15-20 godina. Dvije studije u tom području posebno su zanimljive jer vrlo jasno odražavaju razvoj i postupnu tranziciju mrežnih stranica školskih knjižnica. Jedna je longitudinalna analiza sadržaja Anne L. Clyde (2004) koja pokriva razdoblje od 1996. do 2002., a druga je analiza sadržaja autorice Joyce K. Valenza iz 2007. godine.

Longitudinalna studija koju je provela A. Clyde (2004) opisuje razvoj mrežnih stranica školskih knjižnica tijekom 1996., 1999., i 2002. godine. Od 1996. do 1999. značajne promjene na mrežnim stranicama školskih knjižnica uključuju pristup elektroničkim bazama podataka, referentnim izvorima informacija s interneta te katalogima građe školskih knjižnica on line. Naznačajnija promjena u analizi iz 2002. godine jest daljinski pristup elektroničkim bazama podataka i knjižničnim katalogima *on line*. Longitudinalno istraživanje A. Clyde nedvosmisleno pokazuje da mrežne stranice školskih knjižnica postaju ključno mjesto pristupa selektiranim kvalitetnim izvorima informacija.

Autorica J. Valenza (2007) provela je analizu sadržaja na uzorku od 10 mrežnih stranica srednjoškolskih knjižnica u SAD-u za koje je smatrala da su izuzetno kvalitetne i efektivne. Osnovni cilj njezina istraživanja bio je konstruiranje deskriptivnih taksonomija za vrednovanje kvalitete i efikasnosti mrežnih stranica školskih knjižnica. Valenza je primijenila Delphi-panel kao istraživačku metodu u izboru 10 mrežnih stranica na kojima je rađena analiza sadržaja, a isto tako i za definiranje preliminarnih taksonomija koje su bile primijenjene u analizi te napokon za konačnu izradu dviju taksonomija, taksonomiju sadržaja i taksonomiju karakteristika. Taksonomija sadržaja opisuje »što« je prezentirano na mrežnoj stranici (tablica 1) a taksonomija karakteristika opisuje »kako« su ti sadržaji prezentirani (tablica 2).

Tablica 1. Taksonomija sadržaja

Informacije: pristup i dostava	Učenje i nastava
OPAC	Aktivnosti vezane za učenje
Pretplatničke baze podataka	Upute o pretraživanju
Tražilice na internetu	Program za citiranje
Referentni izvori s interneta	Knjižnične usluge nastavnicima
Tematski mrežni izvori informacija (pathfinders)	
Virtualna referentna služba	
Knjige i čitanje	Organizacija
Razgovori i diskusije o knjigama	Kontakti, radno vrijeme, pravila korištenja
Programi čitanja	Misija, ciljevi
Savjeti čitateljima	Materijali za promociju knjižnice
Baze podataka vezane za čitanje	Povratne informacije: upitnici, formulari

Rezultati istraživanja na razini taksonomije sadržaja pokazali su da postoje vidljiva neslaganja između očekivanih sadržaja mrežnih stranica i empirijski utvrđenih sadržaja. U većini mrežnih stranica nedostajala je knjižničareva komponenta učenja i podučavanja. Ako školski knjižničari očekuju da budu uključeni u nastavu, navodi Valenza (2007), važno je da u mrežnu stranicu knjižnice ugrade materijale za instrukciju korisnika. Komponenta organizacije također je izostavljena s velikog broja mrežnih stranica. Nedostajali su materijali za promociju građe i usluga školskih knjižnica.

Tablica 2. Taksonomija karakteristika

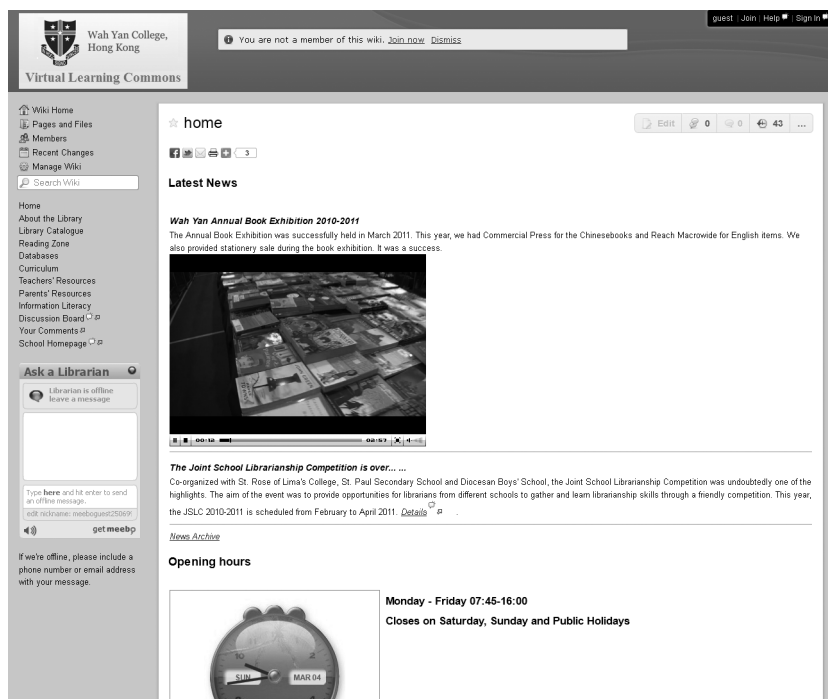
Vežanost za kurikulum	Interakcija i suradnja
Elektroničke baze podataka Izbor mrežnih izvora informacija (pathfinders) Poticanje rekreativnog čitanja Prisutnost evidencije suradnje	Mogućnost povratnih informacija, suradnja i participacija korisnika Elementi Web 2.0
Navigacija i redovito obnavljanje	Izgled i privlačnost
Je li mrežna stranica logično organizirana i lako pretraživa? Rade li sve poveznice? Sadržava li mrežna stranica indeks?	Je li mrežna stranica atraktivna, izgleda li profesionalno? Sadržava li mrežna stranica sadrži grafike, animacije, videomaterijal itd.?

Analiza na razini taksonomije karakteristika pokazala je da je većina mrežnih stranica u uzorku uključivala komponentu povezanosti za kurikulum s obzirom na sadržaj građe (elektroničke baze podataka), izbor mrežnih stranica s interneta (pathfinders) za pojedine teme i projektne zadatke te poticanje čitanja. Opažen je vrlo izražen trend prema otvaranju mogućnosti korisnicima za međusobnu suradnju, participaciju i davanje povratnih informacija. Rezultati istraživanja također su ukazali na rastući značaj tehnologija Web 2.0 za sinkronu i asinkronu komunikaciju s korisnicima.

Studija autorice J. C. Valenza posebno je zanimljiva jer s jedne strane ukazuje na najnovije trendove razvoja mrežnih stranica školskih knjižnica, a s druge daje projekciju o idealnoj mrežnoj stranici školske knjižnice u suvremenim uvjetima, koja ujedno služi kao vodič knjižničarima u planiranju i razvijanju mrežnih stranica školskih knjižnica.

4. Model virtualne zajednice učenja u srednjoj školi

Polazeći od idejne koncepcije virtualne zajednice učenja predstavljene u profesionalnoj literaturi i Valenzinih taksonomija sadržaja i karakteristika mrežnih stranica za školske knjižnice, studenti magistarskog programa *Library and Information Management: Teacher Librarianship* na Sveučilištu Hong Kong (proljetni semestar, 2011) kreirali su mrežnu stranicu koja predstavlja model virtualne zajednice učenja za srednju školu u Hong Kongu. Model je rezultat zajedničkog rada četvero studenata (Chan, Chan, Lee, & Tong 2011), a predstavljen je u programu *Wikispaces* (slika 1).

Slika 1. Ulazna stranica virtualne zajednice učenja.
Izvor: <http://mlim6209project.wikispaces.com>

Prezentirani model uglavnom zadovoljava kriterije navedene u taksonomiji sadržaja (tablica 3). Zastupljeni su različiti izvori informacija za učenike i nastavnike koji zadovoljavaju potrebe školskog kurikula. Model također podupire informacijsku pismenost i rekreacijsko čitanje. Korisnicima su dostupne osnovne informacije o školskoj knjižnici, a i prostor za diskusiju i komentare.

Tablica 3. Taksonomija sadržaja predstavljena u modelu

Informacije: pristup i dostava	Učenje i nastava
Knjižnični online katalog Baze podataka Kurikulum (izvori informacija uređeni prema disciplinama i temama) Izvori informacija za nastavnike Izvori informacija za roditelje Virtualna referentna služba	Informacijska pismenost Istraživačke vještine, Pretraživačka pomagala Istraživačka etika
Knjige i čitanje	Organizacija
Zona čitanja	Ulazna stranica O knjižnici Forum Vaši komentari

Taksonomija karakteristika (tablica 4) također je iscrpno zastupljena u modelu mrežne stranice. Školski kurikulum podržavaju stranice s elektroničkim bazama podataka, tematskim i disciplinarnim izvorima informacija, aktivnostima vezanih za rekreativno čitanje, izvorima informacija za nastavnike te razrađenim programom informacijske pismenosti. Stranice su vizualno dobro organizirane te se lako i brzo pretražuju.

Tablica 4. Taksonomija karakteristika predstavljenih u modelu

Vezanost za kurikulum
Elektroničke baze podataka Kurikulum (izvori informacija organizirani prema disciplinama i temama) Informacijska pismenost Zona čitanja Izvori za nastavnike
Navigacija i redovito obnavljanje
Sadržaj stranica s lijeve strane Sadržaj za individualne stranice Snap Shots widget Redovito obnavljanje sadržaja

Izgled i privlačnost
Jasna vizualna organizacija: grafike, ugrađeni programi (widgets) etc.
Interaktivnost i suradnja
Aplikacije Web 2.0 korištene su u svrhu kreiranja kolaborativnog virtualnog prostora
Wikispaces - virtualna platforma
Proboards Forum - on line diskusije (slika 2)
Google Form - mišljenje korisnika (slika 3)
AddThis web widget - povezivanje s drugim mrežnim stranicama
Meebo - web widget - virtualna informacijska služba (slika 1)
Mrežni widgeti za poticanje čitanja
aNobii i Shelfari - socijalno umrežavanje
Book Trailers - pregledi najnovijih knjiga na YouTubeu
Literature Quote of the Day - citati poznatih autora s fotografijama i poveznica na Google

Komunikacija i suradnja među članovima školske zajednice omogućena je ponajprije samom činjenicom da je cijeli model postavljen na wiki-programu (slika 1) koji podupire kolaborativno uređenje virtualnog prostora.

Forum Name	Topics	Posts	Last Post
Subject Forum			
 Chinese 中文 Discussion topics related to Chinese Moderator: WYCHK	0	0	
 English 英文 Discussion topics related to English Moderator: WYCHK	1	2	on Mar 30, 2011, 9:02pm by amccan Re: New Books for Our 3th C...
 Mathematics 数学 Discussion topics related to Mathematics Moderator: WYCHK	0	0	

Slika 2. Forum – Proboards

Nadalje, u mrežnu stranicu ugrađeni su programi socijalnog umrežavanja fokusirani na knjige i čitanje: *aNobii* i *Shelfari*. Interaktivni elementi zastupljeni su i preko foruma (slika 2), on line-upitnika za korisnike (slika 3) te virtualne referentne službe *Pitaj knjižničara* (*Ask a Librarian*, Slika 1).

WYCHK Virtual Learning Commons - opinion form
 Thanks for visiting the WYCHK Virtual Learning Commons, feel free to provide your comments such that we could improve our site.
 * Required
 1. How frequent do you browse the WYCHK Virtual Learning Commons website per week? *
☐ 0
☐ 1 - 2
☐ 3 - 4
☐ 5 - 6
☐ 7 or more

Slika 3. Upitnik za mišljenje korisnika – Google Form

Pri evaluaciji ovog konkretnog modela virtualne zajednice učenja treba imati u vidu dvije ograničavajuće okolnosti koje značajno utječu na kvalitetu konkretne mrežne stranice. Prvo ograničenje jest da se ovdje ne radi o postojećoj virtualnoj knjižnici neke konkretne škole, a drugo je u tome da je cijeli model nastao u vrlo kratkom razdoblju od samo nekoliko tjedana, koliko ja trajao projektni zadatak studenata. Ipak, treba priznati da su autori modela uspjeli i u tim ograničenim uvjetima razviti vrlo složen sustav mrežnih stranica koje donekle mogu ilustrirati ideju virtualne zajednice učenja. U realnim uvjetima virtualna zajednica učenja izgrađuje se postupno, uz sudjelovanje svih sudionika obrazovnog procesa u školi te u skladu s potrebama, interesima i mogućnostima škole.

5. Primjena virtualne zajednice učenja u školskom okruženju

Kao i svaka druga inovacija, razvoj i primjena virtualnog prostora u kojem se održavaju nastava i učenje u školskom okruženju zahtijeva primjenu efektivne strategije provođenja promjena (Hunter, 2006). Primjenu modela virtualne zajednice učenja potrebno je pažljivo planirati jer podrazumijeva značajne promjene u kulturi cijele škole.

Prije svega važno je da je cijela ideja o virtualnoj zajednici učenja utemeljena na misiji škole i da ima potporu ravnatelja/ravnateljice te vodećeg nastavnog osoblja škole. Sljedeća važna stvar jest da svi članovi školske zajednice vide virtualnu zajednicu učenja kao zajednički projekt u kojem svi aktivno sudjeluju i koji će svima biti od koristi. Prema riječima D. Loerchera (2009) »Ne radi se o tome da »Ako je mi izgradimo, oni će doći«, nego o tome da »Ako je oni grade, oni će je i koristiti« .

Budući da virtualna zajednica učenja podrazumijeva drugačiji pristup provođenja nastave, učenju i korištenju školskom knjižnicom, potrebno je pravodobno organizirati odgovarajuće usavršavanje za profesionalno osoblje škole. Nadalje, važno je redovito pratiti korištenje i ukazivati na primjere uspješnog korištenja virtualnom zajednicom učenja. Pritom je važno voditi računa o očekivanjima korisnika te izbjegavati prekomjerno reklamiranje inovacije. Napokon, potrebno je redovito pratiti i mjeriti efektivnost virtualne zajednice učenja te prikupljati komentare i sugestije korisnika koji su veoma važni za uspješnu realizaciju projekta.

Literatura

- Chan, B., Chan, S., Lee, A., Tong, J. (2011) VLC at Wah Yah College. In *Wikispaces*. Retrieved June 10, 2011, from <http://mlim6209project.wikispaces.com>
- Clyde, L. A. (2004) School library Web sites: 1996-2002. *The Electronic Library*, 22(2), 158-167.
- Hunter, B. (2006) The Espaces Study: Designing, Developing and Managing Learning Spaces for Effective Learning. *New Review of Academic Librarianship*, 12(2), 61-81. Routledge.
- Keating, S., and Gabb, R. (2005) *Putting Learning into the Learning Commons: A Literature Review*. Melbourne, Australia: Melbourne Postcompulsory Education Centre, Victoria University.
- Kuhlthau, C. C. (1997) Learning in Digital Libraries: An Information Search Process Approach. *Library Trends*, 45 (4), 707-723.
- Loertscher, D. (2008) Flip this library: School libraries need a revolution, not evolution. *School Library Journal*, 54(11), 46-48.
- Loertscher, D. (2009) If they build it, they will use it. *School Libraries in Canada*, 27(2), 22-23.
- Valenza, J.K. (2007) *Discovering a descriptive taxonomy of attributes of exemplary school library Websites*. (Doctoral dissertation). Denton, Texas. UNT Digital Library. <http://digital.library.unt.edu/ark:/67531/metadc3911/>. (26. 12. 2011.)
- Valenza, J.K. (2007) School Library Websites. In *Wikispaces*, <http://schoollibrarywebsites.wikispaces.com/WebQuest+on+School+Library+Websites> (10. 6. 2011.)
- Werle, J. (2004) The Digital Learning Commons. *PNLA Quarterly* 69(1)14.

Putokaz za izradu smjernica za rad školskih knjižnica – analiza stanja školskih knjižnica 2010/2011.

Mira Zovko, prof.

viša stručna savjetnica za školske knjižnice, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta

Veronika Čelić-Tica, prof.

knjižničarska savjetnica, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu

Uvod

Različitost i posebnost suvremenih školskih knjižnica, koje su intelektualna, informacijska i kulturna središta u odnosu na druge knjižnice, jest u tome što školska knjižnica osim svega navedenog njeguje i verificira odgojno-obrazovnu komponentu koja ima utjecaj na cjelokupan tjelesni, kognitivni, psihosocijalni, emocionalni i duhovni razvoj učenika. Upravo zbog tih osobina suvremena je školska knjižnica građena u sustav knjižnica koje zajedno čine komunikacijsku, računalnu, informacijsku, organizacijsku i ljudsku mrežu. Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta i Nacionalna i sveučilišna knjižnica u suradnji sa županijskim matičnim knjižnicama temeljitom analizom stanja u svim školskim knjižnicama osnovnog i srednjeg obrazovanja izrađuju idejni koncept svake školske knjižnice, što je uporište za stručno-knjižnični razvoj koji će korisnicima, učenicima i učiteljima omogućiti ulazak u svijet informacija.

Nove usluge školske knjižnice u novom tisućljeću pretpostavljaju knjižničara kao sudionika informacijskog društva pa se od njega traži vrsno znanje o najrazličitijim izvorima znanja i sve veće tehničko i računalno znanje jer je njemu namijenjeno ključno mjesto u knjižnici.

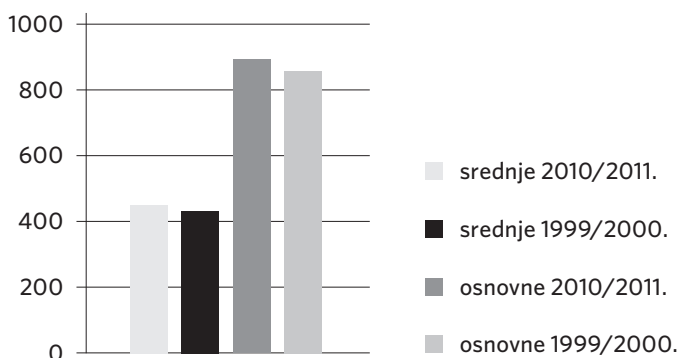
Analiza stanja školskih knjižnica u školskoj godini 2010/2011.

Svrha istraživanja bila je ocijeniti stanje u školskim knjižnicama u Republici Hrvatskoj u školskoj godini 2010./2011. i usporediti s analizom stanja u školskoj godini 1999/2000. kako bi se na osnovi dobivenih rezultata odredio putokaz za izradu smjernica za rad školskih knjižnica. Pri tome se pratilo razdoblje procesa preobrazbe i realizacije suvremene

školske knjižnice. Kako je zadaća istraživanja bila skupiti različite podatke koji upozoravaju na možebitne promjene, ispitivalo se sljedeće: stanje knjižnične građe, stupanj i vrstu studijskog odnosno obrazovnog usmjerenja školskog knjižničara, prostor, opremu te računalnu opremljenost.

Stanje školskih knjižnica u Republici Hrvatskoj u školskoj godini 2010/2011.

Istraživanje je provedeno u 885 osnovnih škola i 429 srednjoškolskih ustanova te se podaci koji su navedeni odnose isključivo na one školske knjižnice koje su ispunile i dostavile anketni list.

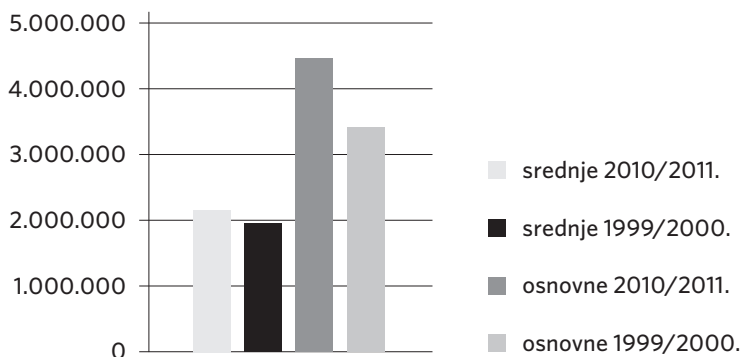

Slika 1. Srednjoškolske ustanove i osnovne škole u školskoj godini 2010/2011. i 1999/2000.

Knjižnična građa

Knjižnična građa u knjižnicama osnovnih škola u učeničkom i učiteljskom fondu ukupno sadržava 4.540.257 svezaka.

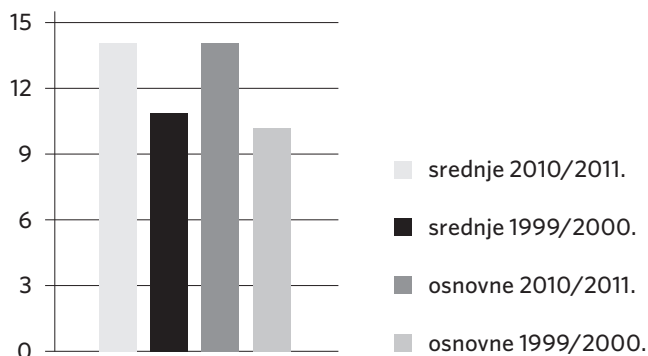
Srednjoškolske knjižnice sadržavaju ukupno 2.195.914 svezaka.

Slika 2. Broj svezaka u srednjoškolskim ustanovama i osnovnim školama u školskoj godini 2010/2011. i 1999/2000.

Broj svezaka po učeniku u osnovnim školama jest 14, a Standard za školske knjižnice propisuje 10 svezaka te je vidljivo da knjižnični fond premašuje propisani Standard.

U knjižnicama srednjoškolskih ustanova broj svezaka po učeniku je 14. Budući da Standard u knjižnicama srednjoškolskih ustanova propisuje najmanje 12 svezaka po učeniku, vidimo da knjižnice svojim knjižnim fondom zadovoljavaju propisani standard.

Slika 3. Broj svezaka po učeniku u odnosu na propisani standard

Vrsta i stupanj stručne spreme školskih knjižničara

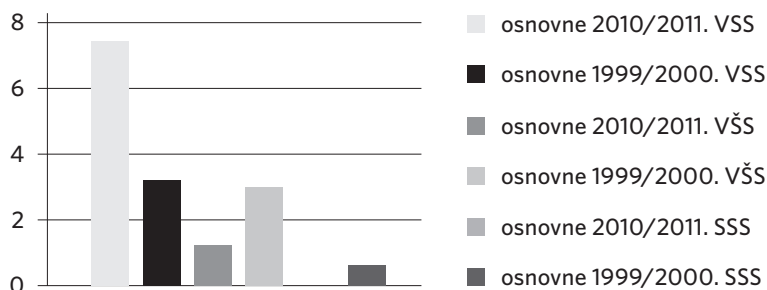
U istraživanju koje je anketno provela županijska matična služba skupljeni su i obrađeni podaci o vrsti i stupnju stručne spreme te prikazani parametri u knjižnicama osnovnih škola i u knjižnicama srednjoškolskih ustanova. U istraživanju o stupnju stručne spreme iskazana je us-

poredna analiza rezultata u školskoj godini 1999./2000. i 2010./2011., dok je istraživanje o vrsti studijskog odnosno obrazovnog usmjerenja školskih knjižničara iskazano u postocima za 2010. godinu za školske knjižničare u osnovnim školama i srednjoškolskim ustanovama.

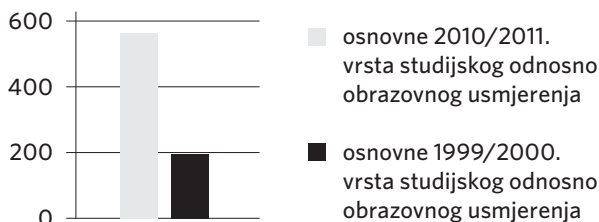
Knjižnice u osnovnim školama

U Republici Hrvatskoj u školskoj godini 1999./2000. u knjižnicama osnovnih škola radilo je 707 djelatnika i to: 339 s VSS, 306 s VŠS i 62 sa SSS. Od navedenih, 33 školska knjižničara imala su završen studij bibliotekarstva, 33 završen dodiplomski studij knjižničarstva, a 125 školskih knjižničara imalo je položen stručni ispit iz bibliotekarstva.

U školskoj godini 2010./2011. sve škole imaju knjižnicu, i u 99% škola ustrojeno je radno mjesto stručnog suradnika knjižničara. U školskim knjižnicama radi 745 djelatnika s visokom stručnom spremom, a 121 ima višu stručnu spremu. Od toga je 560 diplomiranih knjižničara, 78 školskih knjižničara studira knjižničarstvo, a 51 knjižničar s VŠS ima odgovarajuću knjižničarsku naobrazbu.

Slika 4. Stupanj stručne spreme djelatnika koji rade u knjižnici – osnovne škole

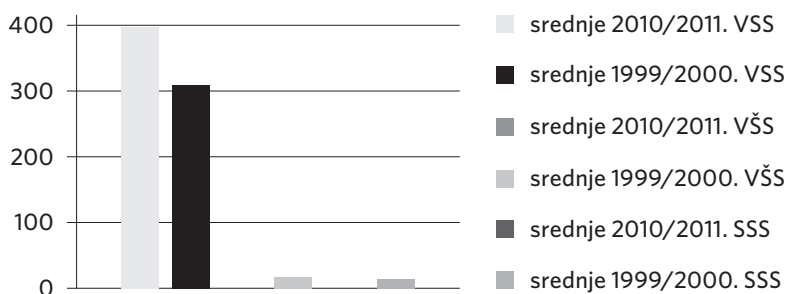
Slika 5. Vrsta studijskog odnosno obrazovnog usmjerenja – osnovne škole

Knjižnice u srednjoškolskim ustanovama

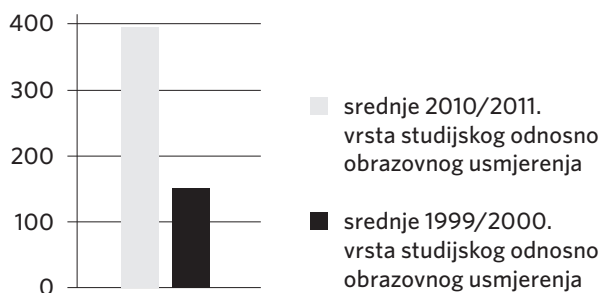
U knjižnicama srednjoškolskih ustanova u školskoj godini 1999./2000. bilo je zaposleno 340 djelatnika i to 312 s VSS, 15 s VŠS, a 13 djelatnika imalo je SSS. Od toga je 12 školskih knjižničara imalo završen studij bibliotekarstva, 33 ih je imalo završen dodiplomski studij knjižničarstva, a 117 imalo je položen stručni ispit iz bibliotekarstva.

U školskoj godini 2010./2011. sve škole imaju knjižnicu, a u školskim knjižnicama radi 398 knjižničara. Većina školskih knjižničara ima visoku stručnu spremu.

Po vrsti studijskog odnosno obrazovnog usmjerenja školskih knjižničara istražili smo da su od ukupno 398 školskih knjižničara 264 diplomirani knjižničari, 47 knjižničara studira knjižničarstvo, a 2 knjižničara s VŠS imaju odgovarajuću knjižničarsku struku.

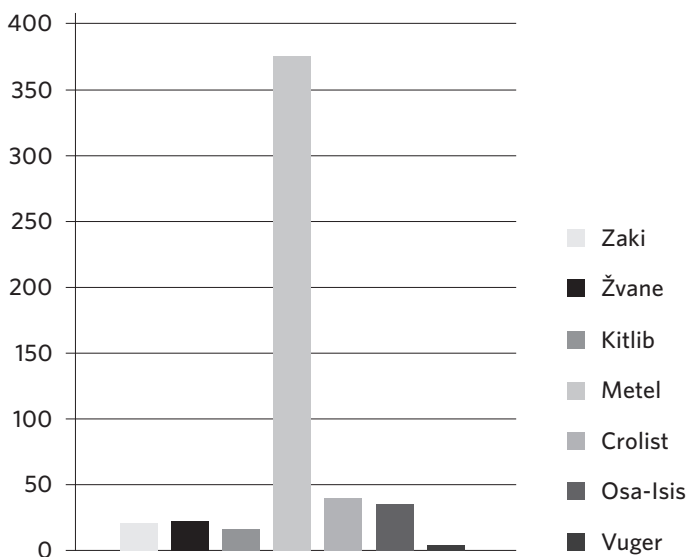
Slika 6. Stupanj stručne spreme djelatnika koji rade u knjižnicama srednjoškolskih ustanova

Slika 7. Vrsta studijskog odnosno obrazovnog usmjerenja – srednjoškolske ustanove

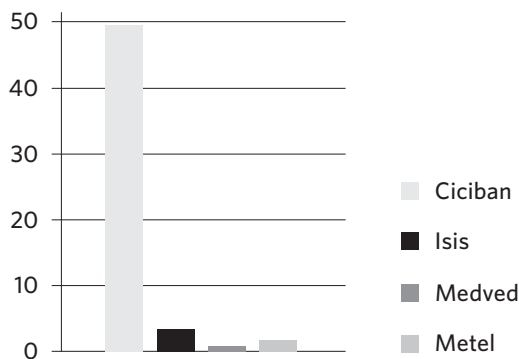
Računalna opremljenost knjižnica u osnovnim školama i srednjoškolskim ustanovama

U osnovnim školama u školskoj godini 2010./2011. sve knjižnice imaju računala, a od 8 korištenih programa najzastupljeniji je Metel.

Slika 8. Zastupljenost računalnih program u osnovnim školama u školskoj godini 2010/2011.

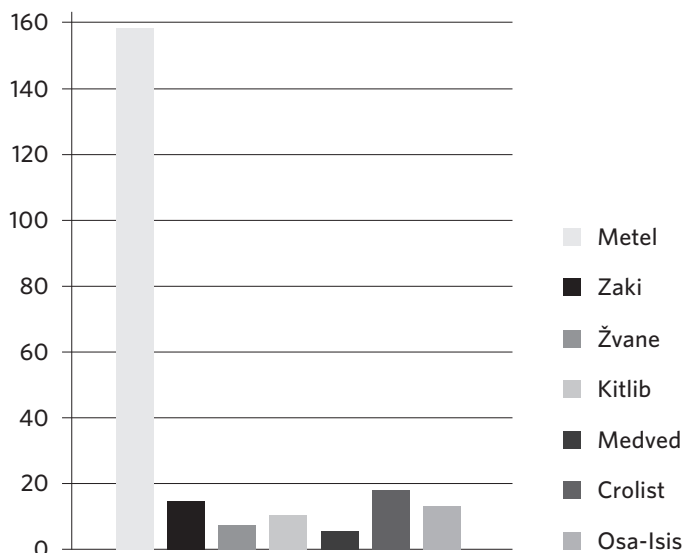
Zastupljenost programa u osnovnim školama u školskoj godini 1999/2000. u knjižnicama koje su opremljene računalima je šarolika. Knjižnice se koriste računalnim programom Ciciban, ISIS, Medved i Metel.

Slika 9. Zastupljenost računalnih programa u osnovnim školama u školskoj godini 1999/2000.

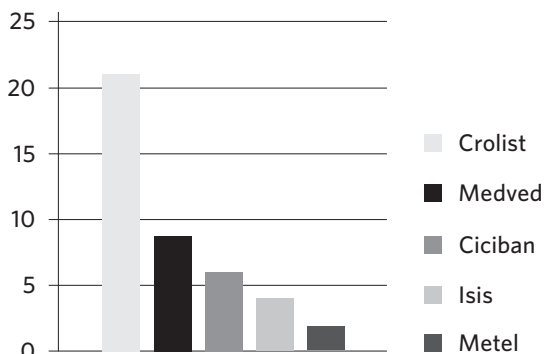
U knjižnicama srednjoškolskih ustanova u školskoj godini 2010./2011. povećao se broj računalnih programa.

Najzastupljeniji je bez konkurencije program Metel.

Slika 10. Zastupljenost računalnih programa u srednjoškolskim ustanovama u 2010/2011.

U knjižnicama srednjoškolskih ustanova u školskoj godini 1999./2000. zastupljenost programa je također različita, a najzastupljeniji je Crolist.

Slika 11. Zastupljenost računalnih programa u srednjoškolskim ustanovama 1999/2000.

Zaključak

Sustavno istraživanje u segmentu školskog knjižničarstva zasigurno je poticajni zamah kako u radu školskog knjižničara, tako i u radu na samobrazovanju tj. cjeloživotnom učenju. Iz navedenih istraživanja i dobivenih podataka razvidno je da su veliki pomaci napravljeni u segmentu studijskog odnosno obrazovnog usmjerenja školskih knjižničara, kao i na polju automatizacije školskih knjižnica. Ukupno gledajući rezultati analize istraživanja upozoravaju na probleme kojima su opterećene školske knjižnice te upućuju na angažiranje svih relevantnih čimbenika koji su vezani uz rad školskih knjižnica kako bi se otklonili nedostaci koji su se pokazali u rezultatima ankete u školskim knjižnicama.

Obrazovna politika treba biti usmjerena prema upotrebi novih tehnologija, unapređivanju jezičnih i intelektualnih kompetencija, pokretanju inovacijskih projekata i razvitku suradnje u zemlji i s međunarodnim obrazovnim čimbenicima pa je stoga uloga školske knjižnice nezamjenjiva u odgojno-obrazovnom sustavu. Potrebna je snažnija i ekonomičnija primjena informacijske i komunikacijske tehnologije u pružanju usluga korisnicima, kao i u svakidašnjem poslovanju knjižnica.

Školska je knjižnica prepoznata kao važna potpora promjenama u sustavu obrazovanja koji treba osmisliti tako da se tijekom školovanja u mladih ljudi, učenika, pobudi interes za samostalno učenje kako bi se osposobili za cjeloživotno stjecanje znanja bilo, čitanjem knjiga bilo korištenjem ostalih medija koje nude informacijska i telekomunikacijska tehnologija. U školskim knjižnicama učenici su korisnici koji uz stručnu i odgojno-obrazovnu djelatnost stječu temelje za vrednovanje kvalitete knjižnične usluge. Školski knjižničar kao nositelj djelatnosti školske knjižnice prati utjecaj knjižničnih usluga i fondova u ishodima učenja, koji se očituju u postizanju konačnoga uspjeha učenika.

Poštujući zakonske odredbe te Standard za školske knjižnice, hrvatske školske knjižnice imaju čvrsto utemeljeno mjesto u nacionalnom sustavu školstva te uspješno slijede iskustva i nacionalnu strategiju zemalja članica Europske unije, iako smo svjesni da svoj maksimum razvoja mogu doseći tek ukupnim gospodarskim razvojem.

Upravo međunarodne smjernice potvrđuju da su školske knjižnice u Hrvatskoj na tragu ostvarivanja demokratskog prava na pristup informaciji (podučavanju i učenju za sve) te osiguravanju izvora čitanja jer time razmjenjuju ideje, misli i iskustva. U vezi s time nužna je suradnja sa susjednim zemljama i s Međunarodnim savezom knjižničarskih društava i ustanova (IFLA).

Sažetak

Cilj je ovoga rada predstaviti stvarne pokazatelje stanja u školskim knjižnicama u osnovnim školama i srednjoškolskim ustanovama u školskoj godini 2010./2011. Podaci o stanju u školskim knjižnicama dobiveni su na temelju ankete koju su provele županijske matične službe. Analizi stanja prethodila je anketa, a anketni list osmišljen je u suradnji Hrvatskog zavoda za knjižničarstvo Nacionalne i sveučilišne knjižnice i Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta. Svrha istraživanja bila je ocijeniti stanje u školskim knjižnicama u Republici Hrvatskoj kako bi se na osnovi dobivenih rezultata odredile daljnje smjernice u skladu s postojećim standardima i međunarodnim smjernicama za školske knjižnice.

Ključne riječi: školska knjižnica, anketni list, analiza prikupljenih podataka, istraživački postupak.

Literatura

- Čelić-Tica, V.; M. Zovko, *Školske knjižnice danas kritične točke školskog knjižničarstva*, Ministarstvo prosvjete i sporta, Nacionalna i sveučilišna knjižnica, Zagreb, 2000.
- Čelić-Tica, V.; J. Leščić, *Univerzalna decimalna klasifikacija u školskoj knjižnici*, Vjesnik bibliotekara Hrvatske 49, 3/4, str. 132-134, Zagreb, 2006.
- Državni pedagoški standard osnovnoškolskog sustava odgoja i obrazovanja* (Narodne novine, broj 63/08 i 90/10)
- Državni pedagoški standard srednjoškolskog sustava odgoja i obrazovanja* (Narodne novine, broj 63/08 i 90/10)
- Saetre, T. P.; G. Willars, *IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za školske knjižnice*, Hrvatsko knjižničarsko društvo, Zagreb, 2004.
- Standard za školske knjižnice* (Narodne novine, broj 34/00)
- UNESCO-ov *Manifest za školske knjižnice, IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za školske knjižnice*, str. 31-33, Hrvatsko knjižničarsko društvo, Zagreb, 2004.
- Zakon o knjižnicama* (Narodne novine, broj 105/97, 5/98, 104/00 i 69/09)
- Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi* (Narodne novine, broj 87/08, 86/09, 92/10, 105/10 i 90/11)

Školske knjižnice u elektroničkom okruženju

Jasmina Milovčić

Gradska knjižnica »I. G. Kovačić«, Karlovac

jasmina@gkka.hr

Uvod

Uloga knjižnica u društvu promjena neupitna je. One su aktivan partner, koristan i učinkovit suradnik. Informacijske tehnologije oslonac su obrazovnih promjena, a tradicionalna pismenost nije dostatna. Put k društvu znanja iznio je pismenost za 21. stoljeće, informacijsku pismenost.

Rad prikazuje sudjelovanje školske knjižnice u procesu informacijske pismenosti, prisutnost referentne zbirke i samu uporabu enciklopedija u nastavnom procesu. Provedena anketa u školskim knjižnicama Karlovačke županije donosi sliku fonda i uporabu enciklopedijskih izvora.

Društvo znanja i školske knjižnice

Društvo znanja nemoguće je bez informacijskog društva posredovanog novim informacijskim tehnologijama. Obrazovanje u društvu znanja, i za to društvo, imaće društvenu svrhu. Školovanje je pogonsko gorivo privrede.

Dostupnost tehnologije i vještine uporabe prvi su korak. Pismenost za 21. stoljeće uvodi nov skup vještina i znanja te informacijska pismenost postaje sastavnicom čovjekove pismenosti uopće. Njene definicije uključuju:

- sposobnost učinkovitog traženja informacija
- upućenost pri odabiru i vrednovanju informacija
- lakoća korištenja širokim rasponom medija
- svijest o problemu pouzdanosti i vjerodostojnosti informacija
- učinkovitost prenošenja informacija drugima.

Uloga školske knjižnice u edukaciji ovog oblika pismenosti ključna je za cjeloživotno učenje kao filozofiju na putu k društvu znanja. Definirana Državnim pedagoškim standardom kao sastavnica odgojno-obrazovnog sustava, izravno je uključena u nastavne i izvannastavne aktivnosti.

Knjižničar potiče razvoj čitalačke kulture i osposobljava korisnike za intelektualnu prorađu izvora, pridonoseći razvoju kulture samostalno-ga intelektualnog rada.

Enciklopedija u školskim knjižnicama

Svjedoci smo eksponencijskog rasta znanstvenoistraživačke produkcije te novih oblika i načina zapisa znanja. Sadržajna je podjela publikacija na: primarne, sekundarne i tercijalne publikacije. Enciklopedija je sekundarna publikacija.

Ona je tip informacijskog izvora koja je sama po sebi dovoljan izvor (*source type*). Prema definiciji Hrvatske enciklopedije, enciklopedija (prema grč. koji ide redom; opći + pedija) djelo je u kojem se abecednim ili kakvim drugim metodičkim slijedom okupljaju i sustavno obrađuju činjenice i spoznaje o svim ljudskim znanjima (opća enciklopedija) ili pak sva građa jedne znanosti, umjetnosti, područja (strukovna ili posebna enciklopedija).

Prve enciklopedije javile su se u antičko doba, no o procvatu možemo govoriti od 18. stoljeća, »stoljeća razuma«. Kraj 70-ih godina karakterizira proces informatizacije i tada se javljaju prve netiskane enciklopedije. To su prve digitalizirane baze podataka enciklopedijskog sadržaja. Prva enciklopedija u digitalnom obliku dostupna javnosti jest Američka enciklopedija izdavača Groliera iz 1980. godine. Pod pojmom mrežne enciklopedije obuhvaćene su »sustavne zbirke javno dostupnog znanja iz raznih područja, kojima se može pristupiti preko tražilica na internetu.«

Njihova je prednost u neprekidnom ažuriranju; uza slike i tekst nude videopriloge; omogućen je stalan pristup enciklopedijama (besplatno ili uz naknadu); veći broj korisnika istodobno se njima služi sa željenog mjesta.

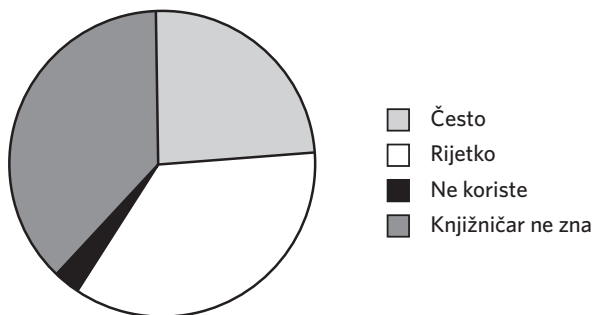
Stručni suradnik školski knjižničar timskim radom s učiteljima omogućuje međupredmetno povezivanje sličnih ili zajedničkih nastavnih sadržaja iz područja informacijske i čitalačke pismenosti. Na taj način ostvaruju se obrazovni zadaci definiranja enciklopedije i referentne zbirke općenito, u tiskanom obliku ili *on line*. Kao rezultat takvoga rada učenici prepoznaju razlike između elektroničkih i *on line* izvora; nauče samostalno pretraživati informacije, razvijaju sposobnost analize i zaključivanja.

U školskim knjižnicama Karlovačke županije od 1. listopada do 1. studenoga 2011. godine provedena je anketa korištenja referentnim izvorima *on line* i e-lektrom. Cilj je bio dobiti uvid u korištenje takvim izvorima te stanje referentne zbirke, točnije enciklopedija školskih knjižnica Karlovačke županije.

Karlovačka županija ima 29 osnovnih i 12 srednjih škola. Na anketu su se odazvala 32 školska knjižničara, što čini 78%. Anketa je strukturira-

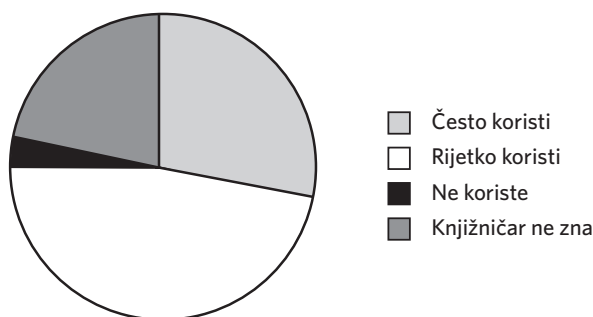
na u pet pitanja. Uvodno se htjelo vidjeti prisutnost školskih knjižnica na webu. Rezultat je zadovoljavajući jer 92,3% školskih knjižnica ima podlink na web-stranici škole. O korištenju web-okruženjem i njegovim mogućnostima nastojalo se zaključiti pitanjem o korištenju e-lektrom. Čak 37,5% anketiranih izjasnilo se da poveznicu na ovaj link nema stranica škole ni školska knjižnica. Nastavnici i učenici tom se mogućnošću služe rijetko u 46,8% slučajeva. O upućenosti knjižničara o uporabi on line-izvora vezanih uz djelatnost školske knjižnice govori porazan podatak. Čak 21,8% školskih knjižničara ne zna koliko se koristiti tom web-stranicom.

Sličan je rezultat s uputama o uporabi referentne zbirke on line. Često se njome služi 31,2% ispitanika, rijetko 46,8%, a čak 18,7% knjižničara ne zna koliko se i služi li se uopće tim izvorima.

Grafikon 1. Korištenje referentnom zbirkom on line

Od 62,5% ispitanika koji su pozitivno odgovorili o korištenju e-lektrom usporedili smo i njihovo korištenje referentnom zbirkom on line. Čak 50% tih korisnika često se služi on line-referentnim izvorima, a 30% ispitanika koji se ne koriste e-lektrom rijetko se koriste i referentnim izvorima on line. U tim slučajevima čak 40% knjižničara ne zna koliko su korišteni ovi izvori u njihovim školama.

Grafikon 2. Korištenje e-lektirom

Sadržaji s pristupom on line i njihove mogućnosti relativno su slabo iskorišteni. Za to se navode različiti razlozi:

- od ponuđenih izvora većina ne zadovoljava potrebe (e-lektire)
- loša informatička opremljenost školske knjižnice
- položaj i uloga školskog knjižničara.

Posljednje pitanje ankete odnosilo se na opis referentne zbirke školskih knjižnica, njenih enciklopedija. Strukturu enciklopedija u školskim knjižnicama Karlovačke županije karakterizira neujednačenost i raznolikost. Većinom su prisutne enciklopedije iz 60-ih godina: tehnička, šumarska, pomorska, medicinska, a podjednako su zastupljene u osnovnim i srednjim školama.

Očito se radi o vremenima kada se knjižnični fond sustavno nabavljao ili donirao (Ministarstvo?). Razlika je među navedenim knjižnicama u posjedovanju broja svezaka. U ispitanom uzorku 65% školskih knjižnica u svom fondu ima Hrvatsku enciklopediju (Leksikografskog zavoda Miroslava Krleža, 1999). Također je prisutna već prethodno navedena razlika u broja svezaka, od dva do 11.

Bitno je istaknuti posljedice koje je Domovinski rat ostavio na ovom dijelu okupiranog područja. Veoma je težak oporavak jer namjenska sredstva za nabavu knjiga nedostaju, a lokalne zajednice financijski neujednačeno pomažu nabavu knjiga.

Sažetak

Temelj uspostave društva znanja uspješna je reforma obrazovnog sustava. Društvo znanja nemoguće je bez informacijskog društva. Školska knjižnica kao sastavnica odgojno-obrazovnog sustava ima značajnu ulogu u edukaciji informacijske pismenosti kao filozofije cjeloživotnog učenja za društvo znanja.

Enciklopedija, kao sekundarna publikacija, zauzima značajno mjesto u referentnoj zbirci školske knjižnice. Anketa prikazana u radu daje uvid u stanje enciklopedijskog fonda školskih knjižnica Karlovačke županije. Rezultati su pokazali da knjižnica ima još puno prostora za djelovanje u edukaciji uporabe tih publikacija u svim oblicima. Navedeno fizičko stanje enciklopedija rezultat je nesustavne nabavne politike (financiranja). Uloga školskog knjižničara velika je u ovom segmentu, a zajedničkom strategijom razvoja školstva (i utvrđenim te *provedenim* modelima financiranja) nadvladala bi se opisana situacija.

Literatura

Enciklopedija.//Hrvatska enciklopedija.Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 1999. – Sv. 3. 2001.

Internetske enciklopedije // wikipedia, 2010. Dostupno na: http://hr.wikipedia.org/wiki/Internetske_enciklopedije (22. 10. 2011.)

Katz, W. Introduction to reference work. 8th ed. Boston ect.: McGraw Hill, 2002.

Nastavni plan i program za osnovnu školu. Narodne novine 102/2006. Dostupno na: <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/128062.html> (20. 9. 2011.)

Špiranec, S. Informacijska pismenost-ključ za cjeloživotno učenje. Dostupno na: <http://carnet.hr/casopis/17/clanci/1> (10. 9. 2011.).

Samovrednovanjem do vrednovanja – mi znamo kako!

librarian.limeask.com

Korina Udina, prof. i mag. bibl.

stručna suradnica savjetnica i voditeljica ŽSV PGŽ za OŠ, OŠ Kostrena

Promišljanje škole na razini šireg društvenog interesa zadaća je pedagoga koja se ne mijenja kroz povijest. Razvoj pristupa u rješavanju učinkovitijeg, jednostavnijeg i boljeg odgoja i obrazovanja tijekom povijesti zaokupljalo je mnoge teoretičare pedagoških ideja.

Stručna literatura predstavlja strategije učenja koje su temelj razvoja metodologije učenja, od filozofa čije je bavljenje pitanjima odgoja i obrazovanja ostavilo značajan utjecaj na povijesni razvoj obrazovnih ideja i prakse (Sokrata, Platona, Aristotela, Toma Akvinskog, Martina Luthera) do alternativnih ideja kako bi škola mogla funkcionirati (Bell-Lancasterov nastavni sustav, Jasna poljana L. N. Tolstoja, Dalton-plan, metoda Montessori, koncepcija »škola za život putem života« Decroly, manheimski školski sustav, Radna škola u Njemačkoj i Švicarskoj, Langevinova reforma, Summerhill u Engleskoj, Waldorfska škola, Glasserova kvalitetna škola). Danas se smatra da su upravo knjižničari nositelji promjena jer su standardi i metapodaci dio njihove svakodnevnice. Od njih se očekuje posredovanje između sadržaja, nove tehnologije i korisnika.

Djelokrug rada knjižnice osiguravanje je dostupnosti dokumenata i informacija učenicima i ostalim korisnicima u školskim knjižnicama. »Pretraživanje građe prema sadržaju jedan je od najvažnijih segmenata pružanja usluga u knjižničarstvu i srodnim djelatnostima i ustanovama.« Posredovanje sadržaja tehnologijom najvažnija je uloga školske knjižnice i knjižničara u obrazovanju mladih u Hrvatskoj i tek će dobiti svoje određenje novim znanstvenim istraživanjima. Govoreći o važnosti intelektualne stimulacije i referenci knjižničara u digitalnom svijetu, postavlja se pitanje osobnosti i važnosti oblikovanja psihofizičkih kompetencija. Kompetencija školskog knjižničara kombinacija je znanja, vještina, stavova, vrijednosti i navika koje omogućuju pojedincu da aktivno i efikasno djeluje u svojoj profesiji. »[...] sposobnost korištenja informacija; svrhovito i djelotvorno. To je solistički, interaktivan proces učenja koji obuhvaća sposobnost definiranja, lociranja, selektiranja, organiziranja, prezentiranja i vrednovanja informacija iz izvora, uključujući knjige, druge medije, iskustvo i ljude. To znači biti

u tijeku novih znanja, dodajući ih zalihi postojećih. To znači i primjenu znanja, dostatnog i dovoljno pouzdanog za rješavanje problema [...]« Školski knjižničari posjeduju mnoge navedene kompetencije, a stereotipne prosudbe o osobnosti knjižničara mogu se promijeniti. Kakav je danas profesionalni identitet školskog knjižničara? Definiranje profesionalnog statusa školskih knjižničara moguće je istraživanjem. Koliko će biti značajna uloga školskog knjižničara u sustavu obrazovanja, ovisi upravo o njegovim kompetencijama.

Kurikulum kao orijentacija u institucijama odgoja i obrazovanja »poseban naglasak stavlja na stjecanje kompetencija učenika, tako i učitelja, te svih stručnih osoba u sustavu. [...] U prostor odgoja se implementiraju kompetencije kao indikatori uspješnosti. [...] Osobna karta kompetencija svakog učitelja/nastavnika, koju može samostalno kreirati i pratiti svoj osobni razvoj, dodajući novostečene kompetencije, može u kurikulumu kompetencija djelovati poticajno na daljnji razvoj.« Razvojem kompetencija kako učitelja, nastavnika, tako i školskih knjižničara, razvijaju se nove pedagoške metode u sustavu odgoja i obrazovanja. Nameće se potreba cjeloživotnog obrazovanja svakog pojedinca uključenog u sustav odgoja i obrazovanja što školski knjižničari čine formalno i neformalno. O vrednovanju pišu važeći dokumenti hrvatskog školstva, no ne definiraju položaj i ulogu školskog knjižničara u sustavu.

Unaprjeđenjem kvalitete i promjenom statusa vrlo obrazovanih i višestruko kompetentnih stručnih suradnika knjižničara unutar sustava odgoja i obrazovanja može se promijeniti jedan profesionalni profil. Može se zaključiti da samovrednovanje može dovesti do vrednovanja potrebnih kompetencija za rad školskog knjižničara i promijeniti status u području radnih prava i radnih odnosa stručnih suradnika knjižničara te dovesti do prijedloga referentnog dokumenta za planiranje programa formalnog obrazovanja i neformalne izobrazbe. Istraživački će projekt predložiti način uključivanja stručnih suradnika školskih knjižničara u proces vrednovanja kvalitete rada osnovnih i srednjih škola i može doprinijeti u području školskog knjižničarstva unaprjeđenju kulturoloških, socioloških i pedagoško-psiholoških promišljanja na široj razini društvenog interesa.

Povijest svake pedagoške ideje, njezinog ishodišta i konteksta određuje se prema svrsi i zadaćama obrazovanja konkretne socijalne sredine u određenom vremenskom razdoblju. Zapravo primijenjena istraživanja upravo su ta koja rješavaju stvarne probleme u stvarnim situacijama te se rezultati doista primjenjuju u praksi. Istraživanja s ciljem razvijanja novih vještina za poboljšanje rada u radnoj sredini nazivamo *akcijskim istraživanjem*, kod istraživanja koja provjeravaju znanja primijenjena

u okviru određenog programa ili projekta govorimo o *vrednovanju* te istraživanja s ciljem utvrđivanja većeg utjecaja knjižnice u društvu i zadovoljstva korisnika svrstavamo u *mjerjenje učinka*.

»Samovrednovanjem do vrednovanja« istraživački je projekt napravljen s ciljem evaluacije profesionalnosti, korisnosti, uspješnosti i kvalitete rada stručnoga suradnika školskoga knjižničara. Usporedbom s ciljevima struke i važećim standardima, rezultati istraživanja pokazat će postojeće kvalitativne reference hrvatskog školskog knjižničarstva, a dobiveni pokazatelji bit će korisne smjernice prema kojima se postojeća razina može i treba kvalitativno unaprijediti. S obzirom na svrhu i očekivane rezultate, ovo istraživanje može se svrstati u primijenjena istraživanja.

Struktura projekta:

1. Određivanje problema istraživanja
2. Okupljanje stručnog tima i podjela poslova po područjima rada
3. Analiza literature i referentnih dokumenata
4. Samovrednovanje rada školskog knjižničara s pomoću niza pitanja grupiranih po područjima istraživanja namijenjenih svim školskim knjižničarima u Republici Hrvatskoj kroz web-upitnik
5. Vrednovanje rada školskog knjižničara s pomoću niza pitanja grupiranih po područjima namijenjenih učenicima i roditeljima
6. Vrednovanje rada školskog knjižničara s pomoću niza pitanja grupiranih po područjima namijenjenih učiteljima/nastavnicima, stručnim suradnicima i ravnateljima škola
7. Određivanje prioritetnih područja razvoja prema analizi rezultata
8. Biranje odgovarajućih aktivnosti kojima će se djelovati na prioritetna područja
9. Izrada smjernica za kvalitativno unaprjeđenje i razvoj struke te promjenu postojeće kvalitativne razine.

Istraživanje evaluacije profesionalnosti, korisnosti, uspješnosti i kvalitete rada stručnoga suradnika školskoga knjižničara prema predmetu istraživanja pripada istraživanjima u društvenim znanostima. Izvori nas upućuju na to što je metoda kojom će se istraživati: »[...]metoda u znanosti znači način istraživanja i izlaganja predmeta (stvari ili pojave) koji znanstvenik istražuje.« Za istraživanje, analizu i sintezu dobivenih podataka te prezentaciju rezultata istraživanja u projektu »Samovrednovanjem do vrednovanja«, primijenit će se više znanstvenih metoda: metode analize i sinteze, koje se mogu klasificirati prema gnoseološkoj funkciji ili predmetu i cilju, te metode komparacije i deskripcije.

Anketiranje web-upitnikom:

Tehnika prikupljanja podataka najstarija je tehnika propitivanja grupe ispitanika pitanjima s pomoću anketnog upitnika. U tom procesu istraživač je ujedno i anketar. Uzorak je reprezentativan. Ispitanici su svi školski knjižničari u osnovnim i srednjim školama u Republici Hrvatskoj. Očekuje se obrada do tisuću anketa jer neslužbeni podaci govore o više od tisuću školskih knjižničara u našoj zemlji.

Upitnik je, dakle, tehničko sredstvo za provođenje ankete i u konkretnom istraživanju sastoji se od niza pitanja grupiranih u šest područja istraživanja. Može se kvalificirati prema sadržajnosti i dometu u *analitičku anketu*.

U procesu ispitivanja primijeniti će se informacijska tehnologija web-upitnikom: URL: <http://librarian.limeask.com/34794/lang-hr>. Postoje prednosti u internetskom anketiranju koje čine ovu tehniku prihvatljivom u istraživanju. Prije svega administrator ima veću fleksibilnost u prikazivanju pitanja. Budući da se podaci prikupljaju u središnju bazu, vrijeme za prikupljanje podataka, obradu i analizu skraćeno je.» Pouzdane, relevantne i pravodobne informacije su u informatičkom smislu izlaz iz istraživanja[...] Danas su u upotrebi različite informacijske tehnologije i softverski alati koji mogu ubrzati procese istraživanja i detektirati veze, odnose, pravilnosti i zakonitosti koje postoje u prikupljenim podacima.« Odabranom uzorku ispitanika potrebno je formulirati razumljiva i jednostavna pitanja. Ovaj upitnik namijenjen je školskim knjižničarima u osnovnim i srednjim školama Republike Hrvatske, kao jedan od budućih instrumenata istraživanja koji će biti predloženi u kreiranju alata za samovrednovanje rada školskih knjižničara. Očekuje se velika količina podataka koju će se statistički obrađivati. Pretraživanjem interneta i uspoređivanjem različitih mogućnosti analitičke obrade podataka raznih servisa, izabran je LimeService, računalni softver LimeSurvey. Ima mogućnost uporabe i prijevoda na pedeset jezika. Računalni program za statističku analizu omogućava primanje i pohranu preko tisuću odgovora, daje u cijelosti prijenos baze podataka za obradu u raznim računalnim formatima: Exel, PDF, Microsoft Word, ili XLS, HTML i tako dalje. Danas su u upotrebi razni statistički paketi, primjenski softveri za statističke analize. LimeSurvey ima SPSS (izvorno: Statistički paket za društvene znanosti), registriran je trademark SPSS, Inc., Chicago, i PASW (analitički paket koji obrađuje podatke u tablicama i grafikonima). Izabrana je relativno jednostavnija varijanta upitnika koja sadržava pakete za statističku analizu goleme količine podataka koja se očekuje kao odaziv nakon diseminacije upitnika školskim knjižničarima.

Posebnu ulogu u distribuciji upitnika školama i školskim knjižnicama imaju više savjetnice za školske knjižničare u Agenciji za odgoj i obrazovanje: Biserka Šušnjić u Zagrebu, Tamara Zadravec u Osijeku i Ana Krželj u Splitu, koje će preko mreže županijskih voditelja stručnih vijeća, vanjskih suradnika Agencije za odgoj i obrazovanje, potaknuti sudjelovanje u istraživanju i ispunjavanje upitnika.

Otvaranjem linka librarian.limeask.com i pristupanjem upitniku, prije svega otvara se uvod u anketu u kojem se ispitanicima objašnjava cilj istraživanja, tko su istraživači, što se ispituje u istraživanju, što se želi postići istraživanjem te kada će biti objavljeni rezultati. Poziva se knjižničare na sudjelovanje u istraživanju i zahvaljuje im se na tome:

Uvod: ovaj instrument istraživanja napravljen je s ciljem evaluacije profesionalnosti, korisnosti, uspješnosti i kvalitete rada stručnoga suradnika školskoga knjižničara. Usporedbom s ciljevima struke i važećim standardima, rezultati istraživanja će pokazati postojeće kvalitativne reference hrvatskog školskog knjižničarstva, a dobiveni pokazatelji bit će korisne smjernice prema kojima se postojeća razina može i treba kvalitativno unaprijediti.

Suradnici: Korina Udina, prof. i mag. bibliotekarstva i Ivana Vladilo, prof. i dipl. knjižničarka

Stručna suradnica u projektu: prof. Senka Tomljanović Manestar, dipl. psihilolog.

Savjetnica u projektu: dr. sc. Dinka Kovačević, docentica Sveučilišta Jurja Strossmayera u Osijeku – Odjel za kulturologiju u Osijeku

Provedbu ankete pomoći će više savjetnice za školske knjižnice u Agenciji za odgoj i obrazovanje: Biserka Šušnjić, Tamara Zadravec i Ana Krželj.

Prezentacija rezultata te predstavljanje alata za samovrednovanje u školskim knjižnicama predviđeni su u ožujku 2012.

Postupak: ovaj upitnik zamišljen je kao alat pri samovrednovanju knjižničarskih kompetencija u osnovnim i srednjim školama. Kroz šest područja pitanja propitivat će profesionalnost knjižničara, standard školskih knjižnica, informatičku kompetentnost, kooperativnost, komunikacijsku i socijalnu kompetentnost.

Koraci:

- Samovrednovanje s pomoću niza zatvorenih i otvorenih pitanja grupiranih po područjima

- Određivanje prioritetnih područja razvoja prema analizi rezultata
- Biranje odgovarajućih aktivnosti kojima će se djelovati na prioritetna područja
- Izrada smjernica za unaprjeđenje

Vrijeme prikupljanja podataka je od 17. siječnja 2012. do 10. veljače 2012.; analiza rezultata i obrada do 20. veljače 2012. Izrada prezentacije cjelokupnog rada 20. ožujka 2012. godine.

Uzorak: očekujemo da će upitnik ispuniti svi osnovnoškolski i srednjoškolski knjižničari Republike Hrvatske. Zahvaljujemo!

Ovo je prvi upitnik u nizu koji će slijediti i za ostale sudionike (učenike, učitelje, ravnatelje) vrednovanja odgojno-obrazovnog procesa u školama. Zamišljen je kao prvi alat pri samovrednovanju knjižničarskih kompetencija u osnovnim i srednjim školama. Upitnikom se želi istražiti šest područja (od A do F) koja su naglašena u analiziranoj dokumentaciji kao važna za kvalitativno vrednovanje rada školskog knjižničara. Posvećena je pozornost izgledu upitnika, rječniku ispitanika, slijedu pitanja te dužini upitnika. Po obliku sadržava kombinaciju zatvorenih i otvorenih pitanja. Zatvorena pitanja nude određeni broj odgovora na koje se ispitanici odlučuju samo jednim izborom ili višestrukim izborom, padajućim izbornicima. Određena je lista ponuđenih odgovora, dovoljno iscrpna da predvidi moguće odgovore. Takvi tipovi pitanja u web-upitniku ubrzavaju proces ispunjavanja upitnika, daju mu određenu dinamiku te time zanimljivost. Zatvoreni tip pitanja je neusporedivo jednostavniji od otvorenih pitanja za statističku obradu. Takva su i pitanja s ponuđenim skaliranjem odgovora. Princip skaliranja odgovora u pitanjima (odlično, dobro, ograničeno, nedovoljno) preuzet je iz španjolskog dokumenta za samovrednovanje školskih knjižnica. Otvoreni tip pitanja daje mogućnost slobodnog izražavanja stavova i mišljenja. Izbjegava se sugeriranje odgovora. Upitnik dopušta sve odgovore pa i drukčije od ponuđenih. Analiza odgovora na otvorena pitanja pretpostavlja posebne tehnike obrade. Upitnik će kroz šest grupa pitanja vrednovati:

A – ŠKOLSKOG KNJIŽNIČARA – vrednuje se profesionalnost rada knjižničara, njegovo formalno i neformalno obrazovanje, poslove koje obavlja kroz pitanja:

Navedite županiju u kojoj radite ... (*padajući izbornik*)

Radite li u školskoj knjižnici OŠ ili SŠ ... (*padajući izbornik*)

Izaberite fakultet koji ste završili ... (*padajući izbornik*)

Upišite diplomski studijski smjer ili više ... *(otvoreno pitanje)*

Imate li položen stručni ispit? *(da/ne)*

Vaše akademsko zvanje je? *(padajući izbornik)*

Vaše neformalno obrazovanje? *(višestruki izbor)*

Školski knjižničar/knjižničarka u radnom odnosu je ... *(puno, pola, manje od pola radnog vremena)*

Godine staža? *(brojčani unos)*

Pratite li zakonske akte koji propisuju rad školskog knjižničara? *(da/ne)*

Kojim jezicima se služite? *(višestruki izbor)*

Kako procjenjujete profesionalnu zastupljenost školskih knjižničara zaposlenih u sustavu MZOŠ-a? *(skaliranje: odlično, dobro, ograničeno, nedovoljno)*

B – STRUČNO USAVRŠAVANJE I STJECANJE KOMPETENCIJA – vrednuje se važnost i kvaliteta stručnog usavršavanja kao odrednice u stjecanju kompetencija, programi razvoja kompetencija, specifične strategije koje razvija knjižničar u stjecanju kompetencija kroz sljedeću grupu pitanja:

Stručno se usavršavam *(formalno ili neformalno)*

Smatrate li stručno usavršavanje načinom stjecanja dodatnih znanja za rad u školskoj knjižnici? *(skaliranje: odličnim, dobrim, ograničenim, nedovoljnim)*

Sudjelujete li u ovim oblicima stručnog usavršavanja ... *(višestruki izbor)*

Na kojim skupovima ste češće prisutni ... *(odgovori u padajućem izborniku)*

Koliko ste puta godišnje prisutni na ... *(županijskim, međužupanijskim, državnim, međunarodnim skupovima, višestruki izbor)*

Imate li objavljene publikacije i prezentirate li svoje primjere prakse na stručnim skupovima?

Ako ste stalni suradnik nekog časopisa ili zbornika navedite kojeg? *(otvoreno pitanje)*

Ako imate objavljenu knjigu ili više njih navedite koje? *(otvoreno pitanje)*

Jeste li unaprijeđeni u zvanju od Agencije za odgoj i obrazovanje? *(padajući izbornik s ponuđenim odgovorima)*

C – INDIKATORE STANDARDA ŠKOLSKIH KNJIŽNICA – vrednuje važnost knjižnice u školi i odgojno-obrazovnoj zajednici općenito kroz prisutnost u temeljnim dokumentima, resursi koji joj se dodjeljuju te njezina zastupljenost u školskim upravljačkim tijelima, fizičku dostupnost knjižnice (smještaj, prostor, oprema) u pitanjima:

Prema broju učenika Vaša škola spada u ... (*male, srednje, velike*) škole

Prema ukupnom knjižnom fondu Vaša školska knjižnica spada u ... (*male, srednje, velike*)

Koliko otprilike površinskih kvadrata ima Vaša knjižnica ... (*brojčani unos*)

Imate li u školskoj knjižnici navedenu opremu (*višestruki izbor da/ne*)

Kako procjenjujete način financiranja djelatnosti školske knjižnice? (*skaliranje: odlično, dobro, ograničavajuće, nedovoljno*)

Kako procjenjujete mjesto na kojem je smještena Vaša knjižnica u školi? (*isto skaliranje*)

D – VIDLJIVOST I DOSTUPNOST – vrednuje različite aspekte dostupnosti knjižnice, promidžbene aktivnosti knjižnice unutar škole (prepoznatljivost, komunikacija, poticanje interakcije), programe razvoja digitalnih i informacijskih kompetencija, aktivnosti koje promiču multimedijску pismenost, tehnološko-komunikacijsku pismenost, informacijsku pismenost te aktivnosti upoznavanja s tehnikama i stilovima učenja:

Informatički sam obrazovan / obrazovana ... (*formalno, neformalno, samouk/samouka*)

Svoju informatičku vještinu procjenjujem kao ... (*skaliranje: odlično, dobro, ograničeno, nedovoljno*)

Informacijsko-komunikacijskom tehnologijom koristim se za ... (*višestruki izbor*)

Koji knjižnični program upotrebljavate pri obradbi knjižne građe i knjižničnom poslovanju? (*izbor*)

Upišite postotak računalno obrađene građe od ukupnog fonda ... (*100%, 75%, 50%, 25%, 0%*)

E – UKLJUČENOST U KURIKULUM: PEDAGOŠKA KOORDINACIJA I INTERDISCIPLINARNO POVEZIVANJE — vrednuje se uključenost u školski program, uključenost knjižnice u redoviti

nastavni proces svih predmeta tj. metodičke postupke nastavnika koji uključuju knjižnicu:

Kako vidite svoj odnos s UČENICIMA? (*skaliranje: odlično, dobro, ograničeno, nedovoljno*)

Kako vidite svoj odnos s NASTAVNICIMA / UČITELJIMA? (*isto*)

Kako vidite svoj odnos s ostalim STRUČNIM SURADNICIMA (*isto*)

Kako vidite svoj odnos s RAVNATELJEM / RAVNATELJICOM? (*isto*)

U projektima koji se realiziraju u školi Vi sudjelujete kao ... (*više-struki izbor*)

U projektima koji se realiziraju u školi ne sudjelujem jer ... (*otvoreno pitanje*)

Edukaciju učenika radim ... (*pitanje s višestrukim izborom*)

Učiteljima / nastavnicima pri realizaciji nastavnih sati njihova obaveznog programa pomažem kao informacijski suradnik u školi... (kao i prethodno pitanje)

Ako participirate u međupredmetnom povezivanju navedite članove tima s kojim najčešće surađujete? (*pitanje s višestrukim izborom*)

F – SOCIJALNE KOMPETENCIJE – razvijanje socijalnih i građanskih kompetencija – uključenost u strukovne aktivnosti (udruge, radne grupe, projektne timove...), vrednuje se odnos i otvorenost prema lokalnoj zajednici, suradnja s narodnim knjižnicama te drugim relevantnim institucijama, samostalne aktivnosti u programima razvoja socijalnih i građanskih kompetencija kao i uključenost u takve programe i projekte (ljudska prava, jednakost, multikulturalnost...):

Kako procjenjujete svoje međuljudske komunikacijske sposobnosti? (*skala: odlično, dobro, ograničeno, nedovoljno*)

Kako procjenjujete identitet školskog knjižničara u sustavu odgoja i obrazovanja? (*skala*)

Jeste li član/članica školskih vijeća ili tijela? (*da/ne višestruki izbor*)

Kako procjenjujete svoju suradnju u lokalnoj zajednici s narodnim ili gradskim knjižnicama? (*skala*)

Jeste li aktivan član/članica upravnih tijela zajednice? (*višestruki izbor*)

Sudjelujete li na neki način u humanitarnom radu? (*višestruki izbor*)

Čime se aktivno bavite u slobodno vrijeme? (*otvoreno pitanje*)

Što smatrate važnim za prepoznatljivost profesije školskog knjižničara? (*otvoreno pitanje*)

Rezultati vrednovanja profesije školskog knjižničara predstaviti će snimku stanja na državnoj razini te omogućiti osmišljavanje prijedloga konceptualnog modela te specifične profesije. Usporedbom profesionalnih kvalifikacija i obrazovanosti s uvjetima rada, uključenosti u nastavni plan i program škola, socijalnih kompetencija i postignuća na tom planu, dobit će se zanimljivi podaci vrednovanja profesionalnog statusa školskih knjižničara i kvalitete njihova rada u školskim sredinama. Dobit ćemo smjernice koje segmente treba poboljšati. Usporedbom s važećim stručnim i zakonskim standardima može se zaključiti da ne postoje propisani standardi za kvalifikacijski profil školskog knjižničara, nije objavljen vodič za planiranje profesionalnog razvoja stručnog suradnika školskog knjižničara kao temelj na kojem treba razvijati akademske programe i kvalifikacijske okvire, ne postoje kvalifikacijske liste kojima bi se prilikom zapošljavanja školskih knjižničara prepoznala znanja, vještine i stavovi potrebni za tu profesiju. Korist od kvalitativnog unaprjeđenja područja i uvjeta rada mogu imati svi stručni suradnici školski knjižničari u osnovnim i srednjim školama, čiji broj od tisuću i više zaposlenih u sustavu Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta nije zanemariv.

Sažetak

»Librarian.limeask.com survey« instrument je istraživanja napravljen s ciljem evaluacije profesionalnosti, korisnosti, uspješnosti i kvalitete rada stručnoga suradnika školskoga knjižničara. Usporedbom s ciljevima struke i važećim standardima, rezultati istraživanja pokazat će postojeće kvalitativne reference hrvatskog školskog knjižničarstva, a dobiveni pokazatelji bit će korisne smjernice prema kojima se postojeća razina može i treba kvalitativno unaprijediti. Istraživački projekt »Samovrednovanjem do vrednovanja – mi znamo kako« predložit će se način uključivanja stručnih suradnika školskih knjižničara u proces vrednovanja rada u školi.

Literatura

- Agencija za odgoj i obrazovanje. Samovrednovanje škola: Prva iskustva u osnovnim školama, 2010. URL: http://www.idi.hr/cerd/uploads/DOKUMENTI/knjigePDF/Samovrednovanje_skola.pdf (21. 1. 2012.)
- Bibliotecas escolares entre interrogantes?: Herramienta de autoevaluación: Preguntas e indicadores para mejorar la biblioteca, Ministerio de Educación, Fundación Germán Sánchez Ruipérez, [Madrid], 2011. URL: <https://sede.educacion.gob.es/publiventa/detalle.action?cod=14849> (20. 12. 2011.)
- Doležal, V. Predmetna obrada u nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 49, 2 (2006), str. 34.
- Jurić, Vladimir. Kurikulum kao trajna orijentacija u institucijama odgoja i obrazovanja. // Zrno: časopis za obitelj, vrtić, školu 90-91, 21 (2010), str. 6.
- Kalin, Boris. Povijest filozofije. Zagreb: Školska knjiga, 1979. Str. 214-252.
- Kovačević, Dinka. Škola-školska knjižnica-suvremeno učenje. // Zrno: časopis za obitelj, vrtić, školu 80-81, 19 (2008), str. 2.
- Kovačević, Dinka; Lasić-Lazić, Jadranka; Lovrinčević, Jasmina. Školska knjižnica korak dalje. Zagreb: Altagama, 2004.
- Kukić, S.; Markić, B. Metodologija društvenih znanosti: metode, tehnike, postupci i instrumenti znanstvenoistraživačkog rada. Mostar: Ekonomski fakultet Sveučilišta, 2006.
- Lovrinčević, Jasmina... [et al.]. Znanjem do znanja: prilog metodici rada školskog knjižničara. Zagreb: Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta, 2005.
- Mijatović, Antun ... [et al.]. Osnove suvremene pedagogije. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor, 1999. Str. 48-62.
- Ministarstvo znanosti obrazovanja i sporta Republike Hrvatske. Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i opće obvezno obrazovanje u osnovnoj i srednjoj školi: prijedlog, 2008. URL: <http://public.mzos.hr/Default.aspx?sec=2239> (2011-04-24)
- Žugaj, Miroslav; Dumančić, Ksenija; Dušak, Vesna. Temelji znanstvenoistraživačkog rada. Varaždin: Fakultet organizacije i informatike, 2006.

Samovrednovanje školskih knjižnica – zašto i kako?

Ivana Vladilo, prof. i dipl. knjižničarka

Strojarska škola za industrijska i obrtnička zanimanja Rijeka

Temeljnim dokumentima hrvatskoga školstva: *Državnim pedagoškim standardom* (NN, 68/08), *Zakonom o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi* (NN, 87/08), *Zakonom o strukovnom obrazovanju* (NN, 30/09) i *Zakonom o obrazovanju odraslih* (NN, 17/07) potaknuto je i razmišljanje o vrednovanju i samovrednovanju rada obrazovnih ustanova.

Nakon pokusnog razdoblja od 2006. godine, orijentiranog ponajprije na vanjsko vrednovanje, briga o kvaliteti odgojno-obrazovnih ustanova premješta se u samostalne jedinice – škole, i to procesom unutarnjeg vrednovanja ili samovrednovanja koje od školske godine 2011/12. postaje zakonskom obvezom. Formiraju se i educiraju školska povjerenstva i timovi za kvalitetu, a smjernice se dobivaju u priručnicima.

Principi samovrednovanja potpuno su jasni. Definirano je kao postupak kojim se procjenjuje osobni rad i osobna praksa nekog područja rada škole polazeći od analize što je i kako učinjeno radi poboljšavanja kvalitete rada. Pritom se traži odgovor na pitanja: Koliko dobro radimo? Kako to znamo? Što možemo poduzeti kako bismo radili još bolje?

Prema europskom modelu, osam je ključnih područja samovrednovanja rada škole:

1. Plan i program rada škole
2. Podučavanje i potpora učenju
3. Postignuća učenika
4. Potpora učenicima
5. Ljudski potencijali
6. Materijalni i financijski uvjeti
7. Rukovođenje i upravljanje
8. Suradnja s dionicima

(U strukovnim školama ASO predlaže šest prioritetnih područja: Planiranje i programiranje rada, Podučavanje i potpora učenju, Postignuća učenika i ishodi učenja, Materijalni uvjeti i ljudski potencijali, Suradnja unutar ustanove, s ostalim dionicima, promicanje ustanove i Upravljanje).

Predloženi su obrasci, upitnici za nastavnike, učenike, roditelje i ostale dionike uključene u proces samovrednovanja škole, no pomnim pregle-

dom svih materijala teško ćemo jasno razaznati na koji se način školska knjižnica u cijeli proces formalno uključuje.

Iako bismo samovrednovanje rada školske knjižnice mogli doživjeti samo kao još jednu nametnutu i nepotrebnu obavezu, smatramo da je to još jedan način upoznavanja zajednice s često svima nedovoljno vidljivim radom školskog knjižničara, način da se njegova uloga u promicanju kvalitete u potpunosti integrira i formalizira na pravi način.

U nekim europskim i neeuropskim zemljama razradili su instrumente za samovrednovanje školske knjižnice (Engleska, Škotska, Portugal, Čile, Španjolska). Ovim tekstom želimo predstaviti najcjelovitiji rad, objavljen krajem 2011. u kojem su pomno razrađeni instrumenti/alati za samovrednovanje školske knjižnice, a nastao je na inicijativu španjolske vlade i Ministarstva obrazovanja Španjolske, izrađen u Fondaciji German Sanchez Rupeirez.

Kako se samovrednovati – mogući predložak

Dokumentom *Bibliotecas escolares entre interrogantes: herramienta de autoevaluación* (Školske knjižnice ispitani: alati za samovrednovanje) predložene su četiri razine analize:

1. Školski kontekst – analizira karakteristike škole i neposredne okoline.
2. Prilaz (odnos prema njoj) – uključuje važnost i integraciju školske knjižnice (potpora ravnatelja, materijalna sredstva), resurse koji joj se dodjeljuju (infrastruktura, materijalni i ljudski), njezina dostupnost, vidljivost i raspoloživost s obzirom na potrebe.
3. Procesi – integracija (u školskoj dokumentaciji, odnos s roditeljima...), analiza potreba i ponude usluga, pedagoška koordinacija, potpora knjižnice u razvoju kurikularnih kompetencija (kompetencije čitanja i pisanja, digitalne, informacijske, učiti kako učiti, socijalne i građanske kompetencije) stvaranje strukovnih zajednica i veza s lokalnom zajednicom.
4. Odjek – mjeri odjek kod korisnika kroz široku perspektivu.

Samovrednovanje počinje PLANOM. Vrednovati se mogu svi navedeni elementi ili samo odabrani. Određuje se početak i predviđeno vrijeme trajanja te sudionici. Zatim se provodi tzv. dijagnostički upitnik (u našem prijedlogu osmislila i obradila Korina Udina) kojim se analizira stanje u knjižnici i školi (kontekst).

Za svako područje vrednovanja izrađen je upitnik s četiri moguće razine vrednovanja postignuća (nedostatno, ograničeno, dobro, izvrsno),

pomoćna pitanja s objašnjenjima koja nam ukazuju na slabe i dobre strane (prednosti i nedostatke) dosadašnjih postupaka te list vrednovanja. Naravno, tu je i prijedlog mogućih dokaza kojima ćemo potkrijepiti anketne odgovore. Analiziraju se dobivenim indikatorima i očekivanim postignućima u listi evaluacije i planiranja »kako poboljšati?«

Spomenute četiri razine obuhvaćaju 14 tematskih područja vrednovanja školske knjižnice:

A – VAŽNOST I INTEGRACIJA U ŠKOLI – važnost knjižnice u školi i odgojno-obrazovnoj zajednici općenito kroz prisutnost u temeljnim dokumentima, resursi koji joj se dodjeljuju te njezina zastupljenost u školskim upravljačkim tijelima.

B – DOSTUPNOST – vrednuje različite aspekte dostupnosti knjižnice, fizičku (smještaj, prostor, oprema, signalizacija, organizacija zbirke) te u odnosu na školski raspored.

C – VIDLJIVOST – vrednuju se promidžbene aktivnosti knjižnice unutar škole (prepoznatljivost, komunikacija, poticanje interakcije).

D – UKLJUČENOST U KURIKULUM

D1 – analiza ponude i potreba usluga – vrednuju se postupci ispitivanja potreba korisnika (učenika i nastavnika) i odgovarajuća prilagodba usluga.

D2 – primjerenost fonda – vrednuje se fond s obzirom na standarde, analizira se (tematska) primjerenost strukture fonda školskom kurikulumu, raznovrsnost izvora, nabavna politika.

D3 – pedagoška koordinacija (uključenost u nastavni proces) – vrednuje uključenost knjižnice u redoviti nastavni proces svih predmeta tj. metodičke postupke nastavnika koji uključuju knjižnicu.

D4 – programi razvoja kompetencija čitanja i pisanja – vrednuje specifične strategije koje razvija knjižnica vezano uz navedenu kompetenciju.

D5 – programi razvoja digitalnih kompetencija, informacijskih i učiti kako učiti – vrednuju se aktivnosti koje promiču multi-medijsku pismenost, tehnološko-komunikacijsku pismenost, informacijsku pismenost te aktivnosti upoznavanja s tehnikama i stilovima učenja.

D6 – razvijanje socijalnih i građanskih kompetencija – vrednuju se samostalne aktivnosti knjižnice u programima razvoja socijalnih i građanskih kompetencija kao i njezina uključenost u takve

školske programe i projekte (ljudska prava, jednakost, multikulturalnost...).

E – KORIŠTENJE I KORISNICI – vrednuje se statistika korištenja knjižnicom (učenika i nastavnika) te zadovoljstvo dostupnim resursima i ponuđenim uslugama.

F – PLANIRANJE I VREDNOVANJE – vrednuje se godišnji plan i program rada knjižnice (konkretnost, operativnost, stupanj provedivosti, aktualnost) te utjecaj različitih faktora na njegovu realizaciju (nastavnici, učenici, uprava...).

G – KNJIŽNIČAR – vrednuje se rad knjižničara, njegovo formalno i neformalno obrazovanje i poslovi koje obavlja te uloga timova potpore.

H – PROFESIONALNA ZAJEDNICA – vrednuje se uključenost u školski program poboljšanja kvalitete, uključenost u strukovne aktivnosti (udruge, radne grupe, projektne timove...), vrednuje se suradnja s narodnim knjižnicama te drugim relevantnim institucijama.

I – VEZA S LOKALNOM ZAJEDNICOM – vrednuje se odnos i otvorenost prema lokalnoj zajednici.

Analiziranjem prikazanog dokumenta dolazimo do zaključka da su navedena područja samovrednovanja školske knjižnice svakodnevna praksa hrvatskih školskih knjižničara. Usprkos tome, ona je, očito, još slabo prepoznata u odgovornim upravnim tijelima. Jer da je drugačije, školska knjižnica ne bi bila zanemarena u procesu školskog vrednovanja i samovrednovanja te bi joj se dalo odgovarajuće mjesto kako je to učinjeno u postojećim primjerima i europskim preporukama. Hoćemo li ponovo, po znanom nam scenariju, sami izboriti mjesto u školskom samovrednovanju nudeći svoje instrumente kojima možemo pokazati dobre i slabe točke, nedostatke i prednosti uključenosti knjižnice u školski život, što i kako radimo, a kako bismo mogli još bolje?

Sažetak

Činjenica da je školska knjižnica formalno nedovoljno i neodgovarajuće uključena u procese samovrednovanja hrvatskih škola te da školski knjižničar sam teško pronalazi svoje mjesto u materijalima predloženim u priručnicima za samovrednovanje ponukala nas je da istražimo i tuđa iskustva.

Ovim radom prikazali smo jedan od primjera dobre pripreme za samovrednovanje školskih knjižnica, španjolski, čijom bismo prilagodbom mogli izraditi vlastite instrumente/alate te se kvalitetnije i formalnije uključiti u školske programe kvalitete.

Literatura

Bibliotecas escolares entre interrogantes?: Herramienta de autoevaluación: Preguntas e indicadores para mejorar la biblioteca, Ministerio de Educación, Fundación Germán Sánchez Ruipérez, [Madrid], 2011.

<https://sede.educacion.gob.es/publiventa/detalle.action?cod=14849> (12. 1. 2012.)

Gestión de calidad y evaluación en bibliotecas, <http://www.biblionormas.blogspot.com/> (10. 1. 2012.)

Heberling Dragičević, S., *Vrednovanja u visokom obrazovanju*, izlaganje na godišnjoj skupštini KDR-a, Rijeka, 16. 12. 2011.

Hitrec, S. *Provođenje samovrednovanja rada srednjih škola: Prijedlog povjerenstva*, Stručni skup ravnatelja srednjih škola i učeničkih domova RH, Šibenik, 2008.

http://www.ravnatelj.hr%252FSibenik_08%252FSolaris_doc%252FMODEL_SAMOVREDNOVANJA.ppt (12. 1. 2012.)

Hrvatski okvir za osiguranje kvalitete u strukovnom obrazovanju i osposobljavanju /Priručnik za samovrednovanje, Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, Zagreb, 2011., http://www.ss-obrtna-tehnicka-st.skole.hr/prirucnik_za_samovrednovanje (10. 1. 2012.)

Luburić, V. *Priručnik za samovrednovanje rada obrazovnih ustanova*, Andragoško učilište Zvonimir, Zagreb, 2010.

Muraja, J. *Samovrednovanje – put prema kvaliteti*, Odjel za promicanje kvalitete obrazovanja, Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja, Šibenik, 2008.

<http://dokumenti.ncvvo.hr/Samovrednovanje/Prezentacije/01-ideja-realizacija.pdf> (12. 1. 2012.)

Priručnik za samovrednovanje srednjih škola, NCVVO, 2010.

<http://dokumenti.ncvvo.hr/Samovrednovanje/Tiskano/prirucnik.pdf> (13. 1. 2012.)

Smjernice za kvalitetan rad školske knjižnice

Ruža Jozić, dipl. komp. i dipl. bibl.

Srednja škola Sesvete, Zagreb

ruza.jozic@g.mail.com

U vanjskom vrednovanju rada škole školska je knjižnica samo spomenuta kao jedan od elemenata vrednovanja rada škole, a učenici i roditelji mogli su zaokružiti kao pozitivan stav o školskoj knjižnici ove tvrdnje: *Knjižnica ima sve knjige koje mi trebaju* ili *Knjižnica je dobro opremljena knjigama*, ili *Knjižnica posjeduje računala za učenike* i sl. Zato se školskim knjižničarima nameće pitanje: *Koja su mjerila kvalitetnog rada školske knjižnice i što vrednovati u radu školskog knjižničara?*

Odgovor na ovo pitanje nije nimalo jednostavan niti jednoznačan. Cilj vrednovanja rada škole, a time i školske knjižnice, jest unaprjeđenje cjelokupnog rada škole i poboljšanje kvalitete i usluga koje škola i knjižnica pružaju svojim učenicima i nastavnicima.

Mjerila kvalitetnog rada u školskoj knjižnici podrazumijevaju uspješnost u cjelokupnom radu školskog knjižničara i školske knjižnice, a tome pridonose sljedeći elementi:

1. Dobri programi rada i kvalitetne usluge koje pružamo korisnicima.
2. Razrađen i sadržajan odgojno-obrazovni rad s učenicima.
3. Dobra suradnja i partnerstvo s nastavnicima i upravom škole.
4. Dostupnost knjižničara tijekom cijeloga radnog vremena u školi.
5. Adekvatan i funkcionalan prostor te odgovarajuća oprema knjižnice i čitaonice.
6. Osigurana sredstva za nabavu i obnovu knjižničnog fonda i potrebne opreme.
7. Zirke, bogat i raznovrstan fond: zadovoljavajući broj obvezne školske lektire, potrebni priručnici i literatura za uspješnu pripremu i polaganje državne mature, bogatstvo referentne zbirke, potrebna prateća AV građa za nastavu, dovoljan broj naslova periodike, kako stručnih tako i popularno-znanstvenih časopisa za učenike škole.
8. Dostupnost informatičke opreme u prostoru čitaonice, koja omogućuje učenicima osoban i otvoren pristup učenju, dovoljan broj računala, printer, projektor, kamera i sl.

9. Dostupnost fonda, stručno obrađena knjižnična građa, urađeni knjižnični katalozi, osobito predmetni katalog knjižne građe, ali i predmetni katalozi za periodiku, pogotovo za one naslove koje učenici najčešće traže i upotrebljavaju u svom radu; mogućnost pretraživanja knjižničnih kataloga, interneta i baza podataka drugih knjižnica.

Izvanastavne i druge kulturne aktivnosti koje se održavaju u knjižnici ili su vezane uz rad knjižnice, od tematskih izložaba, susreta, promocija knjiga, tribina, kvizova i sl.

Obavijesti, statistike i izvještaji školske knjižnice o aktivnostima i događanjima u knjižnici, aktualnostima, prinovima i novitetima u fondu knjižnice, novim mogućnostima koje učenicima pruža školska knjižnica.

Strateško planiranje: kome smo odgovorni, što dati korisniku, kako i na koji način poboljšati usluge koje pružamo korisnicima, čime raspolažemo u fondu, ograničenja iz okoline ili unutar sustava u kojemu knjižnica djeluje, što možemo planirati i kako planirano ostvariti.

Pozicioniranje u javnosti – suradnja na svim nivoima u sustavu i svim pravcima djelovanja unutar škole, kao i u sredini u kojoj škola djeluje – posebni programi i aktivnosti namijenjeni javnosti i široj društvenoj zajednici u kojoj škola djeluje.

10. Knjižničar je dužan brinuti se za estetski izgled i održavanje reda u prostoru knjižnice i čitaonice te da knjižnica funkcionira u svakom segmentu svoga rada. Knjižničar bi trebao biti ponosan na svoj radni prostor, o njemu se brinuti i uljepšavati ga kao svoju dnevnu sobu, jer često je naš radni prostor ogledalo onoga koji u njemu radi.
11. Kvalitetna knjižnica može postati svaka knjižnica čiji je knjižničar spreman i voljan potruditi se biti prepoznatljiv u svojoj školi, po svom specifičnom radu i aktivnostima, uz uključenje u različite projekte, radionice i akcije koje se provode u školi.
12. Školski je knjižničar onaj koji upravlja knjižnicom, organizira kompletan rad knjižnice i čitaonice, brine se o knjižničnom fondu, surađuje s kolegama i podučava učenike svoje škole.
13. Knjižničar u svom radu uvijek treba imati potporu ravnatelja škole, kao i za sve aktivnosti koje planira provesti u knjižnici ili u timskom radu s kolegama škole.

14. Knjižničar će svojim učenicima reći da je to njihova knjižnica, a ne njegova. Kad kažete njihova knjižnica, želite im reći da ih nitko neće prisiljavati na dolazak u knjižnicu, da ćete zajedno neke stvari istražiti, vidjeti, pogledati, neki problem riješiti i sl.
15. Svoje ćete učenike najlakše uvjeriti da se događa nešto novo u knjižnici, da ćete im uvijek biti pri ruci, otvoreni, srdačni, neposredni, spremni na razgovor i pomoć ako im možete pomoći u trenutku kada to od vas traže.

Kompetencije školskog knjižničara za uspješan rad školske knjižnice

Kompetencije školskog knjižničara obuhvaćaju znanja, vještine i stavove potrebne za obavljanje posla, a zahtijevaju promjene u metodologiji planiranja programa, sadržaju programa i u načinu učenja i poučavanja. Za školskog knjižničara važna je osobnost, ljubav prema radu, sposobnost komuniciranja s učenicima i kolegama, poduzetnost, suradnički rad, razumijevanje i otvorenost novim kretanjima u pedagogiji i metodici, primjena informacijske tehnologije u svrhu poboljšanja rada u knjižnici, koja teži ostvariti zahtjeve suvremene škole.

Zato bi kompetencije školskog knjižničara trebale obuhvatiti i sljedeće elemente:

1. **Stručnost** – odnosno profesionalni razvoj, stručna znanja i primjena stručnih znanja na organizaciju rada u knjižnici, na njegovo poznavanje psiholoških osobina razvojne dobi svojih učenika, poznavanje suvremenih kretanja u metodici i didaktici, te primjena u praksi.

Knjižničar je profesionalac koji ima svoje stručno znanje i obrazovanje, ali bi trebao naučiti i znati primjenjivati nove i bolje metode rada s učenicima, suradničkim učenjem, uz razvijanje informacijske pismenosti svojih učenika i kompetencija koje od njih tražimo.

2. **Programiranje rada** – izrada i pravodobno planiranje i programiranje svih oblika rada u školskoj knjižnici, s jasno istaknutim ciljevima koji su usmjereni i primjenjivi na naše učenike, s obzirom na njihove sposobnosti i mogućnosti te upravljanje odgojno-obrazovnim procesom u školskoj knjižnici. Knjižničar osmišljava vlastiti kurikulum knjižnice, ali da je uspješan i provediv u praksi. Služi se materijalima, metodama i sustavima rada koje smatra najdjelotvornijim i najuspješnijim u svom radu s učenicima, kroz timski rad i suradnju s kolegama.

3. **Osobno usavršavanje** – knjižničar svoj rad neprestano poboljšava i stručno se usavršava, sudjeluje na seminarima, savjetovanjima i stručnim skupovima, obaviješten je o svemu što se tiče njegove struke, kao i o suvremenim kretanjima, promjenama i novostima u sustavu odgoja i obrazovanja (od HNOS-a, školskog kurikula, državne mature i sl.). Knjižničar redovito prati stručnu literaturu, propise, standarde i zakone iz područja knjižničarstva i obrazovanja, kao i suvremenu literaturu iz područja psihologije, pedagogije i metodike.
4. **Organizacija rada u knjižnici** – obuhvaća kvalitetno godišnje planiranje i programiranje u svim segmentima rada knjižnice, od obnove prostora, opreme i pomagala, nabave knjižničnoga fonda (knjiga, AV građe, periodike), do pravilnog smještaja, zaštite, obrade i korištenja knjižničnog fonda te služenje informatičkom opremom u školskoj knjižnici, u svrhu poboljšanja opće informatičke i informacijske pismenosti, kao i korištenje mrežnih izvora za potrebe učenja i istraživanja. Knjižničar treba ozbiljno i odgovorno prihvatiti svoj posao i rad s učenicima, i obaviti ga pošteno i do kraja, izgraditi vlastito samopouzdanje, cijiniti svoj posao i obavještavati kolege i upravu škole o novostima i događanjima, koje organizira u knjižnici i u prostoru škole.
5. **Odgojni stil knjižničara:**

Knjižničar bi trebao biti strpljiv, tolerantan, ali istodobno autoritet u svom poslu i prostoru, biti spreman saslušati učenika i uvažiti njegove zahtjeve i potrebe u knjižnici. U komunikaciji s učenicima treba biti spontan i zamjećivati učenika, pohvaliti ga u radu i potaknuti u neuspjehu te pokazati otvorenost i uvažavanje za učeničke prijedloge. **Zadovoljan knjižničar** želi pokazati, hoće se dokazati, zna i hoće biti drukčiji, ima razvijen suradnički odnos s kolegama, zna potaknuti druge na rad i suradnju, ima razvijen osjećaj za timski rad s kolegama i učenicima.

Knjižničar ne bi trebao: neprestano gundati, buniti se, protiviti se svemu i biti nezadovoljan svojim položajem i statusom u školi. Trebao bi biti aktivan, isticati se suradnjom s kolegama, poduzetan i iznositi svoje ideje za poboljšanje uvjeta i rada školske knjižnice.

Nezadovoljan knjižničar: neadekvatnim prostorom knjižnice i čitaonice, zastarjelom opremom, nedovoljnim sredstvima za nabavu fonda, nerazumijevanjem i slabom suradnjom s kolegama ili upravom škole, nedefiniranim statusom i podcjenjivanjem u školi.

Odgojno-obrazovni rad s učenicima – poticanje učenja, promicanje čitanja, razvoj vještina i sposobnosti, usvajanje raznih vrsta pismenosti, razvijanje kreativnosti i umjetničkih sposobnosti u učenika, osposobljavanje za cjeloživotno učenje, integracija i korelacija nastavnih sadržaja te razvoj istraživačkog rada učenika.

Suradnja – obuhvaća dobru komunikaciju s kolegama i upravom škole, otvorenost suradnji s drugim nastavnicima, sklonost timskom radu, spremnost prihvatanja zadataka i izvan redovnog posla, ako se za to ukaže potreba, spremnost na suradnju i rad u županijskom stručnom vijeću i strukovnim udrugama.

Koji su uvjeti za kvalitetan rad školske knjižnice?

Radna sredina

Školska knjižnica bi trebala imati zadovoljavajući prostor prema Standardu za školske knjižnice s čitaonicom za rad učenika, kao i potrebnu opremu, aktualan, raznovrstan i bogat knjižni fond, potrebnu prateću AV građu i pomagala, raznolik i bogat fond periodike (popularno-znanstvene časopise za učenike, stručne i pedagoško-metodičke za nastavnike). Radna sredina mora biti ugodna i poticajna, kao prostor u koji učenici rado dolaze, gdje nailaze na razumijevanje i prijateljstvo, razvijaju povjerenje i uče se poštovanju zahtjeva koji se stavljaju pred njih, a tiču se korištenja opremom i zadanih rokova u posudbi knjižnične građe. Učinite svoj prostor privlačnim i ugodnim za rad, po čemu će vas učenici i kolege prepoznavati i cijeniti kao osobu koja je stvorila ugodno radno ozračje u školskoj knjižnici.

Korištenje knjižnicom

Učenici trebaju biti svjesni da u knjižnici rade nešto korisno za sebe; korist je i dobra ocjena, dobro napisan referat uz pomoć stručne i referentne literature, dobro napravljen plakat o nekoj temi, dobro urađena prezentacija za nastavni sat, odlično napisan istraživački rad o zadanoj temi ili izvrstan završni rad učenika strukovnih škola koji je napisan uz primjenu svih dostupnih izvora informacija u školskoj knjižnici. Od učenika tražite da sve što rade za potrebe učenja i proširivanja svoga znanja bude najbolje uz pomoć knjižnice. U tom procesu učenike treba poticati na kritičko promišljanje u odabiru gomile informacija i podataka koje im se nude, upućivati ih da svoj rad poboljšaju i da uvijek teže boljim rezultatima i stjecanju znanja koje će im koristiti u životu.

Kvalitetan rad knjižnice

Kvalitetan rad školske knjižnice učenici će brzo prepoznati jer kvalitetan rad i njima godi. Oni se osjećaju ugodno kada naprave ili učine nešto dobro, korisno i pohvalno – tada su zadovoljni. Učenici očekuju kvalitetu u svakom segmentu rada u školi pa to isto očekuju i od knjižnice. Od knjižničara se traži da učenicima pristupa ozbiljno, s razumijevanjem, sa željom da im se pomogne uvijek i u svemu, prema mogućnostima koje mu stoje na raspolaganju.

Zato knjižničari: upućujte u rad svoje učenike, u načine istraživanja i učenja, približite im fond svoje knjižnice, zaintrigirajte svoje učenike da »kopaju« po vašem fondu, da traže informacije o svemu što ih zanima. Osigurajte im suvremenu stručnu literaturu, popularno-znanstvene časopise, zanimljivu beletristiku, kao i informatičku opremu za rad, istraživanje i prezentiranje svojih radova i istraženoga, naučite ih kritički vrednovati informacije i cijeniti intelektualno vlasništvo.

Profil knjižničara

Učenici nas moraju poznavati i cijeniti, ali i mi učenike. Zato valja podučavati tako da nas učenici puno bolje upoznaju, da uoče našu spremnost za suradnju, razumijevanje njihovih potreba i pomoć u rješavanju zadataka koje imaju pred sobom. Ako svoj posao obavljamo s ljubavlju i radošću, učenici će to zamijetiti i oni to cijene. Zato uvažavajte mišljenje i prijedloge svojih učenika pri nabavi fonda, razgovarajte s njima, obraćajte im se kao prijateljima – imenom ili prezimenom. Izgradite povjerenje s učenicima, da vjeruju u vas i u vašu pomoć, da mogu naći rješenje za svoje zadatke koje pred njih stavljaju predmetni profesori. Knjižničari, budite potpora svojim učenicima, osobito u njihovim kriznim situacijama, u doživljenom neuspjehu i problemima u odrastanju. Cilj nam treba biti da nas cijene, poštuju i zadrže u sjećanju kao osobu koja im je pomogla u učenju, sazrijevanju i odrastanju.

Predstavite knjižnicu učenicima

Učenicima treba predstaviti školsku knjižnicu, reći tko je knjižničar, što za njih radite i činite: nabavljate, obrađujete i dajete na korištenje knjižnični fond, podučavate ih, informirate, usmjeravate, razvijate njihove kompetencije i sl. Recite im za što se zalažete i što mogu očekivati od knjižnice i što ćete od njih tražiti u knjižnici. Upoznajte učenike s njihovim pravima i obvezama u školskoj knjižnici: da poštuju pravila o radu školske knjižnice i čitaonice, da poštuju pravila o čuvanju i uporabi knjižnične građe, pravila o korištenju računalom, printerom i

AV opremom u knjižnici, da budu točni u posudbi, vraćanju i čuvanju knjižnične građe, da poštuju svoje profesore, pa tako i knjižničara.

Očekivanja učenika od knjižnice

Što od njih nećete tražiti (nećemo ih prisiljavati da dolaze u knjižnicu ako to sami ne žele ili nemaju potrebu, nećemo ih prisiljavati da čitaju lektiru ako ne žele, ali ćemo ih pokušati motivirati da zavole knjige i čitanje). Učenicima recite što ćete za njih učiniti (kako ćete im biti od pomoći, pokažite znatiželju za njihove probleme i pokušajte im pomoći).

Knjižnica bi trebala zadovoljiti jednu ili više temeljnih potreba učenika: sloboda, zabava, preživljavanje, ljubav, tolerancija, koje se trebaju planirati i za koje treba uložiti određeni trud, napor i strpljenje). Razgovarajte sa svojim učenicima, pokušajte doznati što ih zanima i koji su im interesi. S vremenom će učenici početi izražavati svoje interese i tada ih možete usmjeriti, zainteresirati ili naučiti ih kako i gdje mogu učiti i naći informacije o onome što ih zanima.

Iznesite brojčane podatke o školskoj knjižnici (veličina knjižnoga fonda, broj jedinica AV građe, broj naslova časopisa koje im nudimo u knjižnici i koje mogu posuditi); iznesite statistiku posudbe za prethodnu školsku godinu – ukupnu godišnju posudbu, te razrednu posudbu, kao i najbolje čitače – *najčitače* u školskoj knjižnici, koje nagrađujemo na kraju školske godine. Učenicima iznesite i brojčane podatke o nabavi knjižnoga fonda, osobito ako je to i njihovom zaslugom, odnosno njihovim priložima u Mjesecu hrvatske knjige; učenicima i profesorima predstavite anotirani *Bilten prinovljene literature* barem jednom godišnje, kako bi bili informirani o novitetima knjižničnog fonda.

Pokazatelji uspješnosti i kvalitete u radu školske knjižnice

Ugodan prostor, namjenska oprema, bogatstvo knjižničnog fonda, pokazatelji o korištenju knjižnične građe: broj posuđenih jedinica knjižne građe, broj korištenih svezaka referentne zbirke, frekvencija korištenja AV građe u nastavi, broj korištenih i posuđenih časopisa; dostupnost interneta u knjižnici za učenike i korištenje mrežnih izvora; broj računala u knjižnici, printer, projektor, TV i ostala pomagala i oprema.

Kulturne aktivnosti koje se održavaju u knjižnici ili su vezane za školsku knjižnicu: izložbe, tribine, predavanja, prezentacije, predstavljanje knjiga, susreti s književnicima ili poznatim javnim osobama, kazališne predstave za učenike, osvrta na aktualne događaje i sl.

Nabava knjižnične građe: razrađeni i usklađeni sustavi na koje se knjižnica može osloniti (sredstva MZOS-a, sredstva županijskih ureda za obrazovanje i kulturu, neka druga sredstva, vlastite akcije u svojoj školi); raznovrsnost fonda, aktualnost građe, zastupljenost novih izdanja, pokrivenost lektirnim naslovima i pravovremeno obnavljanje lektire u slučaju promjene naslova, bogatstvo referentne zbirke, aktualni i popularni časopisi za učenike i nastavnike, fond beletristike i popularne znanosti za znatiželjne i napredne čitače.

Rad s učenicima – što i kako radimo s učenicima u knjižnici: poticanje čitanja, pomoć pri učenju, razvijanje informacijske pismenosti, samostalni istraživački radovi učenika u knjižnici, individualni rad s učenicima, grupni i timski rad s učenicima u grupama slobodnih i izbornih aktivnosti; suradnički rad s učenicima u izradi postera, plakata, zidnih slika i prezentacija te spremnost za pomoć u učenju i istraživanju, samostalnoj obradi zadanih tema; uloga kvalitetne knjižnice u razvoju i podučavanju neakademske umijeća, preko školskih listova, dramskih predstava, igrokaza, debatnih klubova i sl. Zatim uključenost knjižnice u timski rad, projekte koji se provode u školi i suradnju na svim razinama u školi, pomoć učenicima da se adekvatno pripreme za natjecanja u znanju iz pojedinih predmeta ili za uspješno polaganje državne mature.

Zaključak: Kako poboljšati kvalitetu rada u školskoj knjižnici?

Da bismo poboljšali kvalitetu rada u školskoj knjižnici, moramo se pridržavati nekih smjernica koje su temeljne za uspješno djelovanje svake školske knjižnice, a one su sljedeće:

1. Osigurati dostupnost knjižnice i knjižničara za učenike i nastavnike.
2. Jasno naznačeno radno vrijeme knjižnice i čitaonice na ulaznim vratima.
3. Opremljenost čitaonice potrebnim računalima, printerom, projektorom, TV i drugom opremom.
4. Slobodan i otvoren fond knjižnice cijelo radno vrijeme školske knjižnice.
5. Kvalitetno izgrađen fond školske knjižnice, uz dovoljan broj svih lektirnih naslova, kao i dobra zastupljenost ostalog dijela knjižnog fonda, a uz to i prateća AV građa i bogata periodika.
6. Knjižničar treba biti točan i dosljedan i ne dopustiti komentare svojih učenika i nastavnika poput: *knjižničara nikad nema, knjiž-*

nica je uvijek zatvorena, opet je knjižničar promijenio smjenu, opet je na nekom sastanku, opet nema lektire i sl.

7. Ne recite učeniku: nemam o tome ili o toj temi ništa, jer vam se on sljedeći put neće ni obratiti za pomoć, nego će otići u drugu knjižnicu – izgubili ste korisnika.
8. Pomozite učeniku naći barem nešto o njegovoj temi ili zadatku koji treba uraditi, jer možda kod kuće nema ni opću enciklopediju niti internet, a to će biti dovoljno da vam se obrati i drugi put za pomoć kada mu zatreba.
9. Pokažite volju i znatiželju za njegovo istraživanje, temu ili zadatak; uputite ga i podučite kako se služiti referentnom ili stručnom literaturom, kako knjižničnim katalozima (klasični ili *on line*), relevantnim mrežnim izvorima i gdje još može naći građu za svoju temu ili istraživanje.
10. Usmjerite učenike na traženje vjerodostojnih izvora znanja, na provjeravanje njihove valjanosti i istinitosti u bujici informacija kojima su okruženi u digitalnom moru informacija.
11. Sugerirajte mu načine i postupke za obradu teme, istraživanja ili izradu plakata i prezentacija te ga upoznajte s pravilima za izradu, oblikovanje i predstavljanje takvih vrsta radova, uz poštovanje intelektualnog vlasništva i autorskih prava.
12. Tražite povratnu informaciju od učenika. Pitajte ga kako je ocijenjen i koliko je zadovoljan uspjehom.
13. Pomozite učenicima da se dobro pripreme za uspješno polaganje državne mature, osigurajte im sve potrebne priručnike za pripremu, kako bi postigli dobre rezultate i uspješno se upisali na željeni studij.

Sažetak

Ovim tekstom pokušala sam ukazati na elemente uspješnog rada školske knjižnice te naznačiti smjernice za poboljšanje kvalitete rada u školskoj knjižnici.

Koliko smo u mogućnosti stvoriti kvalitetnu školsku knjižnicu često ne ovisi o knjižničaru nego o zadanim uvjetima škole u kojoj knjižnica djeluje. Svakako treba pokušati svoju školsku knjižnicu pretvoriti u prepoznatljivu unutar škole, barem po nekom segmentu rada, ako već nismo u mogućnosti ostvariti sve oblike rada koji se očekuju od knjižničara u školskoj knjižnici.

Kvalitetan i kompetentan školski knjižničar svakako je temelj uspješnosti rada školske knjižnice jer *onaj tko hoće, nađe uvijek načina da to i ostvari, a onaj tko neće, nađe uvijek opravdanje za to.* (Velimir Srića).

Literatura

Cjeloživotno učenje knjižničara, ur. Aleksandra Horvat i Dijana Machala, NSK, Zagreb, 2009.

Glasser, William, *Nastavnik u kvalitetnoj školi*, Educa, Zagreb, 1999.

Kovačević, Dinka i dr., *Školska knjižnica – korak dalje*, Zavod za informacijske studije – AltaGAMA, Zagreb, 2004.

Smjernice za rad školskog knjižničara u knjižnici osnovne škole u teoriji i praksi

Helena Barić Karajković, prof. i dipl. knjižničarka
Osnovna škola »Jelenje-Dražice«, Osnovna škola Srdoči

Uvod

Uza zakonske i podzakonske akte Republike Hrvatske iz područja odgojno-obrazovne i knjižnične djelatnosti, neizostavni su dokumenti na kojima se temelji školsko knjižničarstvo IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za školske knjižnice te UNESCO-ov Manifest za školske knjižnice, od 2004. godine dostupni i na hrvatskome jeziku. U Manifestu stoji da *školska knjižnica pruža obavijesti i spoznaje bitne za uspješno uključivanje u suvremeno društvo koje se temelji na znanju i informaciji. Školska knjižnica opskrbljuje učenike vještinama za učenje kroz cijeli život, razvija njihovu maštu i osposobljava ih za život odgovornih građana*. Iz ove definicije proizlaze smjernice za rad školskih knjižničara koje se, iako općenite u spomenutim dokumentima, mogu prilagoditi i hrvatskom odgojno-obrazovnom okruženju te primjenjivati u suvremenoj svakodnevnoj školsko-knjižničnoj djelatnosti usmjerenoj na informacijsku pismenost i poticanje čitanja te osposobljavanje učenika za proces cjeloživotnog učenja.

Modeli učenja i podučavanja u školskoj knjižnici

Suvremenu knjižničnu djelatnost moguće je provoditi jedino po suvremenim modelima učenja i podučavanja koji se očituju kroz intermedijalnost – korelaciju, nastavni dan u školskoj knjižnici, upotrebu novih tehnologija, radionice, školske projekte, kulturnu i javnu djelatnost te izvannastavnu aktivnost.

Navedeni modeli učenja i podučavanja mogu se sažeti u sljedeću podjelu:

1. Neposredna odgojno-obrazovna djelatnost
2. Kulturna i javna djelatnost
3. Izvannastavna aktivnost

Neposredna odgojno-obrazovna djelatnost

Velika je prednost knjižnice u usporedbi s ostatkom redovite nastave ta što knjižničar ima veću slobodu u kreiranju i provođenju neposredne odgojno-obrazovne djelatnosti te pristup (posredan ili neposredan) raz-

ličitim izvorima znanja. Također, nastava u knjižnici obuhvaća teme iz programa Knjižnično-informacijske pismenosti i poticanja čitanja iz Nastavnog plana i programa za osnovnu školu iz 2006., ali i dodatne sadržaje ostvarive međupredmetnom povezanošću predviđene u sklopu kurikuluma. Za kvalitetnu provedbu sadržaja bitna je priprema, tj. komunikacija i timski rad s ostalim nastavnicima i stručnim suradnicima planiranjem sadržaja uoči svake školske godine te njihovim uvrštavanjem u godišnji plan i program rada školske knjižnice (unutar godišnjeg plana i programa rada škole) te u školski kurikulum.

Osim svakodnevne informacijske djelatnosti, u našoj knjižnici nastava se tijekom godine realizira obradom tema propisanih programom Knjižnično-informacijske pismenosti i poticanja čitanja, obradom lektirnih naslova sudjelovanjem u kvizovima koje za učenike osmišljava i provodi knjižničarka, izradom straničnika i čitanjem priča za najmlađe učenike uključivanjem u školske projekte ili provedbom knjižničnih projekata, radionicama, terenskom nastavom te obilježavanjem važnijih datuma.

Primjer teme iz KIP-a: Referentna zbirka – priručnici (4. razred)

Ključni pojmovi: enciklopedija, leksikon, rječnik, pravopis, atlas

Obrazovna postignuća: poznavati referentnu zbirku i načine njezine uporabe u svrhu proširivanja znanja; prepoznati referentnu zbirku na različitim medijima; znati pronaći, izabrati te primijeniti informaciju.

U uvodnome dijelu učenike se motivira zapažanjem referentne zbirke u knjižnici te razgovorom o njenoj podjeli. Slijedi središnji dio u obliku grupnoga rada u kojem su učenici podijeljeni u pet grupa. Svaka grupa ima pripremljen nastavni listić s pitanjima te zadatak popuniti ga, a odgovore potražiti i istražiti u enciklopedijama u svojoj grupi. U završnome dijelu vođa prve grupe izvještava o radu svoje grupe te čitajući odgovore s listića upoznaje ostale učenike s novim znanjem o enciklopedijama obrađenima u toj grupi. Nakon što sve grupe učine isto, metodom pitanje-odgovor još jednom ponavljamo ključne pojmove usvojene na ovome satu te zaokružujemo temu, tj. nastavnu jedinicu.

Kvizovi za poticanje čitanja – obrada lektire na drugačiji način

Kako svaka lektira ne bi bila ista, prije nekoliko godina u Mjesecu hrvatske knjige s učenicima 3. razreda u školskoj knjižnici održan je kviz Čudnovate zgode šegrta Hlapića koji smo našli na mrežnim stranicama

www.knjiznicari.hr. Budući da su kviz odlično prihvatili učenici, bio je poticaj knjižničarki da osmisli i realizira kvizove i za neka druga lektirna djela te se sada u knjižnici redovito održavaju kvizovi Tri medvjeda i gitara, Pinocchio, Peraultove bajke, Poštarska bajka, Družba Pere Kvržice te Vlak u snijegu, a u pripremi su i neki novi. Osim što učenici usvajaju i ponavljaju pojmove i sadržaje iz obrazovnog područja, ovim načinom rada potiče se informacijska pismenost, istraživački rad, kako individualni tako i timski, razvija se empatija, osjećaj zajedništva, sloge i pomaganja, kolegijalnosti i pripadnosti, potiče se analitičko mišljenje i logičko zaključivanje, razvija natjecateljski duh i samopouzdanje, ali i stječe navika posjeta knjižnici te se potiče učenika na daljnja čitanja i razvija ljubav prema čitanju.

Kvizovi spremni za provedbu te njihove pripreme nalaze se na spomenutim mrežnim stranicama.

Radionice u školskoj knjižnici

Školska knjižnica svojim sadržajem i prostorom idealno je mjesto za radionički oblik rada koji omogućuje istraživanje, učenje i kreativnost učenika, a ostvaruje se timskim radom i suradnjom knjižničara, nastavnika i stručnih suradnika. Pedagoške ili stvaralačke radionice jedna su od najdjelotvornijih metoda socijalnog učenja jer osim što njeguju model iskustvenog učenja, potiču u učenika niz procesa u oblikovanju, izgradnji i razvijanju osobnosti. Neke su od radionica realizirane u suradnji s nastavnicima i stručnim suradnicima u našoj školskoj knjižnici čitaonice/pričaonice i izrada straničnika za najmlađe učenike, likovne, literarne, dramske i novinarske radionice, pedagoške radionice...

Radionice u povodu obilježavanja važnijih datuma također su česte, a primjer jedne takve jest i obilježavanje Dana ljudskih/dječjih prava. U uvodnome dijelu učenici čitaju citate iz Dnevnika Ane Frank te razgovaraju o pravima koja su joj bila uskraćena i povrijeđena. U središnjem dijelu učenici su podijeljeni u tri skupine. Prva ispisiuje svoje poruke (deklaraciju, rečenice, moto i sl.) na kartonske čestitke te ih dopunjuje crtežima; druga izrađuje slikovni kalendar s datumima koji obilježavaju ljudska i dječja prava i slobode, a treća skupina izrađuje strip na temu dječjih prava. Učenici se pri radu koriste izvorima dostupnim u knjižnici ili na internetu. Po završetku rada svaka grupa predstavlja svoj rad, a ostale dvije grupe ga vrednuju uz obrazloženje. U završnome dijelu svi sudjeluju prijedlozima u izradi »Naše male deklaracije«.

Osim razvijanja kritičkog i kreativnog mišljenja, učenici kroz ovu radionicu razvijaju toleranciju i poštuju različitosti, razvijaju suosjećanje i

potiču se na humano ponašanje i pomaganje drugima, a učenici se potiču i na korištenje knjižnicom kao mjestom gdje mogu, između ostalog, ostvariti svoje pravo na učenje.

Projekt

Svaki projekt ima svoj cilj i svrhu, vremenski je i resursno ograničen te se planira, provodi, kontrolira i vrednuje. Naglasak u školskom ili knjižničnom projektu je na istraživačkom učenju te korelacijsko-integracijskom pristupu kao idealnim modelima suvremenog usvajanja znanja. Osim što školska knjižnica opremom, fondom, prostorom i ambijentom sudjeluje u školskim projektima, a školski knjižničar neizostavna je karika u osmišljavanju, planiranju, provedbi, kontroli i evaluaciji projekta, on u suradnji i timskim radom s nastavnicima i stručnim suradnicima već odavno provodi i svoje projekte u školskoj knjižnici. Ove školske godine OŠ »Jelenje-Dražice« jedna je od mnogih hrvatskih osnovnih škola uključenih u projekt »**Čitamo mi, u obitelji svi**«, čiji je pokretač Hrvatska mreža školskih knjižničara, koja ujedno pruža izvanrednu logističku potporu projektu. Uključeni smo bili i u **projekt izrade taktilnih slikovnica** za slijepu i slabovidnu djecu za knjižnicu OŠ Pećine, ali smo za razliku od ostalih knjižnica koje su izrađivale prekrasne slikovnice, odlučili napraviti slovaricu, kako bi učenici na što zabavniji i lakši način naučili svoje pismo – brajicu. Odlučili smo kako i naša škola zaslužuje jedno takvo vrijedno djelo te smo izradili još jednu slovaricu za slijepu i slabovidnu djecu, kojom se može služiti u našoj školskoj knjižnici. Taktilnu slovaricu ukrasili smo šarenim cvjetnim crtežima, za čije smo oslikavanje istraživali samoniklo ljekovito bilje te se i na taj način uključili i u školski godišnji projekt, čija je tema bila upravo samoniklo ljekovito bilje.

Jedan od brojnih projekata koji zaslužuje pažnju jest **Projekt o Anti Modrušanu**, realiziran u OŠ Srdoči. Projekt je počeo kao istraživanje u knjižnici i izvan nje o čovjeku po kojem naša ulica nosi ime. U projektu smo ostvarili suradnju s Gradskom knjižnicom iz Pule i Ogrankom Žminj, s načelnikom Općine Svetvinčenat, koji nam je poklonio knjige o A. Modrušanu, s knjižničarkom OŠ Lovran, koja nam je skenirala spomenicu svoje škole iz vremena kada je »upravitelj« bio Ante Modrušan, koji je spomenicu tada i ispisivao, te s knjižničarkom Pazinskog kolegija. Podatke o Modrušanu pronašli smo i u Antologiji čakavske poezije te u Istarskoj enciklopediji on line. Projekt se u suradnji s Kulturno-umjetničkim društvom OŠ Srdoči nastavio u obliku terenske nastave u Istru i posjetom rodnoj kući Ante Modrušana. Cijeli projekt učenici su predstavili na projektnom danu škole te na taj način dobili povratnu

afirmativnu informaciju za svoj rad. Cilj i zadaci ovoga projekta bili su doznati i naučiti nešto novo o Anti Modrušanu, naučiti pronaći, vrednovati, odabrati i predstaviti informacije iz različitih izvora znanja u knjižnici i izvan nje, potaknuti učenike na samostalni istraživački rad, timsko učenje i suradnički odnos te razvijati naviku čitanja, probuditi ljubav prema zavičajnoj književnosti i širem zavičaju.

Kulturna i javna djelatnost

Kulturna i javna djelatnost ostvaruje se timskim radom učenika, nastavnika i stručnih suradnika kroz redovitu nastavu, izvannastavne i izvanškolske aktivnosti, ali i suradnjom s raznim kulturnim ustanovama izvan škole. Spomenuti sadržaji sastavni su dijelovi godišnjeg plana i programa rada škole i školske knjižnice. Iako je predviđena za realizaciju cijele godine, kulturna i javna djelatnost najintenzivnija je u Mjesecu hrvatske knjige kada su učenici naše škole imali priliku upoznati mnoge pisce, glumce, pjesnike čija djela s radošću upijaju. Cilj i zadaci ovakvih susreta poticaj je na čitanje upoznavanjem živućih umjetnika, aktualizacija lektire i književnosti općenito, duhovno oplemenjivanje te poticanje stvaralačke aktivnosti. Najčešća suradnja s ustanovama izvan škole jest ona s gradskim knjižnicama te regionalnim knjižničarskim društvom, iako je poželjan širi spektar partnerstva. Uloga knjižničara u realizaciji kulturne i javne djelatnosti očituje se u planiranju i odabiru aktivnosti, komunikaciji s nastavnicima i učenicima, organizaciji i vođenju aktivnosti te izvještavanju o ostvarenome.

Izvannastavna aktivnost

Mladi knjižničari interesna je skupina učenika koja se okuplja u školskoj knjižnici s ciljem da nauče sve što ih zanima o knjigama, knjižnicama, internetu i informacijama, tj. o osnovama knjižničarstva, posebice školskog. Osim toga, razvijaju umne, moralne i estetske sposobnosti te se osposobljavaju za samostalan rad. Razvijaju i vještinu snalaženja u izvorima informacija te komunikacijske vještine. Što mladi knjižničari rade? Cijelu školsku godinu njihove vrijedne ruke rade i glavice marljivo uče o knjižničarstvu, druže se i zabavljaju u knjižnici te pomažu knjižničarki u raznim poslovima. Posebno su aktivni u Mjesecu hrvatske knjige ili pri obilježavanju važnijih datuma kada izrađuju tematske plakate, prate zbivanja u knjižnici, vode bilješke te pišu izvještaj za školske novine. Uloga je knjižničara animirati učenike, upoznati ih s planom rada, pratiti provedbu planiranoga i rad učenika te ih poticati na napredovanje, provjeravati usvojenost sadržaja te vrednovati njihova postignuća.

Sažetak

Tradicionalna i klasična škola, pa tako i školska knjižnica kakvu smo poznavali dugi niz godina, polako se približava svome kraju te se u duhu promjena koje su zahvatile sve pore ljudskoga života i djelovanja okreće novom informacijskom, informatičkom i digitalnom vremenu. Napredak se već neko vrijeme vidi u metodologiji rada školskog knjižničara kroz primjenu suvremenih oblika rada s učenicima, ali i samu pojavu knjižničara koji je sve više multidisciplinaran. On mora biti stručnjak, pedagog, organizator, koordinator, voditelj i suradnik, partner, vizionar, promotor te inovativan i moderan u primjeni metoda rada. Da bi sve to uspješno objedinio i primjenjivao u svakodnevnome radu, mora biti odličan poznavalac svoje struke te uporišta za rad temeljiti na zakonskim i podzakonskim dokumentima, kako Republike Hrvatske, tako i međunarodnima. U njima će, uz suradnju s nadležnim i savjetodavnim tijelima, permanentnim stručnim usavršavanjem te razmjenom iskustava s kolegama, pronaći i kreirati smjernice za rad u svojoj školskoj knjižnici s naglaskom na pripremu i planiranje, suradnju s nastavnicima, stručnom službom i ravnateljem, kulturnu i javnu djelatnost, suradnju s lokalnom zajednicom i ostalim institucijama, primjenu suvremenih metoda rada, ugodno i poticajno knjižnično ozračje te permanentno stručno usavršavanje, rad na sebi i težnju za uvijek novim znanjima.

Napomena: Više o spomenutim primjerima te još primjera iz prakse nalazi se na sljedećim adresama: www.os-srdoci-ri.skole.hr, www.os-drazice.skole.hr i www.knjiznicari.hr.

Literatura

Demut, A. *Putokazi školske knjižnice*, Školska knjiga, Zagreb, 2003.

Kovačević, D., Lasić-Lazić, J. Lovrinčević, J. *Školska knjižnica – korak dalje*, Filozofski fakultet, Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti – Altagama, Zagreb, 2004.

Znanjem do znanja: prilog metodici rada školskog knjižničara, Lovrinčević J. i dr., Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 2005.

Sétre, T. P., Willars, G. *IFLA-ine i UNESCO-ove smjernice za školske knjižnice*, Hrvatsko knjižničarsko društvo, Zagreb, 2004.

Smjernice za knjižnične usluge za djecu, Hrvatsko knjižničarsko društvo, Zagreb, 2003.

Smjernice za knjižnične usluge za mladež, URL: <http://www.ifla.org/VII/10/guidelines-hr.pdf>. (3. 1. 2012.).

Standard za školske knjižnice. //Narodne novine. 34(2000). URL: <http://www.nn.hr/clanci/sluzbeno/2000/0698.htm>. (3. 1. 2012.).

UNESCO-ov Manifest za školske knjižnice. 1998. URL: <http://dzs.ffzg.hr/tekst/unesco.pdf>. (3. 1. 2012.).

Zovko, M. *Zakonski okviri djelatnosti*, u: *Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske* (19 ; 2007 ; Šibenik): zbornik radova, Agencija za odgoj i obrazovanje, Zagreb, 2008.

Školska knjižnica – instrument za učenje

Marta Lončarević, prof. i dipl. knjižničarka

Tehnička škola za strojarstvo i brodogradnju u Rijeci

Postoje razmišljanja kako bi školska knjižnica sve manje trebala biti informacijsko središte, a sve više instrument za učenje. (Konferencija IASL 2006.).

Loše metode čine da i dobre knjige i dobri učitelji postanu beskorisni. (Tommaseo)

Rad školskog knjižničara promišljamo u okviru školskog kurikula u koji se školska knjižnica neposredno uključuje kroz predloženi modul Knjižnično-informacijskog obrazovanja. Ovaj se program ostvaruje kroz četiri područja: čitanje, informacijska pismenost, učenje i kulturna djelatnost. Temeljna aktivnost školske knjižnice postaje učenje učenja, a školski knjižničar/knjižničarka neposredno je uključen u odgojno-obrazovni rad škole.

Školski knjižničar neposredno se uključuje u školski kurikulum programom knjižnično-informacijskog obrazovanja čiji su dijelovi su učenje, informacijska pismenost, čitanje i kulturna djelatnost.

S obzirom na to da su u središtu problematike znanje i učenik odnosno podučavanje i oni koje podučavamo, polazimo od konstruktivizma koji podučavanje razumijeva kao »stalan i aktivan proces konstrukcije znanja. (...) Osnovna načela konstruktivizma predviđaju da znanje ne primamo pasivno, preko osjetila ili komunikacije, nego ga izgrađuje aktivni, misleći objekt. (...) Prema konstruktivističkim postavkama, pri učenju treba što više primjenjivati samostalan rad učenika na problemima koji su povezani s gradivom koje trebaju savladati, tj. oni trebaju rješavati složenije i s realnim svijetom povezane zadatke, koristiti se analizom slučajeva, raditi na projektima itd.

Učenje se u vremenu napućenom informacijama ne može i ne smije svesti na predavanje, diktiranje i nabranje pojmova, dakle samo na recepciju informacija iz vanjskih izvora. Dokle god učenik sam ne krene graditi svoje znanje (vođen i usmjeravan uputama nastavnika), ne možemo govoriti o suradničkom, involviranom učenju, jedinim oblikom učenja koji će učenike danas pripremiti za učenje ostatak života. Zato kažemo da je učenje stalan i aktivan proces konstrukcije znanja.

Komponente knjižnično-informacijskog obrazovanja izvrsno se prožimaju pri planiranju i provedbi projekata školske knjižnice te implementiraju konstruktivistički pristup učenju preko aktivnog učenja čije se strategije primjenjuju pri učenikovu radu na projektu.

Projekt školske knjižnice (školski projekt) oblik je posebnog istraživačkog učenja mnoštva manjih sadržaja. Istraživačko učenje idealan je oblik usvajanja znanja. Na taj se način istraživanje proširuje na više sadržaja, predmeta, ujedinjujući ih jednom temom. Ključan u tom obliku učenja jest različit i zanimljiv pristup izvorima znanja. Pred učenike se stavlja zahtjev za istraživanje na različitim mjestima probijajući granice klasičnog oblika učenja. Ovakav pristup može uključivati i terensku nastavu, što je jedna od njegovih prednosti. Učenje preko iskustva dragocjeno je za učenike, kao i činjenica da učenik povezuje znanje sa stvarnim svijetom, uviđajući sinergičnost oko sebe. Najveća je prednost što su učenici izravno uključeni u stvaranje procesa znanja.

Rad učenika na projektu umnogome vraća vjeru učenicima u vlastite intelektualne sposobnosti, emotivno ga potiču razvijajući kreativnost i određene vještine, posebno one koje potiču snalaženje u golemoj količini informacija, a što je korisno i primjenjivo u cjeloživotnom učenju.

Učenje preko projekata zahtijeva timski i grupni rad te određene vještine knjižničara/knjižničarke.

Zainteresirati učenike za sudjelovanje u radu na projektu trebalo bi biti jednostavno jer polazi od njihova interesa. Često se susrećemo s mišljenjem da su učenici općenito nezainteresirani za gradivo, što je pogrešno, pa i opasna zablude. Učenici imaju određene otpore izgrađene tijekom dosadašnjeg školovanja, nastale prije svega u situacijama kada se od njih nije tražilo više od pukih reproduksijskih vještina. Ako im se dopusti aktivna izgradnja znanja, sudjelovanje u tom procesu, tada će učenici nove ideje, nove spoznaje, nove informacije povezivati s već postojećim, to jest pamtit će.

Rad na projektu podrazumijeva i razvijanje informacijske pismenosti, U proglasu Predsjedništva Komiteta za informacijsku pismenost American Library Association stoji: »Informacijski pismeni ljudi su oni koji uče kako učiti. Oni znaju kako učiti jer znaju kako je znanje organizirano, kako naći informaciju i kako upotrijebiti informaciju na način da drugi mogu učiti iz nje. To su ljudi pripremljeni za doživotno učenje jer oni uvijek nalaze informaciju potrebnu za *any task or decision at hand*«.

Dakle, nije dovoljno znati se služiti informacijskom tehnologijom, biti informatički pismen, nego je nužno, ako želimo biti ukorak s vremenom u kojem živimo, biti i informacijski pismen. Tehnologija je forma, način

kako doći do sadržaja – informacija. Učenik »uči iz interakcije s dostupnim resursima. Informacijska pismenost priprema učenike na povezivanje, interakciju i korištenje dostupnim informacijama (*connect-interact-utilize*).«

Promatramo li korelaciju suvremenog obrazovanja i informacijske pismenosti, razvidno je da »informacijsko opismenjivanje podupire *dubinsko* učenje umjesto mehaničkog zapamćivanja činjenica, potiče samostalno, cjeloživotno učenje, kritičko razmišljanje, odgovornu potrošnju informacija.«

Pri ovakvom pristupu informacijama, znanju i vještinama kojima učenika podučavamo da bi se što kvalitetnije snalazio u moru informacija, naglasak je na informacijskom problemu kao polazištu od kojega krećemo, istraživačkom učenju koje učenik usvaja kroz više etapa i na više razina, a ono ovisi o samom informacijskom problemu i o dobi učenika. Zato je nužno u planu i programu rada školskog knjižničara obuhvatiti i informacijsku pismenost. Preko projekata u školskoj knjižnici, razvoj je informacijske pismenosti neizostavan.

U knjižnici škole u kojoj radim već četvrtu godinu provode se školski projekte koji uključuju rad na sva četiri navedena područja modula Knjižnično-informacijsko obrazovanje.

Teme projekata školske knjižnice mogu biti različite; najčešće slijede misiju i viziju škole, prate određene događaje u lokalnoj zajednici, dovezuju se na obilježavanje datuma važnih čovječanstvu.

Prošle školske godine prijavili smo tri projekta školske knjižnice s kojima smo sudjelovali na Festivalu znanosti, koji se simultano održava u većim gradovima Hrvatske.

Teme su vezane uz glavnu temu Festivala, kao i uz školsko gradivo (prisutna je korelacija s većinom školskih predmeta) te struku škole (srednja smo četverogodišnja strukovna škola u području strojarstva i brodogradnje). Nastavnici struke uključeni su u projekt kao predavači i voditelji terenske nastave, a budući da u školi imamo CNC strojeve, u specijaliziranim su učionicama nastavnici struke s učenicima vodili konstrukciju i proizvodnju školskoga suvenira, predmeta povezanog s temom jednog od projekata (u našem je slučaju tema bila industrijska baština grada Rijeke povezana s hrvatskim izumiteljima, a predmet konstruiran, prvo računalom a onda i izrađen na CNC stroju, bio je mali torpedo – replika izuma riječkog znanstvenika Ivana Lupisa).

Učenici se izražavaju multimedijским prezentacijama služeći se svom raspoloživom tehnologijom i alatima kako bi znanje učinili atraktivnim i poželjnim.

Trenutačno svoje projekte predstavljamo lokalnoj zajednici, uglavnom srednjoškolcima jer je njima i namijenjen, a predstavljaju ga sami učenici koji su radili na njima i koji javnim nastupom predstavljaju znanje koje su metodama konstruktivističkog učenja usvojili. Prezentacija rada učenicima je veoma važna jer na taj način znanje izgrađeno u školi povezuju sa svakodnevicom, životom u zajednici i čine ga važnim, bitnim, potrebnim. Ujedno dobivamo i povratnu informaciju.

Svaki projekt detaljno planiramo i pomno provodimo svaki od planiranih koraka.

Osim školskoga projekta, u školskoj knjižnici svakodnevno se provode aktivnosti informacijskog čitanja te informacijske pismenosti, ključne i neizostavne sastavnice učenja danas.

Navedena područja odavno su zaživjela u radu školskih knjižnica, međutim potrebno ih je kontinuirano i sustavno provoditi kroz školsku godinu i to iz svih odgojno-obrazovnih područja određene škole.

Naravno, ovakav oblik rada donio bi promjene i u normiranju rada školskoga knjižničara (svjesni već godinama problema oko međuovisnosti broja razrednih odjela u školi i satnice po kojoj školski knjižničar radi).

Sažetak

U svakodnevici koja obiluje informacijama i novim tehnologijama koje, primijenimo li ih u sustav odgoja i obrazovanja postaju odličan alat pri učenju, suočeni smo s učenicima kojima nedostaje motivacije i interesa za školsko gradivo. Kako bi postali odgovorni građani društva, spremni za cjeloživotno učenje, potrebno je primijeniti strategije aktivnog učenja temeljenoga na konstruktivističkom pristupu. *Projekt školske knjižnice* odličan je primjer aktivnog i istraživačkog učenja u kojem je učenik involviran u proces kreiranja znanja.

Školska je knjižnica radom na projektima izravno uključena u nastavne procese.

Literatura

Špiranec, S. Banek Zorica, M. Informacijska pismenost: teorijski okvir i polazišta, Zavod za informacijske studije, Zagreb, 2008.

Špiranec, S. Informacijska pismenost, kako dalje.

URL: http://www.knjiznicari.hr/UDK02/index.php/Informacijska_pismenost%2C_kako_dalje_%E2%80%93_Sonja_%C5%A0piranec (2. veljače 2011.).

Kovačević D., Lasić-Lazić J., Lovrinčević, J. Školska knjižnica – korak dalje. Zagreb : Zavod za informacijske studije Odsjeka za informacijske znanosti Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Altagama, 2004.

Information literacy standards for student learning.

URL: <http://www.ala.org/acrl/issues/infolit/standards/steps> (30. siječnja 2012.).

URL: <http://www.ala.org/acrl/standards/informationliteracycompetency> (30. siječnja 2012.).

URL: http://www.ilipg.org/sites/ilipg.org/files/bo/InformationLiteracyStandards_final.pdf (30. siječnja 2012.).

Status školskih knjižničara unutar organizacija u kojima djeluju

Robert Posavec

Centar za odgoj i obrazovanje Čakovec
040/328-004; 098/1900074

Uvod

Status školskih knjižničara unutar organizacija varira od škole do škole te ponajprije ovisi o svakodnevnom radu samog knjižničara, ali i o naslijeđenim okolnostima. Bez obzira na uloženi trud, katkad je školskom knjižničaru potrebno mnogo vremena i napora da bi njegov trud prepoznali kolege u organizaciji. Razloge tome treba tražiti u relativno kratkom razdoblju razvoja školskog knjižničarstva, lošoj praksi nestručnih djelatnika zaposlenih u školskim knjižnicama te uvriježenom mišljenju javnosti koja prepoznaje samo stručne suradnike pedagoge, psihologe i logopede kao djelatnike prijeko potrebne za funkcioniranje škole kao organizacije. Školski bi knjižničari trebali vlastiti rad oblikovati prema jasnoj strategiji promjene vlastitog statusa, nakon čega bi ga članovi organizacije, ali i javnost, prepoznali kao prijeko potreban elemenata sustava obrazovanja.

Takva strategija zahtijeva smišljen pristup, razrađene planove, definirane komunikacijske kanale i prije svega jasnu viziju – što radimo, zašto to radimo, s kime radimo te što želimo postići svojim aktivnostima.

Korisnici

Korisnike škole knjižnice možemo podijeliti na dvije kategorije: polaznike škole i zaposlenike. Tim dvjema kategorijama korisnika u nekim se školama pridružuje i treća kategorija, a to su roditelji i skrbnici djece koja polaze školu. Tradicionalno se primarnim korisnicima školske knjižnice smatraju učenici. O tome ne možemo i ne želimo dvojiti. Prema učenicima te prema školskom kurikulumu oblikuju se planovi nabave. Međutim kada govorimo o statusu koji školski knjižničar ima unutar organizacije u kojoj radi i djeluje, tad moramo promijeniti paradigmu – status je definiran kao poseban ili osobni položaj koji je reguliran propisima, zakonima ili običajima u društvu. Budući da je profesionalni status školskih knjižničara definiran temeljnim zakonskim aktima obrazovnog sustava i knjižničarske struke, preostaje nam status

koji proizlazi iz običaja u društvu. Često slušamo na različitim stručnim skupovima i radionicama kako se knjižničari nerijetko žale na status koji imaju unutar vlastite organizacije, odnosno da njihova obveza stručnog usavršavanja ne može katkad biti zadovoljena zbog nedostatka financijskih sredstava, samovolje ravnatelja i slično. Jednako tako, na tim istim stručnim skupovima i radionicama redovito se osvjedočimo u predan, stručan i odgovoran posao koji školski knjižničari obavljaju u svojim školama. Postavlja se pitanje kako to da se struka koja je prijeke potrebna za dobro i bolje funkcioniranje cjelokupnog obrazovnog sustava, ali i koja mnogo ulaže i pridonosi razvoju tog sustava, smatra neprepoznatom. Jedan od razloga takvoj situaciji mogli bismo prepoznati upravo u prioritnim korisnicima. Kada razmišljamo o statusu koji želimo ostvariti, tada je potreban zaokret – primarni korisnici ne mogu biti jedino učenici nego to moraju postati i zaposlenici škole. Njih je također potrebno uključiti u planiranje nabave, u zajedničko planiranje aktivnosti, u javne i kulturne djelatnosti i sve ono ostalo što knjižničari rade. Pritom treba imati na umu da sve što radimo ostaje u tišini i negdje zapisano u ladici ako to ne učinimo vidljivim.

Vidljivost

Suradnju sa zaposlenicima škole moguće je poboljšati na nekoliko načina. Svima njima prethodi ispitivanje zadovoljstva radom i uslugama školske knjižnice. Zaposlenici škole trebali bi sudjelovati u anketama koje provodi školski knjižničar, a kojima je cilj utvrditi razinu zadovoljstva suradnjom sa školskom knjižnicom te utvrditi što zaposlenicima škole nedostaje u radu školske knjižnice. Korisnicima je potrebno ponuditi dodatne usluge, ali i mogućnost da sami predlaže te zajednički sa školskim knjižničarom oblikuju te usluge. Jednako tako, nužno je ostvariti dobru komunikaciju unutar organizacije, tako da sve ono što se događa u školskoj knjižnici ili ono u čemu školska knjižnica sudjeluje postaje vidljivo svim zaposlenicima škole, a ne samo onima koji izravno sudjeluju u pojedinoj aktivnosti ili programu. Interna komunikacija od ponajveće je važnosti za širenje informacija. Nekoliko je načina na koje se može poboljšati interna komunikacija: zidne novine, školski list/školske novine, panoi, oglasi, obavijesti... Ono što nikako ne smije izostati jest mailing-lista školske knjižnice. Svi zaposlenici škole trebali bi biti članovi mailing-liste školske knjižnice. Na taj je način omogućena brza, jeftina i učinkovita komunikacije preko koje je zaposlenike škole moguće redovito izvještavati o svima aktivnosti školske knjižnice: od planiranja nabave, statističkih izvješća, radionica u knjižnici, održanih nastavnih sati pa sve do sudjelovanja u međuškol-

skim aktivnostima, organizaciji javnih priredaba, izložaba, individualnih suradnji s nastavnicima pojedinih predmeta. Sve ono što školski knjižničar profesionalno radi svakog radnog dana ne smije ostati sačuvano isključivo u njegovu godišnjem izvješću.

Osim širenja informacija potrebno je zaposlenike škole uključiti i u zajedničko planiranje aktivnosti – od planiranja nastavnih sati i radionica do planiranja projekata i međuškolskih suradnji, suradnje s lokalnom zajednicom i mrežama knjižnica i drugih kulturnih institucija u zajednici. Na taj način osiguravamo sudjelovanje svih zaposlenika u procesu planiranja, ali i vidljivost planiranih aktivnosti. Pritom je veoma važno da aktivnosti planiramo prema svim potrebnim mjerilima: vremenski rokovi, zadužene osobe, rezultati, ali i održivost. Planiranje postaje učinkovitije, a provedba samih aktivnosti svrsishodnija ako planirajući zajednički predviđamo na koji bismo način aktivnost koju provodimo jedne školske godine mogli unaprijediti ili proširiti iduće školske godine. Na taj način ostvarujemo kontinuitet u odgojnim i obrazovnim naporima koje zajednički s drugim zaposlenicima škole provodimo u skladu sa školskim kurikulumom.

Vidljivost aktivnosti koje školska knjižnica provodi moguće je povećati na još jedan način – razvojem suradnje s lokalnim medijima u kojima objavljujemo informacije i tekstove o javnoj i kulturnoj djelatnosti škole. Mnoge škole i mnoge školske knjižnice već odavno provode vrlo dobru suradnju s lokalnim medijima, a da bi ta suradnja bila još boljom, ona mora postati kontinuirana i planirana. To znači da pri zajedničkom planiranju aktivnosti školske knjižnice, osim navedenih mjerila održivosti, mjerljivih rezultat i vremenski rokova, treba odrediti i koje aktivnosti namjeravamo medijski pokriti kojim medijima (televizija, radio, tiskani mediji, portali, društvene mreže) te s kojim ciljem – želimo li aktivnosti samo predstaviti ili možda želimo poboljšati suradnju s lokalnom zajednicom, lokalnim ili regionalnim gospodarskim sektorom ili pak želimo pridonijeti imidžu škole i školske knjižnice. Jednako tako, javnim priredbama i izložbama, kao i međuškolskim nacionalnim i međunarodnim suradnjama, moguće je zagovarati, promicati i poticati vrijednosti koje škola njeguje i koje su temelje njezine vizije i misije.

Zaključak

Da bi školski knjižničari poboljšali vlastiti status unutar organizacije u kojoj djeluju, potrebno je da sve aktivnosti koje provode budu rezultat zajedničkog planiranja, jasno definirane i osmišljene s ciljem održivosti i promocije vrijednosti koje škola njeguje. Jednako tako prijeko je potrebno da sam školski knjižničar organizira i osmisli učinkovitu unutarnju komunikaciju kojom aktivnosti koje provodi postaju vidljive zaposlenicima škole, ali i vrlo dobru i strateški osmišljenu suradnju s medijima kojom škola i školska knjižnica postaju vidljive u zajednici.

Sažetak

Status školskih knjižničara moguće je poboljšati kontinuiranim naporima i suradnjom sa zaposlenicima škole na aktivnostima zajedničkog planiranja nabave, suradničkih nastavnih sati, javne i kulturne djelatnosti škole i suradnje s lokalnom zajednicom. Poboljšanjem unutarnje komunikacije među zaposlenicima aktivnosti koje školska knjižnica provodi postaju vidljivima, čime se izravno šire i rezultati tih aktivnosti. Suradnjom s medijima školska knjižnica i sama škola postaju vidljivima u zajednici, što pridonosi promicanju djelatnosti koje škola provodi i poticanju vrijednosti koje zagovara. Uključivanjem zaposlenika škole u procese planiranja te širenjem rezultata aktivnosti koje školska knjižnica obavlja, školski knjižničari izravno pridonose vlastitom statusu unutar škola, ali i školskom knjižničarstvu kao struci prijeko potrebnog za kvalitetan odgojno-obrazovni sustav.

Literatura

- Dragun, V. *Odnosi s javnošću u obrazovanju*, Školske novine, Zagreb, 2010.
- Pavičić, J. *Marketing i menadžment u kulturi i umjetnosti*, Masmedia, Zagreb, 2006.
- Pavičić, J. *Strategija marketinga neprofitnih organizacija*, Masmedia, Zagreb, 2003.
- Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi*, <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/340388.html> (31. 1. 2012.)
- Zakon o knjižnicama*, <http://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/267274.html> (31. 1. 2012.)

Razredne knjižnice

Senija Zadravec-Kermek, dipl. učiteljica razredne nastave i dipl. knjižničarka, Osnovna škola Orehovica

1. Uvod

Školske knjižnice ustrojene su u svim osnovnim i srednjim školama u Republici Hrvatskoj. Velik broj osnovnih škola u svom sastavu ima i područne škole. U većini područnih škola (osobito ako su male brojem učenika i razrednih odjela) ne postoji školska knjižnica. Kao učiteljici razredne nastave u jednoj takvoj područnoj školi, oduvijek mi je bio izazov kako učenicima ponuditi raznoliku literaturu za svakodnevno čitanje. Sudjelovanje na seminaru o metodologiji podučavanja usmjerenog na dijete potaklo me na ideju o organiziranju prostora za čitanje u učionici koji bi omogućio učenicima neometano čitanje kad za to imaju vremena (pod odmorom, nakon obavljenih zadataka na satu ili u vrijeme predviđeno dnevnim rasporedom za čitanje). Tako je nastala moja prva razredna knjižnica.

U ovom radu pokušat ću istražiti zašto su razredne knjižnice važne, koliko su one korisne te kako ih učitelji razredne nastave mogu organizirati u svojim učionicama.

2. Razredne knjižnice

2.1. Definicija

Svaku zbirku knjiga uobičajeno je nazivati i knjižnicom/bibliotekom.

Suvremena definicija knjižnice određuje knjižnicu kao kulturnu i informacijsku ustanovu koja, slijedeći općeprihvaćene ciljeve društva i načela stručnog rada, odabire, nabavlja, obrađuje, u fizičkome i obavijesnom smislu sređuje te čuva i daje na korištenje knjižničnu građu, a preko organiziranih službi pruža raznolike usluge aktivnim potencijalnim korisnicima. Razrednu knjižnicu ne možemo odrediti u institucionalnom smislu. Njezina svrha usko je povezana sa školom i nastavnim procesom te specifičnim potrebama određene vrste korisnika – učenika. Možemo je odrediti kao zbirku knjiga i druge građe izdvojenu iz fonda školske knjižnice, trajno ili privremeno smještenu u posebne prostore, u ovom slučaju učionice, koja je na raspolaganju manjem broju određenih korisnika. Razredna knjižnica ne mora nužno biti dio fonda

školske knjižnice. Ona može biti i zasebna zbirka raznovrsne građe s ciljem poboljšanja i unapređivanja odgojno-obrazovnog rada.

Uloga razrednih knjižnica ponajprije je u poticanju i razvijanju čitalačkih sposobnosti učenika. Nakon što učenici svladaju tehniku čitanja, potrebno ih je pripremati za recepciju književno-umjetničkih djela, ali i navikavati na samostalno čitanje takvih djela. U sljedećoj fazi razvoja čitalačkih sposobnosti učenike je potrebno osposobiti za samostalan istraživački rad. Naravno, nikako ne smijemo zaboraviti onu ne manje važnu ulogu razrednih knjižnica, a to je poticanje čitanja radi zabave i razbibrige.

2.2. Razredne knjižnice danas

Primjenom Hrvatskog nacionalnog obrazovnog standarda (HNOS) u osnovne škole unose se velike promjene u osnovnoškolski sustav. Uvodi se pristup podučavanja usmjeren na dijete, a istodobno se učiteljima omogućuje kreativnost u primjeni različitih metoda i postupaka poučavanja primjerenih učenicima određene dobi. Neki učitelji razredne nastave u svojim učionicama izdvajaju prostor za čitanje u kojem opremaju policu knjigama koje učenici čitaju u slobodno vrijeme. Opremanje razrednih knjižnica nije definirano. Učitelji prema vlastitoj procjeni u razrednim knjižnicama imaju knjige koje smatraju primjerenima i potrebnima ovisno o dobi i interesima svojih učenika. Najčešće su to knjige koje djeca vole čitati, popularno-znanstvena literatura, dječji časopisi i, vrlo često, školska lektira. Da razredne knjižnice mogu imati značajnu ulogu u poticanju i razvoju čitanja i pismenosti općenito dokazuje i PIRLS istraživanje u kojem se upravo razredne knjižnice spominju kao jedan od faktora koji utječe na poboljšanje razvoja čitalačkih sposobnosti.

2.3. Razredne knjižnice u drugim zemljama

Slovenija

Slovenija je 2004. godine objavila dokument pod nazivom *Resolucija o nacionalnem programu za kulturo 2004-2007* u kojem se, između ostalog, kao važna aktivnost izdvaja poticanje podizanja čitalačke kulture svih dobnih skupina, a kao jedan od načina spominje se i osiguravanje sredstava za opremanje razrednih knjižnica knjigama po načelu »knjiga uvijek pri ruci«. Razredne knjižnice sastavni su dio i školskog kurikula. U primarnom obrazovanju one su nezaobilazni dio razrednog okruženja. U formiranju razrednih knjižnica slovenski učitelji surađuju sa školskim knjižničarom.

Sjedinjene Američke Države

U američkim školama (primjeri iz New Yorka i Floride) razredne knjižnice nešto su bez čega se razvoj čitalačke pismenosti u ranoj školskoj dobi (a i poslije) ne može zamisliti. Svaki učitelj u svojoj učionici treba imati razrednu knjižnicu. Način na koji će je organizirati nije zadan kao ni količina knjiga koja bi trebala biti u razrednoj knjižnici. Fond razredne knjižnice nije brojčano određen iako neki učitelji predlažu da u razrednoj knjižnici bude približno 20 knjiga po učeniku ili oko 600 knjiga. Što je više knjiga u razrednoj knjižnici, moguća je veća raznolikost koja učenicima omogućava odabir. Tako je važno da u knjižnici budu knjige za čitače na različitim razinama čitanja, knjige različitih žanrova i knjige o različitim temama. Savjeti i primjeri vezani uz organiziranje razrednih knjižnica američkim učiteljima dostupni su na raznim web-stranicama za učitelje npr. <http://teachersnetwork.org>, <http://www2.scholastic.com/browse/home.jsp> i sl.

3. Istraživanje: stavovi učitelja razredne nastave o razrednim knjižnicama

3.1. Cilj istraživanja

Istraživanje sam usmjerila na stavove učitelja o razrednim knjižnicama. Kao cilj ovog istraživanja postavila sam istraživanje sljedećih problema:

1. Istražiti imaju li učitelji u svojim učionicama razredne knjižnice i koliko ih smatraju korisnima.
2. Istražiti mišljenje i stavove učitelja o sadržaju razrednih knjižnica i načinu opremanja.
3. Istražiti stavove učitelja o utjecaju knjižnice na razvoj čitalačkih sposobnosti i socijalnih kompetencija.
4. Istražiti stavove učitelja o dostupnosti literature učenicima u razrednoj knjižnici.

3.2. Metodologija istraživanja

Kao instrument istraživanja sastavila sam upitnik koji kombinira više tehnika prikupljanja podataka. Konstruiran od pitanja otvorenog tipa, pitanja zatvorenog tipa, ranga i Likertove skale procjene. Za ovo istraživanje izabrala sam učitelje razredne nastave iz osam osnovnih škola u Međimurju. Dobivene podatke analizirala sam deskriptivnom metodom.

3.3. Interpretacija podataka

Razredne knjižnice ili prostor za čitanje u svojim učionicama ima samo 17% ispitanika. Ako tome pribrojimo i 7% ispitanika koji je tek opremaju i 28% onih koji razmišljaju o opremanju, možemo zaključiti da više od polovice ispitanih učitelja shvaća potrebu postojanja takvog prostora u učionici i vrijednost razredne knjižnice u odgojno-obrazovnom procesu. Samo 9% ispitanika ne razmišlja o organiziranju razrednih knjižnica, dok 39% učitelja zbog organizacije rada škole ne može imati razrednu knjižnicu u učionici. Činjenica da 94% učitelja smatra razrednu knjižnicu korisnom u učionici ukazuje na to da je organizacija nastave stvaran problem u organizaciji razrednih knjižnica. Budući da su ovakvi rezultati bili očekivani, ostala pitanja u upitniku usmjerila sam prema istraživanju mišljenja i stavova učitelja vezanih uz razredne knjižnice.

Različita su mišljenja o tome što bi sve trebala sadržavati razredna knjižnica. Većina se učitelja slaže da bi trebala sadržavati sve vrste knjiga za djecu bez obzira na dob i razred. Uz lektirne naslove od 1. do 4. razreda, u razrednim knjižnicama poželjne su i enciklopedije za djecu, rječnici, pravopis, dječji časopisi, stripovi, slikovnice kao i multimedijски materijali, didaktičke igre, radni materijali za vježbu, alternativni udžbenici i knjige koje učenici sami izrađuju. Učitelji se slažu da sadržaj razredne knjižnice treba biti raznolik.

Jedan o problema pri organizaciji razrednih knjižnica svakako je način opremanja. Većina učitelja smatra da bi škola trebala osigurati sredstva za opremanje razrednih knjižnica. Drugi su poželjni načini donacije roditelja (djeca donose u školu svoje knjige) i izdvajanje iz fonda školske knjižnice. Najmanje je poželjan način da učitelji donose vlastite knjige.

Uloga razredne knjižnice u stjecanju navike čitanja i razvoju čitalačkih sposobnosti neupitna je i opravdana. Ona utječe i na razvoj socijalnih kompetencija i komunikacijskih vještina (99%), a jedan od načina stjecanja ovih kompetencija jest i briga učenika o razrednoj knjižnici koju oni vode uz pomoć učitelja (83%). Sve knjige iz razredne knjižnice moraju u svakom trenutku biti dostupne učenicima (94% ispitanika) i učenici trebaju imati slobodan pristup svim knjigama u razrednoj knjižnici uključujući i referentnu zbirku (enciklopedije, pravopisi, rječnici) (62%). Mišljenje 77% učitelja jest da je svaka knjiga dobrodošla u razrednu knjižnicu. U razrednoj knjižnici poželjno je imati svu lektiru od 1. do 4. razreda (67%) i većina ih se slaže (63%) da je ne treba svake godine mijenjati. Podijeljeno je mišljenje o školskim udžbenicima koji se ne koriste kao obavezni udžbenici u školi. 57% ispitanika smatra da bi

oni trebali biti sastavni dio razredne knjižnice. Većina ih se slaže (77%) da je u opremanju razredne knjižnice poželjno i sudjelovanje roditelja.

3.4. Zaključak na temelju dobivenih podataka

Istraživanje je pokazalo da samo manji broj učitelja razredne nastave u našim školama prakticira uređivanje razrednih knjižnica u svojim učionicama. Razlog tome nije nepoznavanje prednosti razrednih knjižnica u poticanju razvoja čitalačke pismenosti učenika i razvoju socijalnih kompetencija i komunikacijskih vještina nego sama organizacija nastave u našim školama. Smjenski rad, dijeljenje učionice s drugim učiteljem, smjene u kojima su najčešće razredna i predmetna nastava odvojene najčešći su organizacijski problemi s kojima se učitelji susreću.

Učitelji razredne knjižnice smatraju izuzetno korisnima i potrebnima. Smatraju da je raznolikost sadržaja u razrednim knjižnicama veoma važna i da bi pri opremanju o tome trebalo voditi računa. Problem je način opremanja razrednih knjižnica. Svi se slažu da bi o tome najprije trebala voditi računa sama škola, ali ističu i nemalu važnost samih roditelja, koji bi pri opremanju razrednih knjižnica trebali sudjelovati.

4. Uloga školskog knjižničara

Školski knjižničar bit će od izuzetne koristi razrednom učitelju prilikom odabira knjiga za razrednu knjižnicu, bilo da se one izdvajaju iz fonda školske knjižnice ili nabavljaju na drugi način. On će razrednog učitelja uputiti u organizaciju razredne knjižnice, pomoći mu voditi inventarnu knjigu, uputiti ga u način vođenja evidencije o posuđivanju, dakle pomoći svojim stručnim kompetencijama da se male razredne knjižnice stave u funkciju korisnika. Razredna knjižnica nikako ne može zamijeniti školsku knjižnicu. Stoga sve ono što školski knjižničar planira u suradnji s razrednim učiteljima i učenicima može biti ostvareno dijelom i u razrednoj knjižnici.

Razredne knjižnice nezaobilazne su malim područnim školama u kojima je učenicima dostupnost knjiga iz školske knjižnice onemogućena. U takvim školama učitelji bi obavezno trebali imati organizirane razredne knjižnice čiji fond bi sadržavao i obaveznu lektiru i neobavezne naslove primjerene učenicima određene dobi.

U školama u kojima postoje školske knjižnice, razredne knjižnice trebaju biti mjesta u kojima učenici imaju mogućnost čitanja i biranja knjiga u slobodno vrijeme, dok lektirne naslove mogu posuđivati u školskoj knjižnici. Enciklopedije, rječnici, razni priručnici izuzetno su poželjna literatura u razrednim knjižnicama jer omogućuju učenicima brz dola-

zak do informacija u onom trenutku kada im je informacija potrebna. Dječji časopisi i stripovi korisna su literatura za čitanje u slobodno vrijeme. Razredne knjižnice omogućit će da knjiga učenicima uvijek bude nadohvat ruke.

5. Zaključak

U današnjem suvremenom društvu knjigu sve više zamjenjuju elektronički mediji koji svakodnevno postaju sve napredniji i privlačniji, kako nama odraslima, tako i djeci. Škola bi usprkos težnjama prema napretku trebala biti promotor knjige, a učitelji ti koji bi njenu važnost i značaj trebali prenositi na mlade ljude. Jedini način da se to postigne je da knjiga uvijek bude pri ruci mladom čitatelju, da je ima dovoljno i da čitatelj ima mogućnost izbora. Najveći uzori u tome njegovi su mu učitelji. Stoga o opravdanosti uvođenja i organiziranja razrednih knjižnica ne treba dvojiti. One su sredstvo koje nam pomaže da kao učitelji bolje i kvalitetnije, nadam se i trajnije, obavimo svoju osnovnu funkciju – naučiti učenike čitati, ne radi samog čitanja nego i potrebe za čitanjem i potrebe za znanjem. Njihova je svrha poticati razvoj čitanja i čitalačke pismenosti, ali i razvoj socijalnih kompetencija, govorne kulture, komunikacijskih vještina. Da bismo to uspješno postigli, treba zadovoljiti načelo raznolikosti u razrednoj knjižnici. Raznolikost se mora očitovati i u odabiru sadržaja i tema, u odabiru žanrova koji će u razrednoj knjižnici biti zastupljeni, ali i u odabiru medija koji će učenicima pisanu riječ približiti. Pri tome svakako ne treba zanemariti elektroničku knjigu koja se u posljednje vrijeme sve češće spominje.

Iz istraživanja saznajemo da su učitelji svjesni prednosti koje im omogućuje razredna knjižnica. Neki te prednosti koriste, neki tek kreću u avanturu s formiranjem razrednih knjižnica. Osnovna zapreka svima je organizacija nastave u hrvatskim školama i stručna i financijska potpora. Izazov za svakog učitelja mora biti kako prevladati te zapreke i omogućiti svojim učenicima da svoje čitateljske vještine razvijaju, usavršavaju i u konačnici se pripreme za cjeloživotno učenje u suvremenom društvu raznih izazova.

Sažetak

Zadatak učitelja u primarnom obrazovanju jest pripremiti učenike za cjeloživotno učenje. Ta priprema ponajprije podrazumijeva razvijanje djetetovih čitalačkih sposobnosti. Da bi se to uspješno postiglo, treba djeci ponuditi raznoliku literaturu. Ona im je najčešće dostupna u školskim knjižnicama koje su ustrojene pri matičnim školama. Područ-

ne škole često nemaju mogućnost redovitog korištenja školske knjižnice. Stoga je potrebno i poželjno imati ustrojene razredne knjižnice koje učenicima omogućavaju dostupnost literature. Ovaj rad bavi se istraživanjem opravdanosti uređivanja razrednih knjižnica u razrednoj nastavi te istraživanjem stavova učitelja razredne nastave o razrednim knjižnicama.

Ključne riječi: poticanje čitanja, razredne knjižnice

Literatura

- Benček, Š. *Razgovor s knjigom*, Školska knjiga, Zagreb, 1981.
- Čudina-Obradović, M. *Kad kraljevna piše kraljeviću*, Pučko otvoreno učilište Korak po korak, Zagreb, 2004.
- Nastavni plan i program za osnovnu školu*, Zagreb, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2006.
- Tadić, K. *Rad u knjižnici*, Naklada Benja, Opatija, 1994.
- Galić, I. Čitanje – obveza ili zadovoljstvo, u: *Zbornik radova: Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske*, str. 82-91., Ministarstvo prosvjete i športa Republike Hrvatske, Prva sušačka hrvatska gimnazija u Rijeci, Rijeka 2001.
- Tošić-Grlač, S. *Razredna knjižnica*, u: *Šolska knjižnica* (17), str.130-136., Ljubljana, 2007.
- Glasgold, B. *Creating a Balanced Literacy Library*. URL:<http://teacher-snetwork.org/NTNY/nychelp/manage/library.htm>. (27. 4. 2011.)
- Peterson, L. *Developing Your Classroom Library*. URL:<http://teacher-snetwork.org/NTNY/nychelp/Literacy/library.htm>. (27. 4. 2011.)
- Resolucija o nacionalnem programu za kulturo 2004–2007* (ReNPK0407) // Uradni list RS (2004), 28. URL: <http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200428&stevilka=1205>. (20. 3. 2011.)
- Valtin, R. *Istraživanje pismenosti bez granica: Drukčiji pogled na međunarodna istraživanja*, Sveučilište Humboldt, Njemačka. URL:http://www.hcd.hr/conference/key_valtin_cro.pdf. (15. 1. 2011.)

Izdanja Agencije za odgoj i obrazovanje

2006.

- **Katalog stručnih skupova**
ISBN 953-7290-00-X
- **Povijesno naslijeđe i nacionalni identiteti**
ISBN 953-7290-01-8
- **Priručnik za stručni ispit učitelja**
ISBN 953-7290-02-6
- **Teslin dan, CD-ROM**
ISBN 953-7290-03-4
- **LiDraNo 2010. – zbornik literarnih i novinarskih radova učenika osnovnih i srednjih škola**
ISSN 1846-0399
- **Smotra projekata iz područja Nacionalnog programa odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo**
ISSN 1846-4572

2007.

- **Zbornik radova 1. kongresa učitelja tehničke kulture**
ISBN 978-953-7290-04-7
- **Komunikacija u nastavi hrvatskoga jezika.** Suizdavač: Naklada Slap
ISBN 978-953-7290-05-4
- **Projekt Građanin.** Priručnik za nastavnike, I. razina
ISBN 978-953-7290-06-1

- **LiDraNo 2010. – zbornik literarnih i novinarskih radova učenika osnovnih i srednjih škola**
ISSN 1846-0399
- **Smotra projekata iz područja Nacionalnog programa odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo**
ISSN 1846-4572

2008.

- **Igrajmo Držića.** Projekt Agencije za odgoj i obrazovanje u povodu Godine Marina Držića(1508–2008)
ISBN 978-953-7290-07-8
- **Zbornik Proljetne škole školskih knjižničara Republike Hrvatske**
ISBN 978-953-7290-08-5
- **Poučavanje djece s autizmom.** Školski priručnik
ISBN 978-953-7290-09-2
- **Nacionalni pokret u Hrvatskoj u 19. stoljeću.** Treći hrvatski simpozij o nastavi povijesti
ISBN 978-953-7290-10-8
- **Jezik, književnost i mediji u nastavi hrvatskoga jezika.** Suizdavač: Naklada Slap
ISBN 978-953-7290-11-5
- **LiDraNo 2010. – zbornik literarnih i novinarskih radova učenika osnovnih i srednjih škola**
ISSN 1846-0399

- **Smotra projekata iz područja Nacionalnog programa odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo**
ISSN 1846-4572

2009.

- **dr. sc. Slavko Sakoman: Školski program prevencije ovisnosti**
ISBN 978-953-7290-12-2
- **Integrativna supervizija u odgoju i obrazovanju**
ISBN 978-953-7290-13-9
- **Ravnatelj škole – upravljanje – vođenje**
ISBN 978-953-7290-14-6
- **Zaštita potrošača – udžbenik za učenike osnovnih škola**
ISBN 978-953-7290-15-3
- **Zaštita potrošača – priručnik za učitelje**
ISBN 978-953-7290-16-0
- **Zaštita potrošača – udžbenik za učenike srednjih škola**
ISBN 978-953-7290-17-7
- **Zaštita potrošača – priručnik za nastavnike**
ISBN 978-953-7290-18-4
- **LiDraNo 2010. – zbornik literarnih i novinarskih radova učenika osnovnih i srednjih škola**
ISSN 1846-0399
- **Smotra projekata iz područja Nacionalnog programa odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo**
ISSN 1846-4572

2010.

- **Samovrednovanje škola**
ISBN 978-953-7290-19-1
- **Stručno usavršavanje i profesionalni razvoj**
ISBN 978-953-7290-20-7
- **Modul osnove demokracije. Udžbenik za učenike I.**
ISBN 978-953-7290-21-4
- **Hrvatski jezik u kontekstu suvremenoga obrazovanja**
ISBN 978-953-7290-22-1
- **LiDraNo 2010. – zbornik literarnih i novinarskih radova učenika osnovnih i srednjih škola**
ISSN 1846-0399
- **Smotra projekata iz područja Nacionalnog programa odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo**
ISSN 1846-4572
- **11. državno Natjecanje – izložba učenika srednjih škola koji se obrazuju u području likovnih i primijenjenih umjetnosti i dizajna**
ISSN 1487-5345
- **12. državno Natjecanje – izložba likovnih radova učenika osnovnih škola. LIK 2010.**
ISSN 1487-6619
- **Zbornik Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske**
ISSN 1487-6074

2011.

- **Akcijsko istraživanje u funkciji profesionalnog razvoja učitelja i nastavnika**
ISBN 978-953-7290-23-8
- **Obrazovanje za održivi razvoj**
ISBN 978-953-7290-24-5
- **Pravedni medvjedići uče o pravednosti.** Priručnik o osnovama demokracije – za učitelje
ISBN 978-953-7290-25-2
- **Smjernice za proces individualnog obrazovnog plana**
ISBN 978-953-7290-26-9
- **Deficit pažnje / Hiperaktivni poremećaj – ADHD**
ISBN 978-953-7290-27-6
- **Bijela knjiga o međukulturnom dijalogu**
ISBN 978-953-7290-28-3
- **LiDraNo 2010. – zbornik literarnih i novinarskih radova učenika osnovnih i srednjih škola**
ISSN 1846-0399
- **Smotra projekata iz područja Nacionalnog programa odgoja i obrazovanja za ljudska prava i demokratsko građanstvo**
ISSN 1846-4572
- **13. državno Natjecanje–izložba učenika osnovnih i srednjih škola iz područja vizualnih umjetnosti i dizajna. LIK 2011.**
ISSN 1487-6619
- **Zbornik Proljetna škola školskih knjižničara Republike Hrvatske**
ISSN 1487-6074

2012.

- **Građanski odgoj i obrazovanje. Modul: Zakon u razredu – prema kulturi vladavine prava i demokracije.** Priručnik za nastavnike
ISBN 978-953-7290-29-0